

România literară

Apare săptămînal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Grupul de publicații Topaz
19 - 25 ianuarie 1993
(Anul XXVI)

2

Ce-i de făcut?

PUTEM constata că starea instituțiilor românești este precară, că reforma este în pericol de a fi blocată sau încetinită, că dispoziția generală a populației - mai mult decît oriunde în Est - este departe de a fi favorabilă schimbărilor structurale profunde, de care avem nevoie dacă dorim să ieșim din criza care nu se mai termină. Pînă acum, s-a mers, aproape în toate privințele, în ritmul, oarecum bolșevic, „un pas înainte, doi pași înapoi”, astfel încît ceea ce s-a schimbat e superficial, iar ceea ce nu s-a schimbat atîrnă de picioarele noastre precum niște ghiulele de pușcăriaș. Ce-i de făcut?, deci, ca să-l parafralez pe Lenin, care-l parafraza pe Cernîșevski. Cei cu totul pesimiști susțin că nu e nimic de făcut, că România are un statut cu totul diferit de al suratelor sale, cu care a împărțit același nefericit destin vreme de o jumătate de veac. Ei vehiculează fie argumentul „celelalte două Yalte”, fie pe cel al unei incapacități naționale funciare de a ne sincroniza cu „mersul lumii”. Părerea mea este că aceste „cassandre” se înșeală, că ambele tipuri de argumente sînt eronate. Nu cred că la Malta ar fi avut loc o nouă împărțire a Europei Estice - dovadă evoluțiile din Bulgaria și chiar Albania. Sau, chiar dacă o astfel de împărțire ar fi avut loc, nu cred că puterile ce-au moștenit Uniunea Sovietică ar fi capabile să mențină o asemenea stare de lucruri. Ele nu reușesc să-și rezolve nici măcar propriile probleme interioare. Pe de altă parte, nici nu cred că noi, românii, am fi incapabili prin structură etno-psihică să ne rezolvăm situația, că ne-am fi autocondamnat la înapoiere și izolare. Ce-i de făcut, deci?

Mai întîi, ar fi necesar să reușim să schimbăm ritmul sau „pasul de dans”. Nu-mi fac iluzii, știu că e imposibilă anticiparea unui ritm numai cu „pași înainte”, că pașii înapoi sînt probabil inevitabili. La urma urmei, sîntem pionieri, e prima dată în istorie cînd se întîmplă o experiență de această natură. Nu e vorba numai de o *schimbare politică*, de la totalitarism la democrație, experiență parcursă și de statele foste fasciste, ci de infinit mai mult de atît. Pe de o parte regimurile fasciste n-au durat nicăieri o jumătate de secol, pe de alta, ele n-au desființat libera inițiativă economică, nici jocul liber al pieței. Aici e întreaga dramă a țărilor foste comuniste, a României mai ales - transformarea economiei hipercentralizate și complet etatizate într-o economie „normală”, metamorfozarea „supei de pește” în „acvariu”, ca să-l citez pe Adam Michnik. Fostul premier Stolojan are dreptate - la noi, nu e vorba numai de o simplă *reformă*, ce devine necesară în orice sistem, de o simplă reajustare a diferitelor paliere ale mecanismului economic, ci de o *revoluție globală*, inclusiv economică, care trebuie să schimbe totul, să reinventeze un *mecanism economic*, renunțînd la cel vechi, de existența căruia nu putem face abstracție, oricît am dori. Dacă România ar fi fost o țară slab dezvoltată, ar fi fost mai ușor, am fi construit totul pornind de la zero, cum s-a mai întîmplat în secolul trecut. Din păcate, țara noastră este, mai degrabă, una *rău dezvoltată* - o economie, de pildă, există, dar aceasta este construită anapoda, după exigențele megalomaniei staliniste și ceaștiste. O economie complet disproporționată în sectoarele sale, ineficientă și blocată, mare consumatoare de energie și materii prime, cu o tehnologie uzată fizic și moral, în penurie cronică de capitaluri.

Ce-i de făcut, deci? Un singur lucru - să continuăm schimbările timide de pînă acum, oricît de dureroase sînt sau par, însă în cu totul alt ritm. Măcar în ritmul „doi pași înainte, un pas înapoi”. Altfel, nu avem soluție și ne prăbușim. Definitiv, probabil. Pentru a putea accede la acest ritm inițial, ar trebui să fie satisfăcute cîteva condiții minime - un început de încredere între partenerii jocului politic și între aceștia și populație; o tentativă de consolidare a *instituțiilor*, așa „goale” și imperfecte cum sînt; în sfîrșit, o schimbare urgentă a *sistemului educației*, pentru a putea schimba mai repede mentalitățile noastre inerțiale. Fără acest minim, nu putem schimba nimic, nu putem face nimic.

Liviu Antonesei

Afiș polonez pentru un film românesc. Număr ilustrat cu lucrări din expoziția *Afișul polonez* deschisă la galeria Institutului de arte plastice „Nicolae Grigorescu”.

DIN SUMAR:

● La umbra ghilotinelor în floare ● Falsele căințe ale d-lui Brucan ● Poezii de Angela Marinescu ● Ion Barbu inedit ● Întîlniri cu E. Lovinescu ● Spuma și supa ● Cronica literară ● Lungul drum al omului către robot ● Sport ●

CONTRAFORT

La umbra ghilotinelor în floare

NIMIC nu explică mai limpede doctrina comunistă decât înfățișările baroce luate de către frică în interiorul sistemului. Spaima de alteritate, oroarea de orice formă de gândire independentă, disprețul față de individ au condus, din prima clipă a ieșirii la suprafață a utopiei egalitariste, la un hibrid monstruos. În el coexistau fobiile unei minorități bolnave de putere cu frustrările unei majorități marginalizate social și politic. Pentru a se impune, grupurile de presiune aveau nevoie de un instrument specific. L-au găsit foarte repede: frica. Nu întâmplător, cea dintâi armă a gândirii de tip comunitar a fost ghilotina. Din victorie în victorie, umbra ei a marcat istoria de aproape un secol a celei mai nefaste ideologii imaginabile.

Era destul să arunci o privire unui activist de partid, ca să descoperi îndărătul cefelor slăbinoase, al gușelor gonflante și al fălcilor pleznind de supraabundența lipidelor și a glucidelor, ceva aproape inefabil - dacă n-ar fi fost grețos: o neliniște enigmatică, o permanentă alternare de semetie agresivă și retractilitate slugarnică. Și asta,

pentru că deși civil, activistul respira aerul terifiant al unei continui stări marțiale. Activistul de partid al anilor șaptezeci-optzeci nu mai are nimic din neînduplecarea fanatizantă a „eroului romantic” din cărțile realismului socialist. El e mai degrabă un funcționar al nemerniciei decât un zelos al propagandei. Încetul cu încetul, comunismul românesc și-a pierdut aura milenaristă, redusă la mișcările mecanice ale unui lătrat în vid. Nici propagandistul de meserie nu se mai putea compara cu tovarășul său din generația anterioară. La acela, lozinca mai era o armă plauzibilă. La urmașul său nu mai era decât o gălăgie tristă.

Pe la mijlocul anilor optzeci, când marele Eugen Florescu fusese trimis la Timișoara pentru a pune ordine în cultura și ideologia județului, poetul Florin Mugur - un adevărat specialist în spaime și angoase - mi-a spus: „Coane, ăștia știu doar de un singur lucru: de frică. Nu ai decât o șansă: să nu cazi în plasa friicii. La capitolul ăsta ei sînt incomparabil mai buni decât noi. Pe lângă marile lor spaime, de zi și de noapte, măruntele noastre frici sînt floare la ureche.” Cei cîțiva ani de terorism

REVELAȚIE. În seara zilei de 4 ianuarie, Președintele Iliescu a făcut la televiziune o afirmație gravă: există un document semnat de dl. Corneliu Coposu prin care Convenția Democratică exorta Congresul american să nu acorde României celebra clauză. Impresionant, într-adevăr impresionant!

Faptul că respectiva Convenție a dezmințit imediat, faptul că textul în cauză fusese manevrat de terțe persoane și trimis Congresului la Washington, faptul că dl. Corneliu Coposu s-a jurat că nu se știe vinovat cu nimica - toate acestea sînt mai puțin importante. Esențial mi se pare simptomul reprezentat de asemenea „revelații” tardive, simptomul unei boli pe care ideologia de stînga o are în sînge. Delațiunea anonimă la serviciul de cadre și căutarea țapilor ispășitori reprezintă fațete ale aceleiași mentalități aservite Zeului Dosar, obiect cu ajutorul căruia se poate demonstra orice.

Cînd poporul începuse să-și strîngă tot mai desperat cureaua (efectul plății accelerate a datoriilor externe), prima pagină a raportului la congresul XIII al PCR ne vorbea despre milioanele de șomeri din SUA; cînd carnea și produsele de strictă necesitate dispăruseră aproape complet, aflam deodată că ungurii iar vor să ne ia Ardealul și că trebuie dată alarmă națională (vezi cercul organizat la apariția volumului

ideologic dirijat de către Egen Florescu mi-au dovedit din plin irraționalitatea comportamentului comunist. Dresăți în spiritul animalizării desăvîrșite, activiștii plăteau scump orice abatere de la linia roșie a partidului. Ritualurile și automatismele lor proveneau din conștiința crimei întemeietoare și a ilegalității fundamentale. Oricît de sus s-ar fi cocoțat în ierarhia statală, erau permanent însoțiți de o sabie a lui Damocles. Ierarhia perfectă se obținea și păstra prin exersarea obstinată a fățărniciei și a fariseismului. Primul secretar de județ nu-și permitea ce-și putea permite secretarul c.c., iar acesta nu-și îngăduia libertățile secretarului general.

Și totuși, ei erau trainic uniți de un element comun. Spaima de superior la eșaloanele subalterne și spaima de necunoscut, de străin, la nivelele de sus aduceau la același numitor atît linguaeala nerușinată a slugii, cît și tremurul obscur și cronicizat al stăpînului. Gesturile aberante abundau - parcă pentru a contraria dogmele vizibile, scrise, ale sectei. Însă, între dansurile căzăcești, pe masă, ale lui Nikita Hrușciiov, spre amuzamentul superiorilor, și imaginea lui Manea Mănescu sărutîndu-i mîna stăpînului, nu există, practic, nici o diferență. Impulsul lor inițial este același: frica.

Una din spaimele constante ale comuniștilor a fost și este confruntarea cu legea și legitimitatea. Aici, în această interdicție aproape magică, se află explicația refuzului încăpățînat al președintelui Iliescu de a limpezi problema teroriștilor, de pildă. Și tot de aici provine fermitatea cu care i se respinge Regelui dreptul de a-și vizita țara. Nici unul dintre cei trei prim-miniștri de după 1989 n-a făcut excepție de la această regulă de supraviețuire a comunismului.

MIC DICȚIONAR

Istoria Transilvaniei); cînd toată lumea ajunsese la capătul răbdării, iar în fața noastră se profila încă o iarnă nesfîrșită de frig și de cozi la magazine goale, imaginația conducătorului găsea și atunci soluția: un referendum național încropit la repezeală despre reducerea forțelor armate, un referendum drăgălaș fără vot secret, la care răspunsul să fie din plecare sută la sută DA. Ce dovadă mai bună că poporul român aprobă în unanimitate genialitatea Tovarășului!

Acum la mijloc de iarnă, căldura în case nu e cine știe ce, cu apa stăm cum stăm, iar salamul mai bun a ajuns la 3. 200 de lei kilogramul. Vinovatul? Convenția Democratică, firește! Nu cel ce se află în fruntea statului de peste trei ani, nu guvernele care s-au perindat de la Revoluție încoaie, ci Convenția Democratică, cu toate că ea n-a guvernat nici măcar o zi: dacă n-ar fi fost atît de ticăloasă și nu trimitea la Washington acel text misterios, acum am fi avut clauza, iar situația era cu totul alta!

Și iată cum din mai multe absențe se poate compune o prezență - fictivă și redutabilă.

Mai trist este că boala a cărei simptomatologie am schițat-o pare incurabilă - chiar la cei care doresc sincer să se debaraseze de ea.

Mihai Zamfir

Indignarea democratului de azi Petre Roman, nu cunoștea, pe atunci, limite. Nici d-lui Stolojan socotelile regaliste nu prea îi ieșeau cum trebuie, iar despre dl. Văcăroiu e inutil să mai vorbim. Cîtă vreme în preajma actualului premier se îmbulzesc comuniști de 24 de carate, cîtă vreme un fost șef al planificării socialiste vrea să ne planifice și trecerea spre capitalism, orice comentariu e ridicol. E firesc, așadar, ca Regele să fie împiedicat să intre în țară. E cît se poate de normal ca Majestății Sale să i se limiteze drastic orice mișcare - pentru că teroriștii, nu-i așa, sînt liberi, și Doamne ferește... Și cum să nu i se stabilească lui Mihai I un itinerar de pușcăriaș, cînd infractori de drept comun se plimbă în voie prin Parlamentul României?!

Frica puterii comuniste se măsoară cu osebite în astfel de gesturi. N-au fost împiedicați să intre în țară nici criminali de război notorii, nici traficanți de droguri și arme, în schimb barierele cad în fața singurului reprezentant legitim al intereselor României. Excesul de toleranță, într-o parte și de încăpățînată nesimțire, în alta, spune totul despre strategia friicii îndărătul căreia s-au baricadat comuniștii noștri de omenie. Însă chiar dacă va fi ales nu de către 85 la sută din populație, ci de 185 la sută, dl. Iliescu rămîne tot ilegal. Pentru că forța pe care se întemeiază legitimitatea sa este una care lucrează împotriva intereselor fundamentale ale țării. Dl. Iliescu înțelege, fără îndoială, aceste lucruri, dar asta nu înseamnă că el va renunța. Căci adevărata forță care-l menține în scaunul prezidențial este frica. Frica de moarte.

Mircea Mihăieș

România literară

Calea Victoriei 133-135, București, sector 1.
Telefoane: 650.62.86, 650.47.28, 650.33.69, Fax:
12.82.53.

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - redactor-șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Alex. Ștefănescu, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Voda (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Mihai Grecu (secretar de redacție), Ruxandra Dinu, Elena Horasangian, Nina Pruteanu, Alexandra Voicu (corectură), Elena Mareș (stenodactilografă), Andriana Fianu, Nicoleta Isaida (secretariat), Maria Micu (curier).

Colegiul de conducere: Nicolae Manolescu, Gabriel Dimisianu, Mihai Pascu, Alex. Ștefănescu, Adriana Bittel, Ștefan Aug. Doinaș (reprezentant al Uniunii Scriitorilor) și Valentin Racoviță (reprezentant al grupului de publicații Topaz).

Pașinație pe calculator:

George Cojocariu, Mircea Stoian.

Tehnoredactare computerizată:

Georgeta Moroșan & Ovidiu Iancu.

Correspondenți: Mircea Iorgulescu (Paris și München), Dorin Tudoran (Washington).

Editor:
Topaz G. A. S.R.L.
Președinte:
Octavian Mitu

Falsele căințe ale d-lui Brucan

„MEMORIILE” d-lui Silviu Brucan, impropriu intitulate *Generația irosită* (autorul fiind unul din principalii ideologi stalinisti multă vreme demnitar și beneficiar al regimului comunist) se relevă nu atât ca „memorii”, cât ca o analiză politică a perioadei crâncene pentru poporul român, care a urmat după 23 august 1944. Nu spun că nu se detașează și câteva portrete (Gh. Gheorghiu-Dej, Nichita Hrușciiov, Ceaușești), că nu sînt consemnate unele fapte mai puțin știute din istoria recentă, inclusiv a revoluției din decembrie 1989, dar dominantă rămîne voința de a efectua radiografia unei epoci de aproape o jumătate de secol, pe care dl. Brucan a traversat-o, nu ca un simplu martor, ci ca un participant activ, cu un rol deloc neglijabil, în dispozitivul puterii de pînă la instalarea lui N. Ceaușescu la conducerea partidului comunist. Din păcate, aparatul de analiză al d-lui Brucan e destul de învechit, ceea ce face ca rezultatele să fie cel mai adesea considerabil viciate.

Inițiator, după cît se pare, al controversatei scrisori a „celor șase”, afișînd de prin anii '80, o atitudine de marxist „neortodox”, dl. Brucan dorește să continue pe această linie, ba chiar s-o accentueze, pigmentîndu-și „memoriile” ici și colo cu declarații ce ar putea fi luate drept „mea culpa”, de recunoaștere a ideilor pe care le-a slujit atîția amar de ani și de regret că i-au fost înșelate bunele intenții. Un sac (nu prea mare) de cenușă îi stă în permanență la îndemîna d-lui Brucan și pe care doar se face că-l ridică deasupra capului. În realitate, pe creștet nu-i cade nici un fir din acest simbol al remușcărilor.

Dacă ar fi să extragem din context asemenea „pigmenți”, am fi tentați să credem că dl. Brucan s-a convins, în sfîrșit, la bătrînețe, de catastrofa politică, economică și morală pe care a reprezentat-o „socialismul” și la care d-sa a contribuit zelos, cu tot elanul „revoluționar”. Să-l ascultăm.

„Noi, (comuniștii), n-am făcut altceva decît să jucăm cît mai bine rolurile ce ne reveneau în scenariu scris la Moscova pentru România”. „Se învîntă astfel (corect ar fi fost *indoctrinam*) ideologic masa muncitorilor, se forma «limbajul de lemn» al activistului de partid și chiar modul lui de a gîndi și a privi lumea și societatea”. „Cum au putut (adică ei, cu care el, chipurile, nu avea nici o legătură!) să țină în închisoare ani îndelungați un om de o asemenea valoare?” E vorba de Petre Țuțea. În sfîrșit, o prea lungă frază din *Epilog*: „Eșecul fundamental al comunismului rezidă în aceea că după 70 de ani, în U.R.S.S și 40 de ani, în Europa de Est, de planificare centrală, locul pe care aceste națiuni îl ocupă în structura sistemului economic mondial a rămas aproape același: ne aflăm cu 10-15 ani în urma Europei occidentale și sîntem de 3 sau 4 ori mai săraci.”

Revenind la text, la demersul memorialistic, istoric și politicologic al d-lui Brucan, constatăm, vai, că citatele de mai sus nu sînt altceva decît simple fraze fără nici un suport real, contrazise aproape în tot locul de modul de gîndire al autorului, care a rămas esențialmente marxist-leninist-stalinist. D-sa afirmă chiar în *Introducere* că „socialismul și subdezvoltarea se dovedesc antinomice”. Unde s-a întîmplat asta în istoria secolului XX, din moment ce comunismul (forma superioară a socialismului, conform teoriei marxist-leniniste) a suferit un eșec mondial? Dl. Brucan crede în continuare într-o succesiune ascensivă a orînduirilor sociale, culminînd, firește, cu socialismul, chiar dacă „istoria înaintează într-un mod contradictoriu, cu întoarceri și ocoluri”: „Într-adevăr, era capitalistă a cunoscut forța remanentă

a moștenirii feudale, iar noi am fost martorii reactivării spiritului feudal și în socialismul de stat, ca să nu mai vorbim de actuala *întoarcere în istorie - de la socialism la capitalism* (s.n.), care-l întoarce și pe Marx cu capul în jos.” Deci, etapa pe care o parcurgem ar fi temporară (în fapt, un regres pe scara ascensivă) căci pînă la urmă, potrivit acestei teorii, înaintăm tot spre „viitorul de aur al omenirii”, adică o economie supercentralizată, cînd se va realiza visul comunist al d-lui Brucan la care n-a renunțat nici pînă azi: „De la fiecare după capacitate, fiecăruia după nevoi”. Cine va stabili aceste rații generoase? În nici un caz proprietarul, cel care se angajează acum să refacă economia privată, așa cum o au statele civilizate de sute și sute de ani.

Cum să-l credem pe dl. Brucan, cînd o dată recunoaște că ei, comuniștii, jucau rolurile unui scenariu scris la Moscova, deci subînțelegem că se simte culpabil, și imediat după aceea îi jignește pe foștii combatanți, invalizi de război (I.O.V.R. - iștii), care țineau mare parte din chioșcurile de ziare și care (ce îndrăzneală!) nu voiau să audă de comuniști și *sabotau* vînzarea „Scînteii”. Comentariul din 1992 urmează oare același scenariu? E posibil să mai fie numiți în continuare *sabotori* oameni care, după ce își vărsaseră sîngele pentru apărarea țării, se opuneau, printre primii, tăvălugului comunist? Cum să luăm de bune „autocriticele” d-lui (era să zic tovarășul) Brucan, cînd el consideră și acum că Ana Pauker, agentă K.G.B. - istă și una dintre cele mai docile unelte ale lui Stalin, avea „un trecut eroic”, sau că de „războiul rece” ar fi fost răspunzătoare puterile occidentale, și, în primul rînd, Statele Unite, care voiau „restaurarea capitalismului”? Nu cumva implicit și a libertăților și a instituțiilor democratice?

ÎN același spirit stalinist, dl. Brucan (astăzi, partizan al pluralismului politic) vorbește despre grupul de țărăniști ce au vrut să părăsească țara, pe care-l numește „complotist” și aplaudă „mitingurile populare” (să nu ne spună că erau și spontane!) la care se cerea desființarea P.N.Ț., judecata „fugarilor” și arestarea celorlalți conducători P.N.Ț., în frunte cu Iuliu Maniu. Foarte convins, (deși scrie în 1992!) dl. Brucan conchide: „Bineînțeles, chiar așa s-a procedat, cu toate formele legale.” Cu alte cuvinte, autentifică un act de esență totalitară (eliminarea prin violență a adversarilor politici). După ce-și exprimă foarte clar poziția (comunistă) față de partidele „istorice” și, pe de altă parte, satisfacția pentru realizarea „unității politice a clasei muncitoare”, prin trecerea la P.C.R. a unei părți din Partidul Socialist, dl. Brucan mai lipește o frază, care lasă de asemeni impresia de corp străin: „În acest fel se încheia procesul de organizare a sistemului politic de tip stalinist în România”. Lipsește doar precizarea: „la care și eu participasem din plin”.

Dl. Brucan e opozant al comunismului numai în vorbă de acestea ce pot fi puse în paranteză; cînd revine la prima sa dragoste, îi dovedește aceeași fidelitate și același devotament partinic din tinerețe. Așa, pentru el, societatea comunistă avea două fețe, dintre care una „bună și frumoasă”, despre care ne și întreține mai pe larg. Sentențios ca de obicei și contrazicînd flagrant realitatea, d-sa face afirmații, cel puțin hazărdade, dacă le raportăm la nivelul științei istorice românești actuale. Dl. Brucan consideră că la 23 august 1944 „forța politică și morală a comuniștilor (nu mai mulți de 1000) era imensă (s.n.), tocmai datorită *aureolei eroice* (s.n.) care-i înconjură (poate

„eroice”, ca spioni și ca trădători, puși în slujba unei puteri străine!) iar politicește călăreau pe un val propice (asta e adevărat) - ofensiva eliberatoare a Armatei Roșii... ” Cît a fost de eliberatoare, dl. Brucan se ferește să mai spună. În schimb, ține să ne atragă atenția, că românii abia acum luptau „pentru o cauză justă”. Dar lupta pentru alungarea bolșevicilor din Basarabia și Bucovina de Nord, ce caracter să fi avut, imperialist? Dl. Brucan care condamnă „limba de lemn”, continuă să ne intoxice cu formule șablon (reluînd articole propagandistice din „Scînteia” pe care o conducea în calitate de redactor-șef adjunct în anii '50), cu realizările muncitorilor „mobilizați de partid”, care erau cuprinși de un asemenea avînt constructiv, încît ajung să-i întreacă chiar și pe stahanoviștii sovietici (auzi, ce îndrăzneală?). Cu toate acestea, „decalajul social” dintre masele mobilizate de tovarășul Brucan și nomenclatură „era strigător la cer”. De ce oare? Numai pentru că „ștabii se înconjurau cu garduri înalte, ca oamenii să nu-i vadă”, sau pentru că vinovat era *sistemul* instaurat de către „procesul revoluționar (care) s-a extins în Europa de Est”, cum numește dl. Brucan ocupația sovietică?

Contrazicerile cărții pe care o discutăm sînt numeroase. Ne mai oprim la una singură. Ambasador vreo 7 ani la Washington, „diplomatul roșu”, cum îi place să se intituleze, autorul declară că rămăsese înmărmurit de progresele extraordinare ale agriculturii americane, comparîndu-le cu performanțele cu totul modeste ale agriculturii sovietice, proclamată „cea mai înaintată din lume”. Foarte bine, vom spune. Iată o observație de bun simț. Dar cînd se pune problema pămîntului, după decembrie 1989, dl. Brucan ironizează pur și simplu „dreptul sfînt de proprietate” lansat de țărăniști, (însă votat de un parlament majoritar, pe atunci, F.S.N.-ist) și care a dus la elaborarea Legii fondului funciar, și regretă (chiar așa!) C.A.P.-urile, ce n-ar fi trebuit desființate. Ce să mai înțelegem? Cum rămîne cu fermele americane de care fusese entuziasmat și care există în S.U.A., ca și în alte țări libere, tocmai pentru că acolo este garantat „dreptul sfînt de proprietate”, bagatelizat de d-sa? Va recunoaște și dl. Brucan, ca specialist, că economia de piață pe care aveam impresia că o susține, este incompatibilă cu exploatarea colhoznică. Ne așteptam ca d-sa să critice Legea funciară pentru caracterul ei limitativ și care face să se amîne o bună bucată de vreme crearea fermelor de tip american, iar nu să exprime, tocmai el, marxistul „neortodox”, un punct de vedere conservator! Sau constatăm, încă o dată, că tiparele gîndirii comuniste rămîn în continuare puternice, și pe ele se clădește întregul demers „memorialistic” al d-lui Brucan. Uluielile, mirările (cum a fost posibil?), căințele, toate sună fals, atîta timp cît autorul nu se leapădă, cu adevărat, de Satana. Dar poate că e prea tîrziu.

Al. Săndulescu

Alături?

PREGĂTIND eu însumi un articol mai amplu dedicat creației Monahului de la Rohia, m-am văzut surprins zilele trecute de „o mică contribuție” (sic!) în care, între altele, aflu și că „Voia bună era la el mai universală (sic!) decât la Banul Ghica (...)”. Semnatar este Alexandru George aflat, prin 1982 dacă nu mă înșel, „la a zecea carte tipărită”, (cum, modest, ține să amintească undeva cititorilor).

Nu consemnez decât ca pe o curiozitate faptul că A.G. își așează „alături, pe același raft” cărțile semnate de Nicolae Steinhardt, Al. Paleologu, Mihai Ralea, Ionel Gherea, D.I. Suchianu și Paul Zarifopol, (cel din urmă alegându-se din această enumerare și cu o etichetă în argoul politicianist de astăzi; „tartorul cel mai negru” plasat „la capătul dinspre stînga”), iar „pe poelul Mircea Dinescu (...) lîngă Adrian Păunescu” (!)

Deși acestea ar fi sunat mai bine în gura unui tert, e dreptul lui A.G. de a-și compara propriile producții cu ale lui Nicolae Steinhardt, în virtutea unor „similitudini” izvorînd din „comuna curiozitate în evantai a celor doi autori”, concluzionînd - firește, „cu toată modestia” - că titlul cărții dumisale din 1982, *Simple întîmplări în gînd și spații*, „e mai bine găsit” decât cel al volumului din 1985, *Escale în timp și spațiu*, publicat de Nicolae Steinhardt...

Pentru cititorii rîndurilor de față doresc mai întîi o completare a subiectivelor considerații firav argumentate gen: „volumul de tablete critice al lui N. Steinhardt a constituit o greu ascunsă decepție pentru toți ce-și (sic!) făcuseră o idee despre autor doar din *Jurnalul fericii*, cartea revelatoare pentru adevărata sa personalitate”.

Spre deosebire de *Jurnalul fericii*, conceput de Nicolae Steinhardt ca volum postum (dovadă înscrisul de pe pachetul

sigilat al manuscrisului: „Testament literar”), *Monologul polifonic* s-a vrut o scriere antumă, în condițiile binecunoscute din România terorizată ideologic de comuniști. Cu toate acestea, cele peste 350 de pagini nu conțin doar „tablete critice” demne de apostrofări precum: „adevărata critică nu se face astfel; a-l lăuda pe un autor mediocru înseamnă o insultă la adresa unuia bun, fie și nenumit de-a dreptul”; „critica nu se poate face fără delimitări”; „amic nu trebuie să-ți fie decât adevărul” etc. *Monologul polifonic* include, intenționat disipate, rostiri tulburătoare, așa cum cititorii se pot convinge și chiar microeseuri admirabile despre pline, poezie, libertate, curaj, delațiune, cămin, prietenie ș.a.

Ar trebui reluată, în acest context, patetica frază: „Te rog mult și frățește să lupti pentru salvarea a cît mai multor texte” pentru ilustrarea, o dată în plus, a penibilelor strategeme, a epuizantelor insistențe necesare în regimul ceaușist pentru păstrarea nemutilată măcar a esenței mesajului unei cărți.

Luînd în serios impasul comprehesiv stăruitor exprimat de A.G. „mă voi prevala acum de mărturia P.S.-sale Episcopul Maramureșului și Sătmarului Justinian Chira: „Nicolae Steinhardt, după ce a intrat în Mănăstirea Sf. Ana-Rohia și a îmbrăcat haina renunțării și a dăruirii totale, venind la mine m-a întrebat: Mai am voie să scriu? La aceste cuvinte i-am răspuns: Pînă acuma ai scris din propriul îndemn. De acum înainte, Părinte Nicolae, nu numai că ai voie să scrii, ci mai mult, primești ascultarea ca să scrii și să publici de sute și mii de ori mai mult. Și ce ați vrea să scriu? - m-a întrebat în continuare. Să scrii tot ce te va inspira Dumnezeu, i-am răspuns. Scrie fără frică, fără reținere, nu îngropa talentul. Ce și cum să scrii, dumeata știi. Și sînt sigur că vei scrie numai ceea ce trebuie omului de azi, oamenilor în general, risipind întinericul în care ne aflăm”.

tipărindu-și broșuri cu programe și cuvîntări etc. O maculatură politică se adună prin colțuri de vitrine și librării și în curînd vom „sorbi” din rafturi celebre „Omagii” aduse cripto-comunismului novator. Tot ca personajul meu, domnul Iliescu poate monopoliza ore în șir televizorul și, mai grav, „anula” în declarații adversarii politici...

Nu, domnilor „cititori”, eu nu am scris nimic despre această Securitate și despre acest președinte, ci despre un posibil dictator și despre un puternic serviciu secret, care oricînd poate sacrifica o țară sprijinind o iluzie malefică!

Cît despre curaj, noi, scriitorii, nu ne ocupăm de nici o politică. Noi facem ficțiune.

Dan Bogdan

Mult Stimat Domnule Profesor Nicolae Manolescu,

MĂ număr printre cei care - ca și Dna Tatiana Slama-Cazacu, Domnia Sa desigur cu și mai multă îndreptățire - am suferit și suferim din cauza invaziei brutale de termeni străini în limbajul nostru cel de toate zilele. Este firesc deci să vă mulțumesc pentru generosul spațiu pe care i l-ați acordat în numărul 41 al „României literare” și să-mi exprim public recunoștința pentru străduința, nu mai vorbesc de competența, cu care distinsa noastră

În fine, tot fără comentarii de prisos, în privința eseului despre Geo Bogza, voi reproduce răspunsul autorului însuși: „Am scris-o/ cartea - nota mea, M.F./ (Lucian Raicu e singurul care a înțeles) ca un soi de minusculă Căutare a Timpului pierdut, ca o încercare de înviere a Epocii tinereților mele. Cărticica (oribil tipărită) e un «Poem invectivă» al meu, o înfruntare a neo-moralismului burghez, a noului val de stupiditate, conformism și lozincărie. Bogza n-a îndrăznit să retipărească în volumul antologic «Orion» nici una din poeziile *Poemului invectivă*. Am reprodus, integral, două dintre ele eu, bătrînul, călugărul. Broșurica mea nu are bază critico-estetică, ci una «melancolică» (anii de tinerețe evocați) și una «politică» (protestatară).”

Mihai Floarea

1. *România literară* nr. 39/ 1992, pp. 12-13, 19.
2. N. Steinhardt, *Monologul polifonic, Cuvînt înainte*, p. 12 (Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1991).
3. „În viața lui s-a produs desigur o mare schimbare, dar nu și în cariera lui publicistică (...) Cum se împăcau toate acestea cu «retragerea» monahală mi-e cu neputință să înțeleg”; „Cum se împăcau toate acestea cu ideea de «aprofundare» pe care o impune meditația spirituală, nu sunt în stare să înțeleg” etc., în articolul din nr. de revistă citat, p. 13.
4. Nicolae Steinhardt (Monahul Nicolae Delarohia), *Dăruind vei dobîndi-Cuvinte de credință, Intemeiere întru cuvînt*, p. 7 (Ed. Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 1992).
5. Nicolae Steinhardt, *Monahul de la Rohia răspunde la 365 de întrebări incomode adresate de Zaharia Sângeorzan*, p. 8 (Ed. revistei *Literatorul*, 1992).

specialistă continuă să lupte împotriva acestui fenomen profund dăunător.

Cum, pe bună dreptate semnaleză, rezolvarea problemei nu este deloc simplă și, dintre căile posibile, sugerează conștientizarea - de către cei care folosesc termenii respectivi și de către cei cărora li sunt adresați - a prejudiciilor personale pe care le implică. Tare mă tem însă că pînă vom ajunge acolo, stereotipiile create vor cîștiga un păgubos și nemeritat drept de cetate. Din această cauză, aș sugera ca să se recurgă și la adoptarea, în paralel, a unor soluții (căi) mai dure: eliminarea - impusă de către un bun absolvent al unei facultăți de profil angajat special în acest scop, de exemplu, în redacția departamentului de actualități al Televiziunii, dacă nici unul din redactorii actuali nu o poate face - a puzderiei de derulări, implementări, reiterări și a altor termeni „ejusdem farinae” și înlocuirea lor, ori de cîte ori este cazul - și de cele mai multe ori este - cu cuvintele românești potrivite.

Ar fi doar un început, dar, sunt convins, foarte bine venit și, cu cît mai repede, cu atît mai benefic.

Cu stimă și mulțumiri, dr.ing.
Faur Simion
București

Declinul constructiv

FĂRĂ a fi bună de pus pe rană sau la ceas de foame, sete și frig, politica se impune totuși ca stratagemă importantă în coloratura timpurilor, de ajuns fiind să ne gîndim la spiritul cetățenesc al evoluției sale semantice de la anticul polis grecesc. Ea n-ar trebui să slujească în primul rînd politicianilor, cum din păcate sub ochii noștri se mai întîmplă, ci democrației, ca să ne păstrăm încă în termeni elini.

Pentru înlăturarea erorilor și inadvertențelor, e nevoie și de cuvîntul ziariștilor și scriitorilor, de atitudini amintindu-i pe Caragiale și alți clasici, în acuitatea timpului ce ne presează. Dacă unii confrăți se retrag în singurătatea lor creatoare, iar alții se grupează în jurul cîtorva reviste literare apolitice, cei mai mulți au ieșit în arenă: Mircea Iorgulescu, Nicolae Manolescu, Constantin Toiu, Octavian Paler, Adrian Marino, Dorin Tudoran, Matei Călinescu, Bujor Nedelcovici, Nicolae Breban (în țară și în diaspora noastră).

Se cuvine să elogiem curajul unei publiciste ca Lucia Hossu-Longin, autoare amenințată nici mai mult nici mai puțin decât cu tăierea brațului cu care scrie și chiar cu moartea (la telefon și prin scrisori), pentru valorul ei serial TV *Memorialul durerii*, film ce deranjează forțele oculte ale vechilor vinovați de schingiuri și ucideri în închisorile comuniste.

Oricît de răsunătoare ar părea reușita partidelor de stînga la alegerile din septembrie, va trebui să susținem opoziția parlamentară constructivă, chiar în impactul științelor al ideilor, încît să putem crede în ieșirea din prăpastie, în schimbările sociale și economice, în dezvoltarea culturii sub semnul valorilor ei de adevăr, bine, frumos și justițiar, dintotdeauna, ale noastre și ale lumii.

Celor retrași în lumea cărților, pe vremea stalinistă, în studenție, ne-a fost dat să ne refugiem în pasiuni pentru comori căutate prin insule misterioase, pentru aventuri în genul celor scrise de Karl May, prin rîpi ale diavolului, pentru ficțiuni, de pildă ale lui Giovanni Papini, al cărui personaj Gog din romanul omonim se scaldă la un moment dat dezamăgitor în aur, în vana umplută cu monede, dar și pentru lupta lui Sienkiewicz din trilogia *Prin foc și sabie, Potopul, Pan Wolodyjowski*, ca seara să ascultăm în taină posturi de radio apusene și să vedem îngrijorați prin obloane la ce casă din vecini se oprește duba neagră să ia arestați nevinovați.

Ce să mai vorbim despre tiranul ce înfometă și teroriza un popor, înconjurîndu-se de o protipendadă și de odangii pe măsură? De inserția subînțeleasă a sa în galeria sinistră a lui Nero, Caligula, Hitler, Stalin? Încă nici miliardele sale din conturi străine nu s-au întors țării, iar vechii profitori îl regretă mai ales în ziarele extremiste.

Dar pentru „vina” de a spune adevărul nu mai auzi, se pare, de oameni aruncați în închisori, ani și ani, în „grija” unor torționari și ucigași profesioniști, ci doar vedem că pedepsitorii, instrumentele terorii stalinisto-dejiste și ceașiste, nu sînt pedepsiți, sînt bătrîni liniștiți, iar cei ce au proslăvit tirania se văd maturi senatori în fruntea decizională a culturii.

Nu vrea nimeni ochi pentru ochi sau dinte pentru dinte, dar în loc de legea talionului nu e cazul că pentru reziduurile și stîlpii dictaturii, pentru marii vinovați, să se pună problema tragerii la răspundere judiciar?

Ion Rahoveanu

Există o criză a culturii?

- Există astăzi în România o criză a culturii?

- De ce natură (economică, socială, morală, estetică etc.) este această criză?

- Socotiți criza culturii legată exclusiv de condițiile tranziției?

- Ce efecte ale crizei actuale întrevedeți pentru cultura de mâine?

- Considerați necesară reaprecierea moștenirii culturale a epocii comuniste? Vedeați vreă legătură între această reapreciere și soluțiile crizei culturale în general?

- Puteți oferi sugestii cu privire la valoarea culturii din anii dictaturii? Care sînt operele valoroase? Ce criterii socotiți utile în aprecierea valorii lor?

Va muri literatura? Se va naște postliteratura: istoria continuă...

ÎNDREPTAT spre el însuși, poetul dă friu liber pasiunii epocii contemporane lui, supus destinului colectiv, pregătit să regăsească mereu cine știe ce măreție pierdută de la începutul lumii, resuscitînd deschiderea ameteitoare a profunzimilor sfîrșitului...

Azi, scăpat din muzeul sufletului românesc, purtător de poezie, valoare intrinsecă și putere de convingere, creatorul strigă, adunînd curioși în jurul lui, în plină stradă, strigă pînă nu mai poate că orice act artistic autentic aparține trecutului! Reînvîind ciclic doar gustul pentru aventură spirituală... Și că poezia a decăzut în noi, în acest secol, pînă la a deveni o simplă plăcere estetică, dacă nu un viciu. Sau că poezia „nu e nimic dacă nu e totul”, de unde și stînghereala nejustificării „obiectului profesiei” celui ce o scrie, în fața lui Dumnezeu. Fără mituri, cine să mai exalte azi poezia?

Ne-am trezit în plin postmodernism, degradînd opera în numele unor căutări obscure și forțe metodice disimulate în expresii, fără vise de preamărire compensatorii. Perversă, opera însăși preferă exhibarea crudă a creatorului ei, luînd lecții de anatomie pe el, tăiat în carne vie, în contul cui? În contul literaturii, al operei care se scrie singură, excedînd creatorul - de ce nu? Structural... Opera își caută gloria, și nu autorul ei îndărătnic, plină de ambiții dezordonate, deși admirabile: pînă ce presimte o decizie, o transcendență orgolioasă și se rescrie. Opera prostindu-se în fața autorului ei, îngenunchind teatrală, independentă, voluntară: că nu ea vorbește, „ci zeul vorbește prin mine”...

Important ar fi să ne rezistăm nouă înșine, acum, la spartul tîrgului, în preajma anului 2000, a „sfîrșitului lumii”, să nu închidem în noi poemele și să lăsăm lumea creată de noi în particular să se împreune cu lumea creată de Dumnezeu, să se împreune precum îngerii sau diavolii cu „femeile oamenilor”, întru glorificarea naivă a „trîndavelor lor taine”, în versuri fără de pereche. Reacționînd astfel împotriva unor îndatoriri și scopuri, izolați din frivolitate spirituală, gata să ne recunoaștem în însăși condiția pe care o refuzăm: deznădăjduiți! Bătuți de Dumnezeu, uitați la Porțile Orientului...

Mai ales cînd ajungi să te trezești la realitate într-un regim politic post-totalitar paroxistic, est-european, în care literatura adevărată, în opoziție față de Puterea retrogradă, se simte mai amenințată ca oricînd, atacată de tot felul de manifestări de contra-

cultură: „stînga neocomunistă”, mascată și nu prea, luîndu-și revanșe subterane, înăsprind șocul „economiei de piață” prin sublinierea cultului vandabilității, poezia îndeosebi fiind considerată un obiect de lux, un produs maladiv al unor indivizi izolați? În lipsa unei legislații a sponsorizării, fără subvenție de la bugetul statului, cit de cit. Poezia devenind un fel de „specializare” liber profesionistă cu sau fără firmă, după posibilități, impozată, vai de capul nostru - că nu vom purta niciodată un asemenea dialog oficial, muritori de foame, stînd la coadă la împărțirea „autorizațiilor de funcționare” semnate de guvernării noastre trecătoare? Ei și? „Ce specialitate aveți?” „Poet”. „Poet? Bun, dumneata să faci bine să treci la săpat șanțuri iar dumneata... Dumneata să intri în mină, dumneata să treci la bibliotecă, dumneata să te înrolezi în S.R.I., dumneata să fii patronul unui restaurant, dumneata să fii pește... Abia după ce vă veți asigura stagiul practic și vă veți umple de bani, veți veni la noi să vă vedem cum mai scrieți versuri, dacă mai scrieți: că de poezie, domnilor, suntem sătui, să vă vedem cum vă descurcați în practica asta lumească, a profitului, gata cu pomana comunistă, cîștigați-vă banii, nu cerșiți! La muncă! Noi muncim aici, nu gîndim: suntem în criză economică, nu... Cîștigați-vă o piine măturînd brutăriile, nu mai mizgăliți pe hîrtii rime, îmbogățiți-vă, lustruiți pantofii întreprinzătorilor, treceți la experiență, pe teren, părăsiți masa de scris, nu vedeți că nu vă mai citește nimeni? Spălați geamuri, riscați, mergeți pe șantierele patriei și numai în pauză, în timpul liber, bîguiți versuri care să ne nege pe noi, cei ce nu scriem literatură, ci prosperăm”...

Ce calvar: poetul nu neagă lumea postindustrială, asta ar mai lipsi, victimă a ei cum este, el transcende și transfigurează această lume postindustrială, el îi exprimă și îi desăvîrșește raporturile, „raporturile ce precedă orice desăvîrșire a ei, obiectivă și tehnică”! Experiența creației ei literare fiind prin esență riscată: în care adevărul și chintesența limbajului se depreciază...

Tocmai poetului să i se vorbească de criză? Cînd critica timpului, timpului pe care îl trăiește supratensionat, inamic, nu face decît să-i amintească poetului incertitudinea condiției sale într-o civilizație în care el ocupă un loc neînsemnat. Biată literatură! dintotdeauna ea a fost supusă de realitatea politică, economică și socială unei judecăți care o umilește în numele istoriei: deși posteritatea mereu se mindrește cu operele artistice...

de Emil Brumaru

Incest

CURTEA, în pantă, împrejmuită de un gard din bolovani de rîu. În partea de sus se află casa, înspre vale fîntina. Prima amintire! Stau în spatele casei privind fericit gardul de piatră, într-o lumină intens albă, fascinantă. Țin minte dureros de exact (vizualizez cu ochii închiși) lumina, bolovanii așezați unul peste altul. Senzația indescriptibilă de fericire. Amintirea am visat-o o vreme. Apoi nu. De ce? Întrebînd-o pe mama (acum cîțiva ani) am aflat că gardul, casa, lumina, fîntina, fericirea le-am trăit într-un sat de pe malul Nistrului, Poiana Nistrului, în județul Tighina. Acolo era gospodăria părinților ei.

Prin clasa a doua sau a treia (sosisem de la Ciceu, unde făcusem clasa întâi), tatăl meu fiind șef de haltă la Belcești (județul Iași), dormeam într-o cameră enormă la etajul hălții. Mama și tata într-un pat. Eu în altul. M-am trezit brusc, noaptea, și am văzut, absolut sigur, pe cearceaf, la marginea patului lor (locul mamei), un cuțit lung, cu lamă strălucitoare. Nu mi-a fost deloc frică. O curiozitate imensă, atît. M-am dus să-l iau. Știam, repet, absolut sigur, că e un cuțit! Mama dormea pe burtă, cu cerceaful boțit, ridicat peste genunchi, cu cuțitul deasupra feselor, vîrfurile îndreptat spre capul ascuns în părul lung, castaniu. Cînd am vrut să-l prind, palma desfăcută a cuprins, prin pinză, carnea ei. Cuțitul dispăruse. Însă în noaptea următoare a reapărut, în vis, cu o claritate fantastică, lung, la fel de strălucitor, cu minierul de lemn, cu vîrfurile în jos. Se legăna în vînt, pe un cîmp însoțit, verde, proaspăt, sprijinit de un fir de iarbă. Se legăna și nu cădea. Cum de nu se rupea firul de iarbă? Nu l-am atins. Exista. Deci fusese și pe trupul mamei. Nu-mi mai amintesc alt vis din vîrsta aceea.

Pe la șaptesprezece ani, student la medicină, invitasem, la ora cinci după masă, o fată de la filologie, Florentina. Am anunțat-o pe mama. Ca să ajungă în camera mea trebuia să treacă prin camera ei. Mama era o femeie foarte frumoasă. Așteptam sprijinit de o sobă de teracotă, emoționat. Cînd a bătut la ușă Florentina, mama i-a spus sec că nu-s acasă! Am luat toate manuscrisele și le-am ars cu o ură dementă. Uram versurile, uram pe mama. Peste cîteva zile am transcris, din memorie, cîteva fragmente. Mama s-a mirat de cenușa din sobă dar n-a priceput despre ce-i vorba. După cîteva săptămîni, în lipsa ei, i-am îmbrăcat o rochie și am început să mă strîmb în oglindă...

Mult timp mai tirziu m-au obsedat mamele marilor scriitori. Mama lui Proust, mama lui Baudelaire, mama lui Poe... Fntasmam...

Recent m-a ținut un gînd. Oare faptul că am scris versuri, că am scris în general, nu se datorește unui incest ratat în copilărie și, pe urmă, iarăși, în adolescență? Oare Fîntina lui Julien Ospitalierul nu-i o mărturisire?

Poezia e un incest?

Vine sfîrșitul istoriei literaturii? Al poeziei, în special? Atîta pagubă! Personal, scriu versuri să-mi amîn sinuciderea. Datorită exercițiilor lirice supraviețuiesc - amăgît că, poate, fac - totuși - „ceva în viață”, ceva esențial, „esență îndoielnică”, plin de deșertăciune cum sunt, că mă întîlnesc pe tărîmul creației, din cînd în cînd, cu umbra lui Dumnezeu: dacă are sau nu valoare ceea ce scriu eu, nu are importanță „în absolut”, contestările radicale pot să sugereze, la o adică, reflecții asupra unui poet de teapa mea, poet pus în ghilimele sau nu, mai bun sau mai ne-bun... Firește, împrejurările istorice își exercită presiunea asupra mea, fizic, și îmi dirijează subconștientul, „spiritual”: ele, împrejurările istorice, reflectîndu-se și prin ceea ce las eu scris, în mișcare, în definitiv - și ce e rău în asta? Cîtă pierdere de energie în natură este dacă eu mă risipesc scriînd pentru mine însumi versuri?

Instabila apariție a faptului de a fi poet azi, constă și în surprinzătoarea capacitate a cititorului avizat (postmodern fiind și acest cititor aparte, te pomenesti), cititor infidel de poezie care îți dă cu tifla: „știți ceva, eu nu am timp, că aș scrie mai bine poezie decît”... Sau: „nu merită osteneala să-mi pierd vremea scriînd, că altfel”... Pur și simplu poezia stînd la îndemîna oricui: expresivitatea involuntară funcționînd în orice mediu, pitorescul, faptul divers, instabilitatea psihică, imaginația crudă, banul cotidian sau citatul livresc, le pui cap la cap, le amesteci bine și versul se revarsă, liber, în cascadă, dacă vers o fi, Doamne ferește să nu te mai poți opri. „Eu, cu amăritele astea de rime stau mai prost, nu le pot împerechea, în rest, simboluri, metafore pure, nu prea se mai poartă, torni la gargară, faci jurnal”... Profunzimile nu mai au nici un fel de căutare, cine să mai aibă timp să se dea cu capul de pereți să le priceapă? Literatura nu mai trebuie să rămînă o formă de comunicare tranzitorie de la minte la inimă și de la inimă la suflet - nu? De ce nu? Chiar și fără de

„acrobații de scriitură”, literatura ne oferă, postmodernă, ajutorul de a ne rezista nouă înșine - nu numai cînd ne vine să ne luăm cîmpii și cînd ne așezăm, cuminți, la masa de scris, să ne eliberăm, fără istorie...

Literatura a devansat mereu istoria, se spune, apropo: și dacă ar fi să ne substituie ea, literatura, destinul, cum ar putea să dispară, să se sfîrșească? Sfîrșitul literaturii nu va veni nici după sfîrșitul lumii, ce naiba, doar „spiritul e nemuritor”: ce ne sperie? Ne sperie, de fapt, ceea ce ascunde literatura? Ce e în spatele literaturii? Monstrul care o creează? Ce e: prilej de experiențe subiective, „diavolești”, pe propriul „trup și suflet”? Experiențe ale interesului clarvăzător, magic, față de tine însuși. Scrii, faci exerciții în scris, să te redescoperi, dumnezeiesc și să te regăsești într-o bună zi, să te regăsești în pielea muritorului de rînd...

Lumea nu mai are nevoie în România de poezie? Piere poezia, oare? Postmodernă sau nu? Din motive politico-economice? Deoarece Puterea încăpută pe miinile stîngii neocomuniste ar putea să reconsidere poezia ca pe un element „conservator”, care gustă doar ce e tradițional, poporan, o poezie redevenită slugă a societății socialiste reformate, de tip capitalist și a clasei ei conducătoare, cu experimente interzise, neavînd bani de aruncat în vînt? Prostii... Sau poezia ar putea să moară la noi din motive estetico-lingvistice, limba nemaivînd capacitate de expresie, uzîndu-se, devenind insensibilă, repetîndu-se și degenerînd? Alarme false...

Va muri literatura? Se va naște postliteratura, ce o fi aia - istoria continuă...

Literatura are lumea ei, ideală și esențială, „paralelă” lumii profane și pragmatice: ea se revelează oricui are, pe pămînt, credința că realitatea este o Carte ce trebuie scrisă sau citită! O Carte plină, altfel, de învățăminte care nu caută decît ceea ce se ascunde...

Liviu Ioan Stoiciu

Angela MARINESCU

Despre prietenie

Despre prietenie ca și despre un lanț real al tuturor discuțiilor noastre
aș vrea să scriu, acum , în această seară
întunecată și rece de noiembrie
cu îndrăzneală și o foarte ușoară invidie
deoarece Prietena și Prietenul, albi la piele
fși smulg brațele acoperite de obiecte vechi
și rămîn lipsiți de orice apărare.
pe fereastra deschisă intră întunericul
gesturilor neînțelese
și iubirea pentru fiii lor, adîncă și limitată.
un fiu zboară prin aer fără să fie aici.
alt fiu se tîrăște cu fața pe față fără să
privească.
Vino, Ana, comunistul acesta perfect ne
atrage și respinge în același timp
și două mîini în locul uneia singure se
izbesc de o mîină fără sfîrșit.
strălucește, acum, partea de vest a Bisericii
Ortodoxe
din satul în care înaintez încet ca într-o
familie dispărută.
acum, rătăcirea fși arată rădăcina de fier.

acum, această plimbare de la o casă la alta
se murdărește ca o mireasă
în noaptea nunții.
amenințarea unor străini care fși strîng
trupurile alături înconjoară
patul meu strîmt pe care stau înșirați puținii
mei prieteni.
acești prieteni albi cu ochii oblici se .
îndoiesc tot timpul.
izbinda este.

Bara de fier (Poem din timpul acțiunii)

Cu această bară de fier fmi măsor știința.
cu această bară de fier m-am jucat de-a
mama și de-a tata.
această bară de fier provoacă limbaj.
Eleonora se luptă cu bara de fier cu gura
închisă.
(este o umbră pe pămînt pe care nu pot s-o
ating.)
în brațe port o bară de fier simplu.

pe piept mă apasă o bară de fier albastru.
această bară de fier este înfricoșătoare.
mă adîncesc în iarba verde și deasă și
fiecare fir de iarbă este o bară de fier.
fața fmi este zdrobită de bara de fier.
în depărtare clopotele de bronz
distrug bara de fier.

Febra 44

lui George Vulturescu

În abatorul spiritului, carnea și frica.
în abatorul de aer, între cei doi fii ai nimănui
să te retragi să renunți
să-ți retragi mîinile.
în abatorul din pădurea verde, fața fără
cuvinte.

fața din întuneric.
melci negri fși tîrăsc florile negre
pe spatelul celor doi fii ai nimănui.
atunci a venit Cel care a Izbit Steagul.
atunci au fost zărite pe cer
păsări cu mari pînze de păianjen pe aripi.

Poemul roșu

Eu sînt comunistă. fmi place acțiunea gîndită. acțiunea și actele sînt lirice
adică lirismul reprezintă esența tare a comunismului.
un om care moare deoarece credința i-a fost mai puternică decît necredința
săvîrșește un fapt liric.

apare un limbaj al sărăciei

sînt săracă în pretenții și îngrozitor de bogată cînd am singurătatea și
unicitatea Pretenției.
nimeni nu-mi face față.

sărăcia duce la comunism și nu invers. invers se ajunge la inversul comunismului.
deoarece practica sărăciei înseamnă întotdeauna de-limitare, nuanță, înțelegere
și, deci, antiideologie, antidogmatism.
comunismul adevărat este o sumă a înțelegerii dinafara lumii
handicapații sînt cu desăvîrșire comuniști:
sînt o handicapată care scrie, uneori, poezie.

mi-ar face plăcere să fiu bogată, dar numai pentru a putea renunța la bogăție.
renunțarea poartă pecetea lucrurilor, renunțarea se acoperă de voalul aparențelor
dedesubtul voalului rămîne cel care privește la lucruri, unicul, imuabilul prieten
al nimănui. amintirea lui o las înăuntru.

fmi iau mîna de pe malul fraged al Mureșului; mîna frige. Mureșul și malul său
indestructibil ard în flăcări. de acolo, dinspre un sat pe care nu l-am văzut
niciodată, vine comunismul meu de dreapta.
pe banii părinților mei fmi adîncesc fața. dinspre centrul banilor adie un vînt
comunist. fumul care acoperă cimitirul în care ei sînt îngropați miroase a bani
comuniști.
sînt aici încă nu am plecat.

Ioana D'Arc este sora mea. cred că aș putea avea relații intime cu o soră atît de
precisă. sînt băiat și fată ea este fată și băiat. ne sărutăm pe furiș, în fața
bărbatului. zîmbim, facem pozne. sîntem comuniste, ne atrag U-topiile,
deoarece apare
misterioasa literă U (semnul meu este Umilînța Ursa-Mare și Urletul semnul
meu este Urma Uraniul și Unu)

este toamnă. vin cerșetorii de toamnă. pe treptele înroșite pe care toamna le
descoperă apar trupuri învelite în zdrențe, mîini goale și coapse care adună bani
mărunți. argintul sună.
trompetele subțiri ating casele vaste ale celor care au folosit cuvîntul
comunism.
dacă ai folosit cuvîntul comunism în scopul aservirii, te-ai îngropat de viu.
pe lespede scrie; aici rămîn cei care nu vor pleca niciodată.

acest animal mare vine dinăuntru și atacă. el ține între dinți un cuțit
pe al cărui mîner este încrustat Cristos. lama lui este albă și imaculată.
mă lipesc de el și ard ca o luminare. fmi place să stau lipită de instrument.
nu să-l folosesc.

handicapații se joacă pe sub tufișuri; le curge zeamă de zmeură din gură, dinții
sînt la locul lor, puternici și singele țîșnește pe nările lor. ochii le sînt
oblici. sînt luptători cu sufletul și cu nările.
apucă tot ceea ce este invizibil fși provoacă plăcerea singuri și dorm întinși pe
spate cu mîinile sub creștet. nu au păr. ei călăresc statuile.
într-o patrie ca și a mea vikingii mor pe capete. aici trăiesc sub cerul
albastru cei care nu văd nu aud nu cunosc. sărăcia este criteriul
absolut. sînt săracă ești sărac, Ioana D'Arc rămîne nemișcată cu fața spre
Răsărit. Soarele s-a lăsat jos, din ce în ce mai jos, dincolo de brazi; dincolo

de pămîntul care împrejmuește.

țin mîinile la spate. vîntul suieră printre crengile lungi. praful se ridică
pînă la mine fi simt gustul aspru. vin comunistii, pe jos în grup compact, vin
amenințător nu vor nimic nu văd nimic nu aud nimic. stau și aștept în umbră.
sînt o comunistă convinsă dar numai în întuneric. eu și cu mine sîntem
comuniste. gîndim slăbiciunea ca pe o condiție primordială a lumii. slăbiciunea
mea este puternică. în Parcul meu trăiesc handicapații înalți ai acestei lumi
care nu există.

gura lui este fină de o frumusețe ireală are culoarea roșie, dar un roșu stins
închis și totuși puternic. în jurul ochilor se arcuiesc cearcănele maronii
ale unei priviri pline de suferință. înțelege și înțelegerea îi este prietenă.
stau în umbră, mă înfășor într-o țesătură de mătase grea de culoarea frunzei
putrede, mîinile fmi sînt încrucișate în jurul pieptului. aici, înăuntru, nu există
decît o singură rasă. cînd privesc înafară obțin spre sfîrșitul privirii o
lumină tăioasă care desparte orice de orice. îl ating pe El care nu este comunist
deoarece ti lipsește vocația. vocația mea este comunismul.

astă noapte s-au stins toate luminile în oraș. eram adîncită într-un vis
sumberu plutea o lumină de seară înroșită în focul estompat al amurgului, tăiată de
lungi fascicule de penumbră albastră. veneau haite de oameni bine legați,
aveau pielea albă, bărbații purtau niște mustați negre răsucite în sus, femeile
erau îngrijite fardate violent și priveau fix înainte. apoi cîțiva bărbați au dat peste
un străin ce trecea pe acolo nepăsător, l-au pus la pămînt și au început
să-l lovească cu picioarele în burta lui suplă. urlau într-o limbă barbară.
era un fel de comunism de stînga.
apele roșii de sînge se scurgeau într-un lac fără sfîrșit și fără suprafață
era Lacul Sfînt al Nimănui.

am devenit în timp credincioasă, naționalistă și crudă. sînt comunistă și toate
celelalte la un loc. mă rog într-o biserică strîmtă. pe lespezi aleargă leopardzii.
se tîrăsc, abia respirînd, niște melci de culoarea statuiilor. fi recunosc dintr-o
mie de alți melci. melcii sar cîte doi și-și lovesc pîntecele de pămînt ca și
cînd ar aplauda. între melci și mine este o distanță salutară. salut melcii și
melcii coboară. cobor și urc pînă în vîrf. sînt una cu distanța. fac semne.

este ceva ce nu este. dacă a fost înseamnă că nu a fost. dacă nu a fost înseamnă
că va fi. să fii atît de înțeleaptă pe cît nerăbdarea și teama te-au învățat să
treci pe lîngă parcurile pustii ale Lacului Sfînt al Nimănui. aici drumurile
se încrucișează. de fapt, în încrucișare se întîmplă sfîrșitul. profeții se îndepărtează,
eu ating o altă sărăcie, mai roșie, ca vinul. m-am drogat cu acest vin.
pe toate treptele din fața mea stau prăbușiți ingerii incolori cerșind o
morală de piatră șlefuită de vîntul negru comunist.

vin handicapații care urlă strigă și plîng deopotrivă. piața plină de fum se
umple de lume. fmi aștern cortul meu verde și mic. aici, fnspre dreapta slăbiciunea
are arme. handicapații mei au arme negre și ascuțite. comunismul nostru este
aici și acum.
dincolo de comunism apar piticii
pe un cer imens

Ghiocul nu spune mai nimic

ÎN UNELE prvințe, autorul celor *Cincizeci și șase de blitzuri și alte chestii* poate fi considerat un optzecist întârziat. Nu-i cunosc vîrsta (din prezentarea de pe coperta interioară rezultă doar că e născut în Zodia Leului), dar pot ghici motivele amînării debutului. Ca și majoritatea prozatorilor prezentați de Ov. S. Crohmălniceanu în *Desant '83*, Cornel George Popa pare interesat de felia de viață ca material pentru schițele sale, și de epuizarea nomenclaturii de tehnici narative, ca modalitate artistică. Deosebirea (căci este una importantă) ține mai degrabă de înzestrarea personală a prozatorului, care n-are o capacitate specială de a înregistra vorbirea personajelor și cu atât mai puțin comicul oralității. Cu puține excepții, nu le auzim, personajele (se prea poate ca titlul cărții, care ne trimite la aparatul fotografic, să nu fie pus la întîmplare). Precaritatea urechii îl scoate pe Cornel George Popa din descendența lui Caragiale, la ușa căruia tinerii prozatori optzecisti au stat aproape în totalitate. Modelele trebuie căutate, de data aceasta, în Arghezi, Buzzati, Borges, Macedonski, Kafka, Harms, Bogza ori Preda. Chiar și acolo unde titlul pare să sugereze pe Caragiale, nu e decît o vefeitate inocentă. În *Amici*, soția amicului se aruncă în brațele amicului întărind amicitia dintre cei doi bărbați: subiect cinic și lipsit de echivoc. Niciodată Caragiale nu așează în plină lumină o situație. Pe vremea lui nu se inventase blitzul.

Trebuie să spun că cele mai puțin concludente, pentru ce va face de aici înainte prozatorul, mi s-au părut tocmai acele schițe în care este

decupată o felie de viață, aparent la nimereală, și fără altă pretenție decît o expresivitate așa-zicînd involuntară. Dacă nu sînt complet nule (cum e de pildă *Cafeaua de dimineață*), ele suferă de banalitate cronică. Se confundă, în toate, banalitatea existenței (exact aceea care trebuia surprinsă pe viu) cu banalitatea observației (exact aceea care trebuia evitată). Nu pot da rețete, dar știu din experiență de lectură că, în astfel de proze, detaliul este totul. Cornel George Popa nu pare să posedă tocmai arta detaliului. Întîmplările relatate nu lasă de aceea decît rareori urme în noi. Sînt incapabil să mi le reamintesc pe cele mai multe după ce am închis cartea. Psihologii se fixează rareori, ca de pildă în *Un mic obiect albastru*, povestire ceva mai amplă cu doi bărbați și o fată, nu străină de atmosfera morală din Marin Preda, dar îndeajuns de necaracteristică pentru scurttimea pe care autorul și-a propus-o pentru schițele sale. N-am impresia că putem conta pe Cornel George Popa ca pe un prozator realist.

Am și un argument din altă ordine de idei. Există cîteva, destule, schițe între cele *Cincizeci și șase* care par copiate deliberat de pe alte texte, scenarii de film străin, reportaje. În acestea, onomastica este anglo-saxonă ori franceză, oarecum spre a întări impresia de import literar. Nici una, luată în sine, n-are vreun merit artistic. Mai mult: trei sau patru sînt de-a binelea puerile. M-am întrebat ce sens au aceste fabricații, dincolo de un foarte relativ și el, aspect parodic. Nu e deloc clară linia de separație între tranșele de viață propriu-zise și aceste artificiale decupaje nu din viață, ci din literatură. Cornel George Popa nu e un

autor atît de naiv încît să nu-și dea seama de diferența dintre o bucată precum *În piept și în umăr* și una ca *Un mic obiect albastru*. Conștiința literară a prozatorului e de altfel vădită în cîteva „texte”, lucrate în maniera textualiștilor din *Desant '83*. Dintre acestea, *Propoziția* e sugestivă, citabile fiind și *Personajul*, *Textul ori Ghinion*.

Dacă trecem cu vederea alte proze (similireportaje, fantasumoristice), atenția ne e reținută de cele cu înfățișare poetic-alegorică. Recunosc că nu mă așteptam, mai ales după ce am citit prezentările făcute cărții de Cristoiu, Buduca și Alex. Ștefănescu. Armura critică în care Cornel George Popa și-a vîrît, din nu știu ce precauție, volumul de debut, ascunde de ochii cititorului adevăratele lui reușite. El însuși ziarist, primii cititori fiind ziaristi, ai crede că viața o să explodeze la tot pasul în aceste blitzuri. În fapt însă, tînărul prozator este cu mult mai „literar”. El „prelucurează”, nu reproduce. Capul îi e dolda de texte, nu de întîmplări. Și se dovedește mai degrabă poet al realității decît observator. Cel mai surprinzător lucru este să descoperi o izbutită pasișă după Buzzati în *Libertatea* ori să simți vina poetică a lui Macedonski în *Astfel zise lin pădurea...*, *Așa vrea poetul* și în *Balaurul* (actul sexual e poetizat aici în stilul din *Thalassa*). Arghezianism este în *Steaua de sticlă* (cu punct de plecare în tema morții din Preda), narațiune fantastică și poetică deopotrivă. O tabletă argheziană (*Unii îl numesc destin*) deschide de altfel cartea, introducîndu-ne într-o atmosferă stilistică atît de diferită de aceea a majorității prozelor încît, pe urmă, nu mai înțelegem nimic. Acestea sînt și prozele care mi-au plăcut cu

adevărat. Sînt eu însumi mirat să constat că ele se înșiră pe o altă linie stilistică decît aceea dominantă la optzecisti. Să fie vorba de o compensație pe care prozatorul naturalist și-o oferă inconștient? Să fie niște simple exerciții pe care el însuși n-a contat nici o clipă?

Îmi dau seama că nu pot prevedea cum va arăta romanul pe care autorul îl anunță, dacă el va fi realist, psihologic, fantastic, alegoric, poetic ori toate acestea la un loc. Nu mă pricep să citesc în ghiocul desenat de Cătălin Soldan pe copertă. Debutul lui Cornel George Popa nu este nici atît de sigur, încît să ne determine a-l considera o mare promisiune, nici atît de modest, încît să-l trecem sub tăcere. Îmi pare rău că trebuie s-o spun, sînt departe de a împărtăși entuziasmul lui Alex. Ștefănescu („unul dintre cei mai mari prozatori români contemporani”) care, dacă i-aș aplica o frază glumeață din *Așa vrea poetul*, referitoare la criticii care se declară total învinși de valoarea cărților, ar trebui să-și abandoneze meseria și să se apuce de agricultură. Sau, poate, o să pășesc eu rușinea aceasta cu ocazia romanului care urmează. În ce mă privește, îl aștept cu oarecare curiozitate.

... și Claudiu CONSTANTINESCU

Jocul cu titluri

VOLUMUL *Cincizeci și șase de blitzuri și alte chestii* punctează un debut remarcabil al scriitorului Cornel George Popa, anunțînd un autor de texte care mizează cu o superbă naturalețe pe modernitate și pe savoare. Tabletele sale transpun în spiritul prozei instantaneu fotografic, concentrînd secvențe suspendate sau istorii parcurse alert. Dincoace de suprafața limpede decupată în clipita blitzului, răzbate însă o stranie difuză a textelor, care te face să resimți în permanență personalitatea lor literară, noutatea valorificării unei astfel de epici. Există în miniaturile lui Cornel George Popa un mister discret, fulgurant, produs de un mecanism rafinat, localizabil pînă la urmă într-o inginerie specială a construcțiilor și într-o direcționare aparte a intenției autorului. Dacă s-ar fi conformat tradiției, asemenea proze-pilule (majoritatea întinse pe o pagină, maxim două) ar fi trebuit să conțină fie intenții aforistice, fie umoristice, fie poetizante fie, dacă era acționat percutant amănuntul semnificativ, intenția crochiului fizionomist sau reportericesc, în general. În volumul lui Cornel George Popa întîlnim însă doar arareori tablete care ar accepta una sau alta din alternativele clasicizate. Parodiarea unui Prometeu

sindicalist și cea a unui Iona cartofor (*Prometeu, Imixtiune*) ar fi, să zicem, deopotrivă umoristice și fizionomiste. Povestea ingerului bolnav căzut din cer în brațele naratorului ce fi va veghea moartea (*Unii îl numesc destin*), acordă textului accente parabolice-poetice, foarte vizibile și în *Astfel zise lin pădurea...* o proză în maniera povestirilor simbolice ale lui Dino Buzzati din *Monstrul Colombre*. În mod normal, la lumina blitzului, cele mai firești ar fi textele de aparență reportericească, acele consemnări ale unor momente rotunjite iute într-un întreg semnificativ. Aici ar putea figura, de exemplu, seria celor patru tablete numite *Ceașgescu*, titlu sugestiv pentru niște scene mărunte ale gesturilor mici, lipsite de sens, ce declanșează silă, milă, disperare și, de fiecare dată, în final - o lîncezeală tăcută.

Marea majoritate a tabletelor, cele care dau și nota personală a autorului lor, propun însă o altfel de perspectivă, una a ficțiunii în gol, a acțiunii fără motivație proprie, o perspectivă care induce bănuiala unui textualism implicit. Ordinea pare să fie acum alta. Cornel George Popa nu pune în primul rînd un colț de realitate de care apoi să se prindă în scris, ci așează în capul locului o sintagmă, o expresie, un titlu pentru care dezvoltă în continuare o proză-context. Procedul amintește de o scriere a lui Mircea Nedelciu din *Și ieri va fi o zi*, în care scriitorul extrăgea din DEX o suită de cîțiva termeni aflați la litera „E” și construia apoi un text în genul unui alom care să puncteze cele cîteva „porți” lexicale. La Cornel George Popa se

petrece, cred, același lucru, dar de cele mai multe ori tacit. Scriitorul alege de pildă o sintagmă ca „Pata aceea albă, calul”, o așează drept titlu și concepe în continuare o tabletă în care la un moment dat, expresia să își găsească loc în context. Contextul creat este bineînțeles o ficțiune literară, dar una suspendată, obscurizată ca finalitate de motivația preponderent textualistă a scriiturii. În exemplul nostru, Marie descoperă că pata albă din colțul unui tablou aflat într-o expoziție îi sugerează surprinzător un cal, și vrea să-i comunice pictorului descoperirea. Comicul se acumulează mocnit și urmează încheierea: „În clipa aceea prinse să urle alarma aeriană care anunța cel de-al treilea raid al zilei și discuția lor, nefîncheiată, a continuat în întinericul jilav al adăpostului”. Scopul textualist este atins, rezolvat, proza își conține formula din titlu, în timp ce ficțiunea enigmatică de la început sfîrșește într-un mister și mai mare, într-o ambiguitate incitantă, cumva ironică, oricum fermecătoare. La fel se întîmplă și în *Cafeaua de dimineață*, unde modernitatea inexplicabilului nonșalant nu poate fi ruptă de modernitatea intenției textualiste. Construind un text, în care să monteze sintagma din titlu, scriitorul ajunge la o ficțiune de o stranie comică: dimineața, un bărbat se trezește mahmur, în patul său, lîngă o femeie necunoscută cu care, în final are următorul dialog: „- Aaa... scuză-mă... noi am făcut ceva azi noapte...?”, întrebă el apăsînd cu subînțeles pe cuvîntul ceva. - Nu. - Îmi pare rău. - Nu-i nimic, spuse femeia. - Cafeaua să fie cu zahăr sau fără? - Fără. - Bine”. De remarcat este că, prin arta scriitorului, obsesiile sintagmelor titularizate nu devin tiranice, din contră, ele declanșează texte imprevizibile, argumentîndu-le taina, ciudățenia scenelor și așa prinse în suspansul spațiilor înguste ale prozei miniaturale. Tot astfel li se deschide

textelor și acea libertate a jocului, asemănătoare improvizărilor de jazz. E vorba de o libertate suverană a textului, misterioasă uneori chiar declarat, în acele proze unde autorul se joacă metadiscursiv cu propriul text: „A fost, spun bătrînii, cea mai stranie întîmplare din orașul acela. S-a petrecut în urmă cu aproape 30 de ani și despre ea se mai vorbește încă, pasional și contradictoriu, și astăzi. Cît despre cauza misterioaselor strigăte... noi o știm, dar ar fi păcat să v-o spunem: ce-ar mai rămîne atunci, din biata noastră povestire?” (*Despre ea se mai vorbește încă*).

Prozele construite ca „receptacol” contextual al formulelor de plecare (titlurile) sînt diverse ca și acestea. Între ceea ce pare secvență de cotidian și fanteziile nedisimulate, poate fi cuprins orice, de la scenele casnice la răfuielele cu gangsteri, de la aerul greu, medieval la starea dezinvolturii simpatice sau a complezenței, de la obsesii, viziuni ale morții la farse sau petreceri, de la vocea naratorului bărbat la cea feminizată sau copilăroasă, totul și în toate registrele posibile. Cornel George Popa manevrează stiluri diferite cu o virtuozitate impresionantă, dînd savoare lecturii unui cititor mereu luat pe nepregătite.

Există în plus și o savoare imediată, generată de o exprimare ce caută mereu plasticitatea, fie în expresia frustă, fie în cea sub licență. Iată un exemplu de comparație: „Lumea, pentru Ingrid, era ca o rufă veche, pe care ai îmbrăcat-o ani de zile, e ruptă în zeci de locuri și acum n-o mai folosești decît pentru a șterge praful. În rest, stă după noptieră ori ascunsă în spatele caloriferului”. Sau: „unghiile sînt „curate și lungi, au o formă frumoasă - de balerină, îmi vine să zic, dar nu zic”, de cișmea peste care plouă”. Va fi interesant de urmărit transpunerea acestei arte de bijutier la suprafețele largi ale romanului care trebuie să-i apară scriitorului chiar anul acesta.

Cornel George Popa, *Cincizeci și șase de blitzuri și alte chestii*, Flash inițial de Ion Cristoiu, Flash final de Ioan Buduca, Institutul European, Iași, 1992 („Scriitori români”)

Istoria însîngerată

POATE că dincolo de întâmplările descrise, de evocarea atîtor oameni lîngă care a suferit, cartea d-lui Ion Ioanid beneficiază de o calitate în plus: registrul în care este scrisă. Și în această privință mă întreb dacă au dreptate cei ce au afirmat că *Inchisoarea noastră cea de toate zilele* ar fi scrisă într-un stil de proces verbal. E-adevărat, stilul narativ al lui Ion Ioanid se păstrează adesea între granițele unei narațiuni fără efuziuni și fără răbufniri, echilibrate, pe un ton reținut, calm, chiar atunci cînd relatează grozăvii, foarte rar ieșind totuși din matca lui, într-o curgere mîcomă aparent egală cu sine însuși. Numai aparent, fiindcă *Inchisoarea noastră cea de toate zilele* este totuși cartea unui narator cu vocație care se afundă în memoria afectivă - memorie grav lezată de suferințele la care, pe nedrept, a fost supus cel ce povestește și cei despre care își aduce aminte - scoțînd din mîlul existenței de pușcăriaș politic diamantul: frumusețea morală cu nimic întinată a celor ce au suferit detenția în condiții inimaginabil de dure!

Iar cel care se întoarce în timp n-are nevoie de nici un artificiu literar, fiindcă materia amintirilor este ea însăși spectaculoasă prin neobișnuit, prin intensitatea suferinței - nu numai trupești, dar mai ales morale -, prin interdicții dintre cele mai aspre - deținuților fiindu-le refuzată nu numai hrana, ci și lumina, și comunicarea prin vorbe sau odihna pe un pat ca vai de lume, cu obstinată, ticăloasă intenție ca omul să decadă în animalitate, să-și uite condiția umană și să piară! Mai este vorba și de senzaționalul pe care îl conține în sine o *evadare*, printre altele. Fiindcă în primul volum al trilogiei sale dl Ion Ioanid rememorează tristețe, dar nu lipsitele de suspans, peripeții ale evadării sale de la Căvnic, împreună cu alți camarazi. Așadar fără artificii, fără metafore sau simboluri, printr-o narare al cărei flux pare a nu putea fi întrerupt de nimic, *Inchisoarea noastră cea de toate zilele* urmărește în detaliu cronologia unei îndelungate și nedrepte detenții.

Ceea ce uimește, înțîi de toate, la lectura acestei cărți este extraordinara memorie a autorului, căruia nu-i scapă, pare-se nici un episod, nici un amănunt revelator - există pînă și scheme și desene ajutătoare -, carte tixită de evocări, de portrete, de caracterizări, de amintiri dureroase, duioase, înălțătoare, omenești.

De obicei oamenii încearcă să uite durerea, să se îndepărteze cît pot de amintirea suferinței. E un mod de a te vindeca. Nu este cazul d-lui Ioanid. Despre uitare nici nu poate fi vorba într-o carte unde *totul se ține minte!* Or pînă și acest fapt pledează pentru ceea ce afirmam mai înainte și anume formidabila revărsare a unei puternice afectivități. Adîncă, rănirea morală a celui care a traversat atîtea experiențe tragice, nemeritate, trăindu-le cu atîta intensitate, descoperă cititorului etapele unei viețuiri aproape imposibil de imaginat în limitele unui trai normal. Nu numai evocarea unor întâmplări, nume, care acoperă destine omenești, siluete de oameni - unii admirabili din punct de vedere moral, alții detestabili -, așa cum răsar din iscusita pană de portretist a autorului, dar memoria formidabilă a acestui om a păstrat cu exactitate de computer amănunte care deși pîrînd a nu fi necesare, îți dai seama că nu se putea fără ele, tot așa cum nu poți face experiența cu magnetul fără pilitura de fier.

Ion Ioanid, *Inchisoarea noastră cea de toate zilele*, Editura Albatros, 1992.

Autorul deține informații care pot figura într-o enciclopedie și caută a restitui întocmai cele pătimate. Mă întreb cum de a putut ține minte după nume, înfățișare sau comportament, atît de mulți dintre camarazii de detenție, bătrîni și tineri, laici sau preoți (iar dintre figurile de aluitori ai altarului se detașează net aceea a pastorului Wurmbrand, gata de sacrificiu, gata să ajute, să împartă puținele lui bunuri, în contrast violent cu episcopul Leu, „turnătorul”), generali, avocați, doctori, chimiști, intelectuali sau ciobani, poeți. În zăcă la Aiud, naratorul (era să scriu „întîlnește”, dar așa ceva nu se putea) deci, aude vocea lui Radu Gyr, a lui C. Gane sau a muzicologului Hary Brauner. Oameni diverși, mineri de la Căvnic, gospodari din Maramureș - asemenea neuitatului Moș Gheorghe care i-a ospătat și găzduit pe evadații de la Căvnic, Moșul Gheorghe a cărui tact, a cărui delicatețe sufletească îi lasă pe „lugari o vreme să-și închipuie că îi credea a fi ceea ce declaraseră ei, adică topometri, pentru a le mărturisii, indirect, cu o finețe rară la un țărăn, că le bănuia adevărata identitate. Oameni simpli din Iacoveni sau din Mehedinți, din Drăgășani și din multe alte locuri pe unde a peregrinat, camarazi de celulă pe care i-a văzut murind după ce a asistat la îndelungata și tragică lor agonie. Este cazul inginerului Alexandru Balș, mort în detenție la Pitești, supus unui tratament inutil, atunci cînd nu mai putea fi salvat. De neuitat falsul ceremonial din celulă, la moartea lui Balș, de un cinism fără seamăn, ceremonial condus de comandantul închisorii și de subordonații săi, prefăcută ceremonie care deplîngea, pasă-mi-te moartea deținutului: „Ceea ce ne uimește și nu puteam înțelege, scrie autorul, nu fuseseră însă minciunile pe care le debitate și nici ipocrizia comportării lui, prefăcătorie și înșelătoria fiind nu numai însușiri profesionale de bază, ci și calitățile esențiale fără de care portretul moral al oricărui ofițer de securitate n-ar fi fost complet” (p.197, vol.3). Sau cazul comandantului Condeescu, lăsat să piară pe cimentul beciului, fiindcă...nu se împliniseră zilele de pedeapsă: comandorul murise în a șaptea zi și doar avusese zece zile de ispășit... Episoadă în care gheoteșul se îmbină cu cinismul cel mai sălbatic, dar și altele revelatoare pentru omenia unor inși cutremurați de ticăloșia barbară a semenilor. Deținuți fără caracter, fără demnitate, care-și pîrăsc, denunță, colegii de celulă, se perindă prin fața cetitorului, „turnătorii” - o specie disprețuită - dar și gardieni omenoși ca acel credincios Dobre, care-și riscă viața ocrotindu-i pe deținuți, comunicîndu-le din vreme noua atitudine a conducerii închisorii (după revoluția maghiară din 1956).

Dacă în *Jurnalul fericirii* N. Steinhardt - un alt mare evocator al realității zguduitoare a vieții deținuților politici - găsea că singura condiție de supraviețuire într-un asemenea univers sufocant și de ne-supraviețuit (înfometarea, bătaia, frigul, lipsa de haine, munca istovitoare, lipsa de asistență medicală în cazul deselor și inerentelor îmbolnăviri care sfîrșeau, de regulă, prin decese ori prin miraculoase, inexplicabile tămăduiri, totul concurînd să ducă la batjocorirea, umilirea omului și distrugerea lui) era credința, Ion Ioanid dezvăluie o altă cale, și anume, înțelegerea și înțajutorarea celor în suferință, într-un cuvînt, *solidaritatea*, căldura morală a acestei solidarități, mai tare decît chinurile.

Pe întreg parcursul celor trei volume de memorii ale d-lui Ion Ioanid, apărute pînă acum, întîlnim ideea salvatoare, nobilă, ideea morală a înfrățirii celor ce căutau să-și ajute

semenii în suferință. Era singurul suport moral al unor oameni izolați de lume, de natură, de viață, și de tot ce reprezintă VIAȚA. Fiindcă cea mai teribilă dintre pedepsele inventate pentru deținuții politici - fie ei intelectuali, ciobani, militari sau preoți - era izolarea, desprinderea de tot ceea ce putea întreține în om scînteia vieții, în toată complexitatea ei. Pedepsirea la carceră sau la beci era destinată nu numai deținuților care vorbeau, care comunicau prin ciocănituri în perete un alfabet Morse cu ceilalți, dar și celor care încercau să simtă pulsația vieții prin cele mai elementare, mai imprevizibile și uluitoare date. De pildă, atașamentul pentru strania vrăbiuță venită să doarmă în celulă pe pervazul ferestrei sau față de o broască, găsită în putina cu apă, pe care deținuții o aduc, pe furia, în celulă și încearcă s-o păstreze. Ce poate fi mai ciudat decît să încerci să simți că există o lume în afara grătilor, bucurîndu-te de prezența rece și diagrațioasă a unei broaște? Și totuși, în condițiile celularului, mica batraciană reprezenta o secretă alianță, o nevăzută încredere și speranță. Ascunsă, răsfățată, Cocuța (așa o botezaseră) începe la un moment dat să orăcăie. Acest fapt cu totul neprevăzut va întrerupe prietenia dintre ea și locatarii de drept ai celei. Spre a nu risca să fie pedepsiți, deținuții o duc, pe ascuns, afară și o lasă în iarba de lîngă gardul închisorii.

Există multe asemenea elemente în cartea d-lui Ion Ioanid care au darul de a releva imposibilitatea omului de a trăi izolat, rupt de realitatea înconjurătoare. Și totuși, lipsiți de cele mai elementare condiții de existență, deținuții politici (cei mai mulți dintre ei) au izbutit să-și păstreze trăsăturile psihice și morale, tocmai prin sentimentul puternic al solidarității umane.

Așadar, vorbind despre „cei care în închisoare au fost mai liberi decît afară”, autorul nu face o afirmație menită să contrarieze, ci, relevă un adevăr verificat, ce-i drept, cu un preț prea mare dar pe care nu-l pot plăti decît oamenii integri, dintr-o fibră morală aparte.

CARTEA d-lui Ion Ioanid, urmărind în mare cronologia îndelungatei sale detenții (doisprezece ani) poate fi considerată nu numai evocarea emoționantă a unui *timp silnic* trăit alături de o întreagă comunitate umană, dar, totodată, și o importantă mărturie despre *istoria vie* însîngerată și adevărată, parcursă de un popor întreg obligat să-și uite strămoșii, obiceiurile, legile, într-un cuvînt să-și repudieze ființa adevărată și să trăiască COȘMARUL comunizării forțate!

Multe dintre cărțile gulagului românesc apărute în ultima vreme - și trebuie spus că e meritul Editurii Albatros de a le fi editat pe cele mai multe - aduc dovezi despre rezistența românilor la bolșevizarea forțată. Nu numai a celor partizani din județul Argeș, conduși de colonelul Arsenescu și de frații Arnăuțoiu. În cartea d-lui Ion Ioanid există un tînr ofițer de securitate, Bogdan, întemnițat fiindcă fraternizase cu partizanii, deși era fiu de „ilegalist” cu „origine sănătoasă” etc. etc. căruia, nu mică i-a fost mirarea, aflînd că aproape toți ofițerii din regimentul lui din Pitești trecuseră, ca și el, de partea luptătorilor din munți.

Dar se scrie în *Inchisoarea noastră cea de toate zilele* și despre rezistența puternică din Dobrogea, unde legendarul Gogu Puiu, despre care povestește deținutul dobrogean supranumit „vîru Dică”, și macedonenii de prin partea locului au dat mult de furcă trupelor de securitate, înspăi-

mîntate de temeritatea partizanilor din Dobrogea, făcînd parte din organizații clandestine, refuzînd să rămînă pasivi în fața dezastruoasei politici de comunizare forțată. Amintind de „lichidarea” rezistenței anticomuniste din această parte a țării, dl Ion Ioanid scrie: „Batalioane întregi ale trupelor de intervenție ale Ministerului de Interne au invadat regiunile respective, pe picior de război. Au procedat ca în timp de război în teritoriu inamic. Nu s-a cruțat nimic. S-au împușcat oameni, s-au împușcat vite, s-au devastat gospodăriile. S-au schingiuit în mod bestial oameni, femei, bătrîni și copii, ca să denunțe, să declare, să spună tot ce știu despre cei care se împotriveau regimului.” (p.99, vol.1).

CARTEA d-lui Ion Ioanid furnizează totodată amănunte despre alte puncte ale puternicei opoziții anticomuniste din Vrancea, Banat, Mehedinți dar și din Oradea. Scriitorul amintește de o mișcare de partizani a celor din Legiunea de jandarmi din Oradea, din organizația clandestină „Vlad Țepeș II”, mărturii aducînd chiar unul dintre participanți. Se relatează întâmplări și înfruntări adevărate dintre acei *haiduci moderni* și regimul totalitar pe care niciunul dintre cititorii, mai ales tineri, de azi, nu le putea bănuși măcar, datorită grijii autorității comuniste de a nu se afla, de a nu se ști cîtă împotrivire a manifestat populația românească față de instaurarea silnică a comunismului, atitudine singulară în această parte a Europei prin amploarea ei! Sînt mărturii de care va trebui să se țină seama la re-scrierea istoriei țării noastre, falsificată, contrafăcută, de alde Roller sau Brucan. Mergînd cu falsul pînă acolo încît, după spusele unui grafician ce „lucrase” la falsificarea, conform îndrumărilor ce le-au primit, a unei serii de documente și fotografii: „s-a adăugat figura unui personaj care nici măcar nu era contemporan cu grupul din poză, dar confirma prin prezența lui alături de ceilalți una din minciunile vehiculate de propaganda regimului”, deoarece, după spusele fanaticului Belu Zilber, „activistul”, care a înscenat dar a fost apoi sacrificat în procesul Pătrășcanu, cu care dl Ioanid a împărțit la un moment dat celula: „Așa după cum Partidul comunist nu se poate spune că a fost un partid, cu cei numai 800 sau 1000 de membri ai lui, tot așa nu se poate spune că a avut o istorie. De aceea, această istorie a partidului din ilegalitate trebuie inventată”.

Povestitor de autentică vocație, evocator neobosit al acelei părți tragice, ascunse, a lumii, de către comunism, dl Ioanid îmbină în tulburătoare-i carte luciditatea comentatorului politic cu profunzimea moralistului și spiritul de observație al prozatorului. Cartea sa este, printre altele, o zguduitoare mărturie istorică - una din acele „comori îngropate în taină” cum însuși spune, referindu-se la amintirile nescrise ale atîtor foști deținuți politici - comoară pe care dl Ioanid s-a simțit obligat să o dea la iveală.

Eugenia Tudor-Anton

Istoria ca lectură pasională

REACȚIILE la stimulii evenimentelor conțin întotdeauna, chiar și pentru cei mai detașați analiști, o doză de patetică nesiguranță. Oricât de fermă ar fi „grila” lecturii faptelor, ea nu poate exclude întru totul iradierea pe care apropierea lor o provoacă. Mai toate însemnările cotidiene ori hebdomadare sunt parazitare subiectiv, surprind doar „un fragment de bătaie”, numai îndepărtarea în timp permițând sesizarea ansamblului, surprinderea efectelor de adâncime. Pentru istorici reacțiile devin mărturii, memorii, jurnale inventariabile cu condiția amendării inevitabilelor angajări subiective. Este însă adevărat că fără aceste „documente” istoria nu ar mai putea fi istorie, adică descifrare, cuprindere motivațională, explicație cauzală. Mărturiile alcătuiesc „carnea” istoriei.

Un astfel de document este și cartea d-lui Nicolae Stroeșcu, *Pe urmele revoluției*. Adunând textele prezentate de autor între octombrie 1989 și ianuarie 1992 la postul de radio „Europa liberă” (al cărui director pentru Departamentul Român este), cartea se vadește a fi o interesantă perspectivă din afară a evenimentelor în care s-a implicat lumea românească, a contradicțiilor ei definitorii. Din afară și, concomitent, dinlăuntru, pentru că dl. Stroeșcu nu a pierdut niciodată contactul cu țara în care a trăit. Reacțiile sale au, de aceea, o benefică dublă deschidere, ele adunând reflexul faptelor ce îi provoacă atenția cu ecoul lor exterior, cu explicațiile și analogiile propuse de „neutri”, de observatorii incidentali ai fenomenului românesc.

Optînd pentru o ordonare temporală a materialului, așa cum s-a și construit el în raport cu succesiunea evenimentelor, dl. Stroeșcu ajunge la o imagine aproape filmică în care tema contează mai puțin în raport cu

Nicolae Stroeșcu, *Pe urmele revoluției*, Editura Albatros, 1992, București.

tensiunea dramatică. Conceptualizarea tematică devine mai degrabă un element de fundal, coloană sonoră, să-i spunem așa, a desfășurării proiecțiilor provocate de fapte. Ceea ce nu înseamnă că un sens mai profund nu este propus meditației.

O tensiune incitantă (și incitată) în privința evoluției societății românești se resimte în toate comentariile dinaintea revoltei ce a prăbușit regimul ceaușist în decembrie '89. Schimbările ce afectaseră toată „lumea estului” nu puteau să nu rezoneze într-o țară pe care comunismul încercase cu toate puterile lui să o insularizeze. Pe fondul cenușiu al „știrilor” parvenite din România, analistul a pus în balanță toate „argumentele” care ar mai fi putut încă asigura stabilitatea sistemului. Lucid, el a surprins formula ideologică - menținută ani la rând în rezervă - la care au apelat în momentele de criză comuniștii (și la care vor apela și traveștiții lor succesori neocomuniști): naționalismul totalitar, naționalismul exacerbant ca modalitate de canalizare a energiilor resentimentare spre exterior, spre alte cauze ale dezastrului decît cele reale. „Privind puțin în urmă, singura justificare de durată, în ochii poporului român, a politicii de relativă autonomie față de Moscova începută de conducerea partidului comunist român în 1964, ar fi fost tocmai o treptată emancipare față de sistemul politico-ideologic impus de sovietici în România și care siluia voința poporului și altera identitatea lui morală și culturală. În momentul în care linia relativei autonomii față de Moscova începe să fie pusă în slujba asigurării în România a perpetuării modelelor politico-economice bazate pe domnia absolută a partidului unic care comandă simultan în economie, în cultură și în viața socială, așa cum vrusese mai demult conducerea de la Moscova, politica aceasta își distruge justificarea cea mai viabilă sau nu-și mai poate găsi justificare decît în ochii lui Nicolae Ceaușescu.”

Am preluat acest lung citat pentru

că observația este esențială din perspectiva limitelor diversiunii. Există, ne asigură dl. Stroeșcu, un punct dincolo de care nici o proiecție ideologică nu mai funcționează. Ceea ce a provocat în 1968 un val de simpatie pentru Ceaușescu, nu mai are nici o valoare în condițiile de colaps economic din 1989. Observația are valabilitate și pentru starea actuală a României. Analistul nu se ferește s-o spună. Diversiunile încercate de beneficiarii căderii „comunismului dinastic”, eșalonul secund al nomenclaturii, se pot întoarce dintr-un moment dat împotriva lor. Dezbinarea societății prin lozinci naționaliste și populiste nu poate funcționa la nesfârșit. „Sunt convins că, indiferent de vinile reale ca și de propriile lacune și moștenirea nefastă a deprinderilor instalate de dictatura comunistă, deprinderi de care sub o formă sau alta suferim cu toții, majoritatea minerilor din 13-15 iunie, dintre care mulți sunt oameni tineri, nu sunt lipsiți nici de vocea conștiinței morale și nici de voința de bine. Transformarea lor în instrumente atunci și încercarea de desconsiderare acum (septembrie 1991, n.n.) după ce între timp puterea nu a acceptat niciodată o discuție asupra gravei ei responsabilități, este semnul unei fatale incapacități la democrație.”

Radiografia „la cald” a evenimentelor nu exclude, cum am afirmat deja, grila. La Nicolae Stroeșcu aceasta este, în primul rând, o grilă morală. O politică ce nu-și asumă anume fundamente morale este, prin excelență, condamnată la auto-pervertire, la eșuarea în demagogie. O frază, o exclamație într-un context determinat, pot fi, din acest punct de vedere, relevante. Atunci cînd S. Brucan afirmă (la 30 decembrie 1989) că preocuparea noilor conducători nu va viza „marile scopuri”, N. Stroeșcu întrevide deja o direcție politică ce s-a concretizat mai apoi, aceea a neocomunismului mascat, a restaurației. Analistul surprinde faptul că orientarea spre satisfacerea imediată a „nevoilor de bază” ale

NICOLAE STROESCU

PE URMELE REVOLUȚIEI

populației nu este decît o minciună menită să asigure timpul umplerii „vidului de putere” de către noua echipă.

Plasarea politicului sub umbrela moralei este o necesitate. Numai vindecîndu-se moral de răul deformat, insinuat de o ideologie aberantă cum este ideologia comunistă, societatea română se poate redresa, poate uita traumele alienante, poate ierta. Pagini întregi sunt dedicate cercetării modului în care s-a produs deformarea, s-au rupt relațiile naturale dintre categoriile sociale existente, s-au distrus instituțiile verificate. Regăsirea moralității devine cu atît mai necesară cu cît ea este fundamentul unor reparații istorice esențiale. O democrație reală, deschisă, funcțională este, înainte de toate, împlinită moral. Ceea ce, deocamdată, nu s-a realizat. „Imaginea intensificată de alegere a societății românești nu este dominată de depresiune ci vadește o trezire a conștiințelor individuale și a intuiției colective, de la care poate veni impulsul înnoirilor salutare.”

Pe urmele revoluției este o pledoarie. O pledoarie încărcată de emotivitate, de parti-pris cum sunt toate discursurile de acest tip. Chiar dacă, așa cum este normal în cazul dat, rigoarea și răceala științifică sunt mai puțin prezente, pathosul ei este antrenant, angajant. Dînd seama, ca orice mărturie, mai întîi de „starea” autorului. Stare care, de altfel, poate fi a multora dintre cititorii ei.

Toma Roman

Superstiția „generaționismului”

LITERATURA română contemporană e scrisă într-o suită implacabilă și infailibilă de cîteva generații: '60, '70, '80, și, să zicem, '90. Bulversată de constrîngerii exterioare și govăieli personale, bruscată de impasuri (extra)estetice, camuflîndu-și mai tot timpul adevăratele intenții, această literatură pe care provizoriu încă o numim contemporană, a supraviețuit suportînd riscurile și dificultățile unei sumedenii de incertitudini. Și-a permis însă - cu impresionantă candoare dacă nu simplă cochetărie - luxul (și poate iluzia) rigorii unei succesiuni clare și precise de generații literare formate o dată la 10 ani. Legea celor 30 de ani a lui Thibaudet se simplifică din rațiuni autohtone superioare - probabil panici recuperatorii - la una mai rapidă și mai eficientă de numai 10 ani. Artificiul e cît se poate de evident și n-ar trebui luat în seamă (cu toată solida carieră tehnică pe care o promite) dacă dincolo de el nu s-ar întrezări, insinuante și chiar periculoasă, *superstiția*.

Cu siguranță există generații, cel puțin în măsura în care există șansa unei solidarizări în cultură și atîta

vreme cît mizăm nu pe izolare, ci mai ales pe înțelegere și comunicare, însă a absolutiza pînă la joc (și încă unul destul de caraghios) modificări prompte de mentalitate la același interval de timp, mi se pare prea simplu și nefolositor. Între Augustin Buzura, Gabriela Adameșteanu și Ion Groșan să zicem, diferențele sînt pînă-ntr-atît sesizabile cît să-i includem în generații distincte, dar astia reprezintă un demers ulterior scrierii operelor lor, o operațiune critică perfect valabilă acum, ceea ce n-o va împiedica, eventual, vreodată să se contrazică și să se reformuleze. De altfel, cazuri de *promotion* de la o generație la alta s-au mai văzut (prin E. A. Poe bunăoară, chiar s-a deschis drumul unor asemenea deplasări din Renașterea americană) și de fiecare dată ele sînt impuse de reevaluări de amploare. Superstiția apare cînd apartenența la o generație precede opera, e programatică, declarativă și, nu rareori, agresivă; un fel de consolare prin contaminare și promisiune epatantă, poate un mod de a-ți face curaj, de-nțeleș, la urma urmelor, dar nu mai puțin antipatic.

E limpede că superstiția grupului funcționează ca un alimentator cu energii de formare a forțelor de ruptură, un fel de background garant pentru gesturile radicale și vehemența de rigoare. Generația se constituie în asemenea cazuri ca un inedit „sindicat” (!), asigurator de drepturi, întîietăți, adevăruri și originalități. Un îndrăzneț detașament de propuneri și avertismente, la care nu ți se cere să consimți, ci ți sînt livrate ca o unică soluție de supraviețuire a literaturii. Fiecare generație pretinde un plus de *clairvoyance*, acuză spre a oferi remedii, de cele mai multe ori cu perfectă dar parțială îndreptățire. Fără impostură, toate acestea sînt foarte laudabile, dar cum ea există, devine lesne și sursa inepuizabilă a superstiției, sau altfel spus, a aderării artificiale și convenționale la o generație. Dacă pentru succesiunea '60 - '70 - '80 am mai putea găsi motive de acceptare, e limpede că începînd cu optzeciștii lucrurile se complică. Generația lor este deja o noțiune foarte gonflabilă, forțînd nota s-ar putea spune că periodic mai răsare pe undeva un optzecist, măcar că debutează în 1992 cu versuri scrise în 1991. Cît despre progresia „decalogică”, ea și-a făcut datoria neîntîrziînd să apară, dar fie raportul de forțe e disproportionat, fie inerția e mare, cert este că nouăzeciștii, și-așa mulți cît să-i numeri pe degete, prezintă o amuțire prematură. Explicațiile sînt cu siguranță numeroase și multe dintre ele legate, probabil, și de hazardul meschin al împrejurărilor. Totuși nu este deloc exclus ca tocmai în felul acesta să

probăm artificialitatea porției de 10 ani care, dacă o vreme a fost plauzibilă, devine acum pernicioasă. Optzecismul e un fenomen literar prea complex - prin sincronia, autentică și organică dar, în același timp, intenționată și controlată, cu postmodernismul universal - pentru ca el să se încheie prompt în anii '90. Vigoarea principalilor lui reprezentanți este foarte consistentă astăzi și înclin să cred că reperul cronologic nu era nici măcar atunci o chestiune foarte serioasă.

Acesta este cel puțin unul dintre motivele pentru care, de-acum încolo, ordinea operațiunilor dintr-o biografie literară pare a fi răsturnată. Devine tot mai inutil să ne asumăm o identitate colectivă ca stadiu neapărat necesar *înainte* de a ne permite o identitate personală. Gesturile grandioase sînt sortite eșecului întrucît cei cărora le-am adresa au prea puternică vocația versatilității și a mistificării. Așa că, dacă e să continuăm acest turnir al blazoanelor generaționiste, regula atacului trebuie cel puțin schimbată. Cenacurile au dispărut, revistele studentești sînt o naivă utopie, nostalgia după autoritățile cu credibilitate verificată e din ce în ce mai agresivă și mai inhibitoare, ar fi deci inefficient să declarăm emfatic după convenția simplă a vîrstei instituirea unei noi generații. Nu pentru că ea nu ar exista, ci pentru că jocul s-a înăspriț și cere mai multă singurătate și chibzuință.

Andreea Deciu

Ion Barbu - inedit

POEMUL *Marșuri ariane* este inedit din punct de vedere compozițional. El se află în addenda intitulată *Inceputuri a cărții-manuscris Occean*, prezentată de noi sub numele de *Caietul alb-mar. Occean II*¹⁾, și care fusese oferită spre publicare, în anul 1927, Editurii „Casa Școalelor”²⁾. Poemul este format din trei poezii publicate de sine stătător în reviste și la date diferite, puse sub semnul parnasianismului de inspirație heladică. Acele trei părți sînt: I - poezia *Panteism*, II - poezia *Cucerire*, III - ultima parte a poeziei *Dezrobire*. Nu au intrat în atenția poetului pentru a fi incluse în cartea *Joc secund* (1930), „ca decurgînd dintr-un principiu poetic elementar”³⁾, dar sub forma pe care o redăm aici, nu au atras atenția nici unuia dintre editorii lui Ion Barbu. Printre cei care au cunoscut poemul *Marșuri ariane*, se numără E. Lovinescu, căruia îi fusese dedicată una dintre poezii (*Apropiat*, devenită *Timbru*), Liviu Rebreanu și Felix Aderca. Primii doi i-au recomandat cartea spre editare Casei Școalelor⁴⁾, iar ultimul, cu ocazia formulării întrebărilor la interviul luat lui Ion Barbu, în vara anului 1927 și publicat la 15 octombrie 1927⁵⁾.

De asemenea, inedite au rămas și observațiile datorate alcătuitorului *Caietului-copier. Dactilograma*, Louis Willmann, folosit cu atîta autoritate, dar parțial, de către Romulus Vulpesu, în ediția închinată poeziei barbiene. Dacă adnotările lui Louis Willmann au fost ori nu inspirate de poet, n-avem de unde ști. Ceea ce se cunoaște e că, văzute de poet, ele nu au fost anulate. De altfel, scrupulos pînă la calofilie cu propria creație, nu avea de ce să nu fie cu însemnările altcuiva. De aceea, se impune și redarea lor.

ÎN ATARE situație, prezentarea succintă a poeziilor care compun poemul compozit *Marșuri ariane* se impune de la sine.

Prima parte a poemului e constituită din poezia *Panteism*, care a apărut în *Sburătorul*, anul I, nr. 35, din 13 decembrie 1919, pg. 196. (În continuare, pentru varianta din revista *Sburătorul*, vom da sigla S). Textul acestei variante este reproduș întocmai și de Ion Pillat și Perpersicius, în *Antologia lor*.⁶⁾ În *Caietul alb-mar. Occean II* (sigla O), figurează la fila 53, dar numai primul vers. Restul poeziei, fiind decupat din revistă și lipit ulterior pe fila caietului, lipsește de la locul ei. Este singura poezie citată în întregime de E. Lovinescu în capitolul dedicat lui Ion Barbu, în *Istoria literaturii române contemporane. Evoluția*

poeziei lirice, în varianta inițială din *Sburătorul*.⁷⁾ Criticul a ignorat faptul că a fost prezentată de poet drept parte componentă a poemului compozit *Marșuri ariane*, în cartea-manuscris *Occean*, deși, în *Istoria*... sa, citează „acea curioasă serie intitulată *Isar/Isk* - „Glorie lui Anton Pann”⁸⁾, așa precum era intitulat ciclul al doilea în mss.-ul respectiv, însoțit de dedicația menționată mai sus, dar înlocuită cu un catren în cartea *Joc secund* (1930). În *Caietul copier. Dactilograma* (sigla D), poezia se află la fila 7, iar variantele sînt nefinseminate și au fost însușite de Romulus Vulpesu⁹⁾, considerîndu-le ultima voință a poetului și dîndu-le drept definitive. A redat și cele cîteva greșeli de literă făcute cu prilejul tipării ei. Ceea ce a trecut cu vederea au fost adnotările lui Louis Willmann, admise însă de către poet: /versul 4/ „Neantul ființei /v.5-8/ Cursul ființei laolaltă cu natura / v.16/ Ne vom reda armoniei totale, o consumare”. „Vitala histerie” - un dionisiac căruia tonu-i corespunde împărăția apollinică. O culminare a delirului dionisiac. Tendința primelor poezii era o exaltare a naturii moarte; de astă dată individul se eliberează în acest chip.”

Partea a doua a poemului *Marșuri ariane* este formată din poezia *Cucerire*, care a apărut în *Sburătorul*, anul I, nr. 42, din 31 ianuarie 1920, pag. 304. În *Caietul alb-mar. Occean II* (O), poezia se află la fila 54. Modificările operate de poet se află în textul redat de noi alăturat. Cu excepția unor schimbări morfologice, nu aduc noutăți semantice, decît în versurile 19, 27 și 31, care atrag atenția cercetătorului în mod serios. Dar nici aceste intervenții în textul inițial nu schimbă tema și subiectul poeziei. În *Caietul copier. Dactilograma* (D), poezia *Cucerire* se află la fila 16. Cele două modificări făcute de poet sînt cuprinse în ediția lui Romulus Vulpesu (op.cit.pg.26), minus observațiile lui Louis Willmann: „reci naturi” - peisagiul privit mai totdeauna în înghețul său natural. O cucerire a vieții, depășire a destinului diurne, dar retorică. Vezi legătura cu *Mod*// /v.10/ Fără avîntul din *Panteism* ori *Dionisiac* - asaltul fierbinte corespunde Vitalei Histeriei, Orgii etc// /v.11/ Starea pură a extazului// Timpul - o permanentă limitare.”

Partea a treia a poemului *Marșuri ariane* este reprezentată de partea a doua a altui poem - *Dezrobire*, publicat în *Umanitatea*, anul I, nr.1, iunie 1920, pg.18-19, -, care, la rîndul lui, constituie o variantă dezvoltată a poemului *Umanizare*, apărut în *Sburătorul*, anul II, nr.5, din 12 iunie 1920, pg. 70. În *Caietul alb-mar. Occean II* (O), varianta se află la fila 55, fiind reprodușă de noi alăturat pentru înția oară sub această formă fragmentată. În *Caietul copier. Dactilograma* (D), poezia se află la fila 23. Ambele variante menționate - *Umanizare* și *Dezrobire* - au fost cuprinse în ediția lui Romulus Vulpesu (op.cit.pg.36-38). Modificările din varianta recentă nu sînt nici multe, nici deosebite. Inedită este doar fragmentarea în sine și adăugarea ei la o nouă stare. Lipsesc observațiile aceluiași Louis Willmann: „Căci truda...” - principalul creator - truda!// /v.26-30/ Imposibilitatea poeziei sale lucrută rațional de a depăși frigiditatea morții - evidența (scrișnirea) hibridă a calculului și dreptei. Geometrul// /v.34-36/ Tendință de descătușare din sterilitatea și răceala primelor poeme.”

TITLUL poemului *Marșuri ariane* i-a fost sugerat lui Ion Barbu de propriul său eseu *Dualismul psihologiei ariane*¹⁰⁾, care este în

Marșuri ariane

I.
Vom merge spre fierbîntea,
frenetica viață,
Spre sînul ei puternic, cioplit în
dur bazalt,
Uitat să fie visul și zborul lui
înalt,
Uitată plămuierea cu aripe de
ceață!

5. Vom coborî spre calda,
impudica Cybelă,
Pe care flori de fideș, ori umed
putregai
Îi înfrățesc de-a valma teluricul
lor trai,
Și-i vom cuprinde coapsa
fecundă, de femelă.

Smulgîndu-ne din cercul
puterilor latente,
10. Vieții universale și-adînci ne
vom reda;
Iar nervii noștri, hidră cu mii de
guri, vor bea
Interiora-i mare de flăcări
violente.

Și peste tot, în trupuri și roci
fierbinți - orgie
De ritmuri vii, de lavă, de freamăt
infinat,
15. Cutremurînd vertebre de silex
sau granit
Va hohoti, imensă, Vitala
Histerie...

II.
De-a lungul nepăsării acestei reci
naturi,
Spre nevăzutul unde arpeggiul de
fanfare
Desface în flori curate o limpede
chemare
20. Vom merge în armură de fier,
întinși și duri.

Ca nu cumva sub dîrza trufie
ostășească
Să se adune umbra sau plumbul
vrului nor
Vom încrusta viziunii aprinsul
Kohinor
Și vom lăsa ca ochiul de foc să
ne orbească;

25. Un somn năuc ne ducă pe
drumul mort, îngust,
Dar ființa noastră, pură,
desprinsă de gîndire

Asculte cum străbate a orei
îngrădire,
Și urcă din adîncuri un mare imn
august.

Și-ntregi în trîmbișarea de
dincolo de vreme
30. Și năzuind înalte și albe
biruinți
Vom răsări prin larma asaltelor
fierbinți
Mai sus de noi... în largul
destinelor supreme...

III.
În Ea, în orbitoarea, neîngrădita
zi:
În clarul ce pătrunde, în aerul ce
scaldă,
35. Acolo drept, sub cerul lichid
de miazăzi,
Cu fruntea mai senină, cu inima
mai caldă,
Mîndrie, și tu, sete de faptă, veți
porni.

Cu mușchiul să svîcnească
puternic sub cnemidă,
Iar pasul să apese pe lespede cu
spor,
40. Desfășura-voi minții regatul
fără nor
Pe care brațul ager va ști să și-l
deschidă...
Ce stînci destul de dure, mă vor
opri să trec?

- Și gresia măruntă și cremenea
cea tare
Granitul ca și sterpu calcar,
arid și sec
45. S-ar sfărîma în hîrburi de
dîrza înclăștare!...
- Vezi tu? Pămîntul ride prielnic
și roiește
Pe vieți nerăbdătoare și sună
cînd îl calc;
Pe cînd în zarea lungă de pe-
acuma crește
Cetatea fastuoasă cu porți de
oricalc.

50. Soare, quadriga falnic,
răzbind în plin zenit,
Spulberător al umbrei ce urcă
din Leté,
Zbucnire glorioasă pe cer
neprihănit
Arzîndă, uriașe cabrare, Evohé!

NOTE

1. Mircea Coloșenco. *Ion Barbu. Din laboratorul „Jocului secund”, în Manuscriptum, IX, ianuarie-martie 1978, pg.111-121;*
2. Idem, pg.113 și urm.;
3. Ion Barbu. *Joc secund*, versuri, cu portretul autorului desenat și gravat în lemn de Marcel Iancu, București, Edit. „Cultura Națională”, 1930, pg.98; orice ediție a cărții, la *Index cronologic*;
4. vezi supra pg.114;
5. Felix Aderca. *De vorbă cu d. Ion Barbu, în Viața literară*, anul II, nr.57, din 15 octombrie 1927, pg.1-2;
6. Ion Barbu. *Poezii*, ediție îngrijită de Romulus Vulpesu, originală-traduceri-addenda, Editura „Albatros”, 1970;
7. Ion Pillat și Perpersicius. *Antologia poezilor de azi. „Cartea Românească”, București, 1925, vol.1, pg.36;*
8. E. Lovinescu. *Istoria literaturii române contemporane. Evoluția poeziei lirice*. București, 1927; ediția 1981, „Minerva”, vol.2, pg.287-291;
9. Idem, pg. 289;
10. *Caietul alb-mar. Occean II și Caietul copier. Dactilograma* se află, în prezent, în posesia Muzeului Literaturii Române din București;
11. Ion Barbu. *Dualismul psihologiei ariane, în România Nouă*, anul II, nr. 24, din 10 iulie 1921, pg.1;
12. vezi supra 5;
13. vezi supra 11, pg.1.

realitate o cronică literară la o carte semnată de scriitorul francez André Bellessort, ca urmare a unei călătorii în Suedia.

Articolul lui Ion Barbu este publicat înainte de plecarea sa în Germania, la studii (1921), asemenea și celor trei componente ale noului poem. Recomunerea lor sub un titlu comun datează, însă, de după întoarcerea din periplul în lumea septentrională (1926).

Nici pe departe apelativul *arian* din creația barbiană nu are comun cu termenul folosit de propaganda ideologică nazistă. Dimpotrivă, punerea în circulație a variantei menționate deschide exegeților operei lui Ion Barbu un nou cîmp de analiză literară a universului său poetic.

Ceea ce trebuie subliniat este faptul că textele menționate de noi, esul citat și poemul compozit *Marșuri ariane* constituie probe certe ale influenței germanice în creația barbiană, printre puținele, influențe ignorate pînă în prezent. Ori, dacă a fost menționată influența germană, aceasta s-a oprit la Fr. Nietzsche, fiind exclusă cea străveche/ ariană.

Mircea Coloșenco

Constantin (Dinu) Brătianu

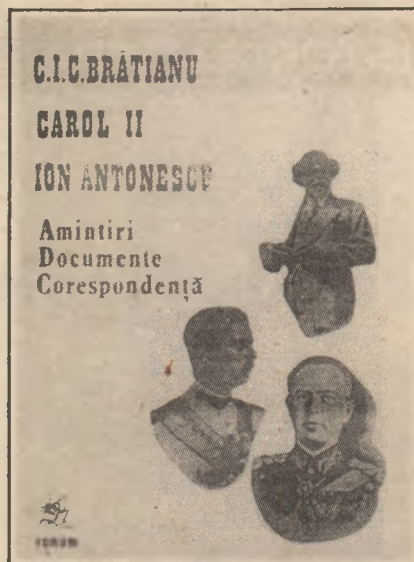
CONSTANTIN (DINU) BRĂTIANU a fost cel de al treilea fiu al lui Ion Brătianu cel bătrîn care s-a manifestat în viața politică românească. Fusese, ca și frații săi Ion (Ionel) și Vintilă, trimis în străinătate să învețe ingineria, dobîndind - toți trei - meserii pozitive. De fapt Dinu era cu un an mai vîrstnic decît Vintilă. Dar în politică au intrat mai întîi Ion și Vintilă, Dinu rezervîndu-și roluri pe plan secund, după moartea, în 1891, a părintelui său. De la sfîrșitul veacului trecut, Ionel devine liderul grupării tinerilor liberali generoși care, ajutat, pe de o parte, de foștii socialiști care i s-au alăturat, și pe de altă parte, de prietenii bătrînului Brătianu (în frunte cu Eugeniu Carada, atotputernic la Banca Națională) îl vor debarca, la sfîrșitul lui decembrie 1908, pe Dimitrie Sturdza, proclamîndu-l prim-ministru și președinte al P.N.L., cel mai puternic partid al țării. Avea 44 de ani și dovedise enormă abilitate în treburile politice, niciodată curate și line. Fratele său Vintilă l-a secundat, specializîndu-se economist și finanțist. Destinul a voit ca Ionel și Vintilă Brătianu să fie miniștri și prim-miniștri, cel dintîi dominînd efectiv scena vieții publice din 1914 pînă în 1927. Cînd, în urma unei operații, a murit, în noiembrie 1927, Ionel Brătianu, i-a succedat în demnitatea de premier și șef al P.N.L. fratele său Vintilă. Nu va ocupa multă vreme aceste demnități pentru că a murit, de cord, în 1930, la 63 de ani. Normal ar fi fost să-i fi succedat, în fruntea P.N.L., Constantin (Dinu). Dar n-a fost așa. Chiar Dinu Brătianu l-a propus pe I.G. Duca pentru că, măturîndu-l, „Duca fusese la o muncă politică mai activă ca mine și credeam că lui i se cuvine rolul de conducător”. Nenorocul stătea însă la pîndă. După asasinarea, la sfîrșitul anului 1933, a lui I.G. Duca - devenit prim-ministru - de către legionari, liderii partidului l-au proclamat pe Dinu șeful lor. Era de așteptat să i se încredințeze și funcția de premier. A intervenit însă, contracarant, regele Carol al II-lea care voia ca șef de guvern un tînăr obedient. A fost desemnat Gh. Tătărescu, Dinu Brătianu - după o luptă scurtă și dură - mulțumindu-se cu șefia partidului, fără potînțe reale. Era pentru prima oară că șeful partidului liberal nu era și premier, nefiind consultat la numiri sau demiteri de miniștri și în cele mai importante ale guvernării. Această umilință a trăit-o Dinu Brătianu, neavînd, ca mijloc de contraatac, decît demisia din șefia partidului. Dar aceasta tocmai așteptau regele și Tătărescu, încît bătrînul Dinu Brătianu (în 1934 avea 68 de ani) a rămas în post, umilînțele continuînd să-l potopească. Pentru că regele a avut marea grijă să-l pună în umbră pînă în decembrie 1937, adică atîta vreme cît a guvernat țara Gh. Tătărescu. Apoi viața politică a țării s-a involburat, regele instaurîndu-și, în februarie 1938, propria dictatură. Deodată rolul lui Dinu Brătianu a crescut în importanță. Era conducătorul P.N.L. și împreună cu Iuliu Maniu, președintele P.N.T., va constitui opoziția democrat față de regimul dictaturii personale care suspendase libertățile democratice.

C.I.C. Brătianu, *Carol II, Ion Antonescu. Amintiri. Documente. Corespondență*. Cuvînt înainte, note, îngrijirea ediției de Ion Ardeleanu. Editura Forum SRL, 1992.

În scurte amintiri redactate în a doua jumătate a anului 1940, depuse împreună cu alte importante documente la Biblioteca Academiei, Dinu Brătianu relatează, sobru și sec, despre strădania sa de a apăra regimul constituțional din țară. Nu a avut spor. Pentru că regele, după eșecul în alegeri al guvernului Tătărescu și numirea, provizorie, a lui Goga ca premier, s-a îndreptat spre soluții dictatoriale. Const. I. Brătianu povestește că, însărcinat de partidele democratice, să-i ceară regelui o audiență, l-a sfătuit să schimbe guvernul și să amîne alegerile, formînd un guvern de concentrare democratică. După două zile, regele l-a invitat, comunicîndu-i că va schimba guvernul Goga „dar va suspenda constituția pentru a face una nouă”. Zadarnică a fost împotrivirea lui Dinu Brătianu. Regele și-a urmat planul, promițîndu-i lui Brătianu că va respecta cîteva condiții propuse (nesuprimarea partidelor politice, inamovibilitatea magistraților, stabilitatea funcționarilor publici). Regele l-a înșelat. A numit un guvern în frunte cu patriarhul Miron Cristea, cu miniștri secretari de stat dintre foștii premieri și miniștri colectați din celelalte partide (inclusiv trei liberali, fără agrementul șefului partidului, ceea ce a creat o sciziune în P.N.L.) care a pregătit desființarea partidelor. Dinu Brătianu vorbește de parodia Frontului Renașterii Naționale (apoi Partidul Națiunii), partidul unic al regelui și al parlamentului și mai parodie, Senatul fiind constituit, în bună măsură, din personalități numite de rege. Cum uniformă F.R.N. era obligatorie iar distinsele personalități (printre care Dinu Brătianu, Mihalache și Maniu) au refuzat să le poarte, aceștia n-au putut participa la ședințe, deși erau senatori de drept. „S-a constituit, observă memorialistul, un regim de întunecare și de teroare. Nimeni, nici măcar nenumărații miniștri ce se perindau prin guverne nu știau ce se petrece, nici ce decrete vor ieși din Palatul Regal, înconjurat de cazarmă”. În aprilie 1938 C.I.C. Brătianu, Iuliu Maniu și dr. N. Lupu i-au înaintat regelui un memoriu în care se protestează împotriva desființării partidelor politice. A revenit, în aceeași lună, cu un memoriu energic în numele P.N.L. („Măsura luată prin decretul lege constituie o desființare fără motiv valabil și ca atare este în contradicție cu înseși dispozițiunile noii Constituții”). Zadarnic. A urmat un șir lung de memorii, toate neluate în seamă de regele devenit din constituțional un dictator izolat de țară. Și evenimentele se precipitau amenințătoare. La Consiliul de Coroană convocat în 26 iunie 1940 pentru discutarea ultimatumului sovietic, Dinu Brătianu nu a fost invitat. I-a trimis regelui un memoriu în care își exprima dezacordul, la „soluția de a ceda amenințărilor rusești pentru a evita un război care ar putea să ne fie nefavorabil”. La 4 iulie, cînd se punea încă problema rezistenței noastre la pretențiile teritoriale ale Ungariei față de Ardeal, un grup de importante personalități politice (C.I.C. Brătianu, Iuliu Maniu, Gh. Mironescu, C. Angelescu, Gh. Brătianu, V. Madgearu, Ion Mihalache, Dr. N. Lupu, M. Popoviți, P. Halippa, Victor Antonescu, cîțiva generali și alții) i-au cerut o audiență regelui. Au fost primiți la un sfert de oră de la depunerea memoriului, încît n-au putut participa toți semnarii.

Brătianu, Maniu, Mihalache, dr. Lupu și alți cîțiva au fost prezenți. Dinu Brătianu a lăsat o dare de seamă despre această tensionată convorbire. Regele i-a primit „foarte rece și congestionat”. La intervențiile lui Brătianu și Maniu care cereau rezistență, inclusiv armată, făcîndu-l răspunzător pe rege, acesta „cu un ton iritat a răspuns că dînsul va continua, ca și în trecut, să se servească de elemente tinere și să ia răspunderea situației știind ce trebuie să facă”. I s-a replicat, dîr, „oare am ajuns ca principiul național să poată fi invocat astăzi în favoarea tuturor popoarelor, cu singura excepție a poporului român?”. Lucrurile au avut desfășurările știute încît la 29 / 30 august 1940 s-a produs nefastul dictat de la Viena prin care România a fost nevoită să cedeze Ungariei un teritoriu de 42.000 km pătrați cu o populație de 2.600.000 locuitori, marea majoritate fiind români (49,6 % față de 37,1 % maghiari). Dinu Brătianu, I. Mihalache și alți fruntași politici au participat la ședința nocturnă a Consiliului de Coroană; Maniu, și el convocat, nefiind în București, a lipsit. Dinu Brătianu, Mihalache, M. Popovici, dr. C. Angelescu și alții au votat împotriva primirii arbitrajului dictat, consemnîndu-se această opinie într-un succint document. Dar majoritatea a decis acceptarea arbitrajului. În sfîrșit, la 4 septembrie, cînd se pregătea abdicarea regelui și instituirea dictaturii antonesciene, Dinu Brătianu a adresat națiunii un manifest în care se dezvăluia poziția sa și a celorlalți oameni politici democrați față de „regimul nostru - zis constituțional, devenit în realitate absolutist” și relatînd opunerea față de dictatul de la Viena. În aceeași zi, generalul Antonescu devine Conducătorul statului, regele Carol e silit - la 6 decembrie - să abdice de la tron în favoarea fiului său Mihai iar la 14 septembrie se promulgă statul național legionar, Horia Sima, ajuns șeful Legiunii, fiind vicepremier și alți cîțiva legionari titulari de portofolii ministeriale.

INCEPEA un nou capitol, peste măsură încordat, în istoria postbelică a României. Dinu Brătianu, la cei 73 de ani ai săi, se află, dîr, la post. De fapt, P.N.L. (ca și P.N.T. și celelalte partide democratice) fuseseră interzise. Dar, tacit, Antonescu, deși le era profund ostil, accepta să primească memorii din partea fruntașilor partidelor interzise, să le răspundă și chiar să le acorde audiențe. Iar în locul rivalității feroce de pînă în 1937, P.N.L. colaborează, prin fruntașii săi, cu P.N.T., pentru apărarea intereselor fundamentale ale țării. La începutul domniei dictatoriale a lui Antonescu, șefii celor două partide (Brătianu și Maniu) au cerut, într-o audiență acordată de general, să li se îngăduie reconstituirea celor două partide, sub condiția de a nu desfășura agitații contra guvernului. Li s-a promis. „Dar, din primul moment, ne-am lovit de paralizarea acțiunii noastre”. Iar ei considerau că „în tulburările ce au luat naștere în România, în dezorientarea cetățenilor și în panica care i-a cuprins din cauza actelor comise de tineri fără răspundere, rolul partidelor noastre de ordine devine și mai necesar ca pînă astăzi”. Firește că interdicția celor două partide a rămas în vigoare. La 22 noiembrie 1940, la întrevvedereea lui Antonescu cu Ribbentrop, apoi cu

Hitler, la Berlin, generalul dictator anunță, intempestiv, aderarea României la Axă și participarea în războiul cu URSS ce se pregătea. Dinu Brătianu îi adresează lui Antonescu, la 26 noiembrie, un memoriu de protest împotriva acestui grav act politic („Se pune întrebarea: Pentru ce și pentru cine ați iscălit pactul? Ce ați obținut în schimbul angajamentului ce ați luat care ne poate băga într-un război în care putem avea mult de pierdut... V-ați gândit oare la situația României la încheierea păcii generale, dacă Germania nu cîștigă războiul?”. Au mai urmat memorii și o audiență în decembrie 1940 și ianuarie-februarie 1941. La ultimele memorii, din decembrie 1940 - ianuarie, februarie 1941, Antonescu a catadicsit să-i răspundă. Era acum sigur pe situație, după ce îi înlăturase pe legionari, și încrezător în victoria în război. „Politica alături de Axă corespunde intereselor vitale și permanente ale neamului nostru, în spațiul și în împrejurările în care ne găsim. Sentimentului meu de onoare asociez pe acela al poporului român și refuz jocul pe două tablouri”. Mîinea fără să clipească acest om de onoare, declarînd că „pînă în prezent, de altfel, guvernul nu a luat nici un angajament de participare la război”, deși știa prea bine că promisese, fără să i-o ceară nimeni, inclusiv interlocutorii, în întrevvedereea cu Hitler din 22 noiembrie 1940. Și, de formă, propunea că „dacă însă atît dumneavoastră, cît și domnii Maniu și Mihalache credeți că, în împrejurările actuale, se poate face altă politică, sînt gata să vă cedez locul”. Brătianu i-a răspuns la 8 aprilie 1941, precizînd: „trebuie să constat că avem puncte de vedere prea deosebite față de împrejurările politice actuale”. Alte documente nu avem sau nu sînt incluse în ediția pe care o comentez. Dar, se știe că memorii și răspunsuri, chiar și întrevederi, au avut loc pînă la 23 august 1944, Brătianu, împreună cu Maniu și cercurile Palatului, cerînd oprirea armatei române la Nistru, tratative cu aliații Națiunilor Unite pentru ieșirea României din război și întoarcerea armelor împotriva Germaniei. Bătrînul Dinu Brătianu a fost longeviv. A apucat răsturnarea lui Antonescu (fiind coparticipant la acest proiect) arestarea lui, fiind și ministru secretar de stat în primul guvern Sănătescu. Apoi a venit cortegiul de nenorociri determinate de ocupația sovietică. C.I.C. Brătianu a murit în 1950, la 83 de ani, în închisoare, arestat fiind la numai trei luni înainte de izbăvire. Lungă viață, netrăită în zadar.

Aceste documente au apărut, într-o foarte bună ediție, la Editura Forum SRL, în 1992, sub îngrijirea d-lui Ion Ardeleanu. Le-a transcris după originalele aflate la Biblioteca Academiei. Transcrierea e perfectă, negăsind, la coloționarea prin sondaj, nici un fel de erori. Bun e și aparatul critic (cuvîntul înainte și adnotările finale). Dl. Ion Ardeleanu, exeget cunoscut, are practică mai veche ca editor pe care o demonstrează, încă o dată, cu această ediție. Știu bine că vor urma și altele. Le aștept cu mare interes pentru a le citi și comenta.

Pericle MARTINESCU

Întâlniri cu E. Lovinescu

9 septembrie 1938

FIZICEȘTE, sînt răpus de oboseală, moralmente sînt ca un tăciune stins. Am 27 ani și mă gîndesc cu groază ce se va alege din mine la 35, sau mai curînd? Cred că n-am să rezist. Am senzația - oare n-am avut-o și anul trecut, astă toamnă? - că plutesc pe alături de viață și că nimic nu mă mai tentează.

Probabil că principala cauză a acestei deprimări constă într-o întîlnire și o discuție care m-au afectat profund. Acum două seri, m-am întîlnit iarăși cu Lovinescu în piața Fundației, în același loc și la aceeași oră ca și prima dată, de parcă am fi fost înțeleși. „Hei, ce faci, dom'le? Haide, vino încoace!” m-a întîmpinat el de cum m-a văzut, invitîndu-mă, ca și rîndul trecut, la Corso, la o halbă de bere și un covrig cu sare. „Dar ce prieteni ai la Adevărul literar, cine te-njură acolo, așa?” - „Despre ce este vorba?” - „Ei, haide, n-o să zici acum că nu știi nimic...” - „Vă dau cuvîntul de onoare că nu știu nimic, maestre”. - „Păi, domnule, e chestiune veche, dumneata pe ce lume trăiești? Nu ți-a spus nici un amic al dumitale, căci nici eu nu citesc Adevărul literar, da-mi vine așa, că m-au abonat ei. E chestie gravă, te-njură Sevastos pe chestia nuvelei, și dă citate copioase, unde spune că a intrat în funcțiune mîna dreaptă, mă înțelege...” - „Înțelege, înțelege”, am bîguit, uluit. Maestrul era convins că eu știam despre asta și am tăgăduit. N-am știut însă nimic. A doua zi am căutat Adevărul literar cu pricina și am văzut că eram înjurat pentru „Visul unei nopți de vară”, făcîndu-se aluzie la onanism. Am rîs și am aruncat revista după sobă, s-o ia Traian dimineață, cînd va face curat în cameră...

29 ianuarie 1939

ASTĂ seară am fost la Lovinescu. Deși cenaclul activează acolo de cîteva luni, am intrat pentru prima dată în noua locuință de pe bulevardul Elisabeta. Un interior frumos, elegant, incomparabil cu cel din Cîmpineanu 40, cu atmosferă de casă veche, sau cu cel din blocul de peste drum, tot din Cîmpineanu, care era strîmt și sufocant. Aici e mai mult spațiu, ferestrele dau spre cheiul Dîmboviței, clădirea e modernă - Blocul corpului didactic construit acum - totul exprimă ceva „modern”, așa cum se și impune la un cenaclu că al lui Lovinescu. În Cîmpineanu era mai curînd o atmosferă „tradițională”. Din vestiar, la stînga, intri în biroul Maestrului, compus dintr-o încăpere mare, cu arcadă, și o altă cămăruță, mai umbrită, într-o parte. Pereții sînt căptușiți cu cărți, toate legate și cu titlurile scrise pe cotor, aranjate frumos în rafturi fără geam, confecționate după dimensiunile pereților. În jurul biroului și de-a lungul pereților, scaune, fotolii sau sofale, pentru musafiri. Arcada desparte încăperea cea mare în două și pe sub ea se trece în partea cealaltă: în prima parte e biroul unde stă și lucrează Maestrul, dincolo, un spațiu mai larg, cu bronzuri, marmure, tablouri și cărți. La mijlocul arcadei atîrnă o căldărușă de aramă, din care se preling fire de verdeață. În încăperea cea mare, mai luminoasă, iau loc oaspeții de vază, vechii membri ai cenaclului, iar în cămăruța din

stînga se îngheșuie „caracuda”. La dreapta biroului, o ușă largă de sticlă, glisantă, face trecerea în sufragerie. Și aici cărți, tablouri gravuri, dar și o masă mare, de opt persoane, bufetul, servante, fotolii. O atmosferă plăcută, aristocratică și totuși intimă. Astă seară m-am simțit foarte bine la cenaclu, cu toate că s-au citit numai proze și versuri asomante.

După „sedința” obișnuită, Maestrul mi-a făcut cîntec să mă opresc la masă. La sfîrșit, cînd toată lumea se îmbrăca și pleca, amfitrionul, strîngîndu-mi mîna, ca tuturor, mi-a șoptit: „Dumneata mai rămîi!” Știam ce înseamnă asta. Și la fel, în mod foarte discret, îi oprea pe cei aleși, reținîndu-i la masă. Pe mine mă reținea pentru prima dată. La masa din sufragerie ne-am întîlnit: Ana Luca, Olga Crușevan, Crevedia, Virgiliu Monda, Petrașincu și eu. Cină relativ sobră: friptură de pasăre, brînză, mere, cîte un pahar de vin, toate servite de Maestrul cu mîna sa, fîcărui.

După ce-am mîncat, ne-am mutat în biroul-bibliotecă, la cafele. Aici ne-a servit Stana ceașca de cafea și țigara de rigoare (oferită de amfitrion). Am stat vreun ceas, vorbind, glumind, bîrfînd. Mai ales bîrfînd, fiindcă la Lovinescu anecdota și bîrfa se bucură de mare trecere. În cazul de față, prezența lui Crevedia (alături de Monda, ca o ironie lovinesciană!) dădea serii verva dorită. Dar cel mai mult ne-a distrat Olga Crușevan: E o femeie inteligentă, foarte umblată, cu un spirit ascuțit și o gură vitează, cunoaște mai multe limbi, dar în limba română se cam poticnește (e o moșiereasă din Basarabia, trăită în cultura rusă) și din cauza aceasta e de o plasticitate verbală savuroasă. Ne-a spus că are o mulțime de documente (scrisori, jurnale intime etc) de la persoane importante care au stat cu regele în străinătate, în timpul exilului, și că ar putea scrie o viață a lui Carol foarte interesantă, dacă s-ar îngădui. Maestrul, mai în glumă, mai în serios, i-a atras atenția să nu se mai laude cu documentele sale, că ar putea fi denunțată la Siguranță. Foarte naivă, d-na Crușevan și-a rotit ochii în jur, fixîndu-ne pe fiecare și întrebîndu-ne care o vom „turna”. În special Crevedia era cel mai suspectat. Acesta nega. „Lasă, a făcut dînsa, știu eu, dumnealui așa e, zice aici că nu, ca să-l pun în antologia mea franceză, dar dacă nu-l voi pune, are să mă lucreze pe dedesubt...” A fost un haz nespus.

Am făcut apoi o digresiune de alt ordin, despre caracterul limbii noastre, ale cărei cuvinte au în foarte multe cazuri cîte două înțelesuri. Și aici, d-na Crușevan ne-a delectat încă o dată copios. Ne-a povestit că nu de mult Trancu-Iași i-a dat o fotografie pe care a scris:

„Poetei Olga Crușevan
La fel ca și acum un an.
La ea ceva dacă se schimbă
E că învață încă o limbă.”

A spus-o cu o candoare angelică, dar a stîrnit un rîs homeric. A întrebant: „De ce? De ce?” Dar nimeni n-a îndrăznit să-i explice de ce am rîs cu atîta poftă de acest catren. În candoarea ei, poeta era convinsă că epigrama făcea aluzie la cele unsprezece limbi pe care le cunoaște...

22 octombrie (duminică) 1939

ZI de vizită la Lovinescu. L-am găsit pe Maestrul aproape singur, întreținîndu-se numai cu Peltz, așteptarea oaspeților de duminică. Nimerisem cam devreme, îmi zicea eu, dar amîndoi m-au primit foarte amabili. Peste un sfert de oră a început să pice, unul cîte unul, ceilalți. Mai întîi Eftimiu, apoi o „scriitoare” nouă, autoarea unei piese de teatru însoțită de o tînră actriță Papagogi, nu tocmai frumoasă, cam gîscuțită, dar îndrăzneată. Peste o altă jumătate de oră, cînd încăperea s-a umplut doamna cea nouă a început lectura piesei „Viața noastră începe azi”. Lectură agreabilă (ca dicțiune), dar piesa imposibilă.

În timpul lecturii și-a făcut apariția Cella Serghi, pălărie bleuă, care potrivea de minune cu ochii ei albaștri (puțin Maria Antonova) și o tenul blond. Prezența ei a atras ca un magnet privirile toate din încăpere. E o femeie frumoasă, și cu atît mai frumoasă printre cele de aici! S-așezat pe scaunul de lîngă mine, fiind singurul liber. I-am admirat cu coadă ochiului genele mari, întoarse măestrului în sus, nasul coroiat, care m-a frapa văzută din profil, surful abia schițat de femeie cochetă sigură de persoana ei în care totul era studiat și bine pus la punct. Mai tîrziu s-a mutat în altă parte și o priveam din față. Ochii îi jucau în cap ca două mărgelile, zîmbetul îi era plin de optimism și-i lumina întreaga figură, toată înfățișarea ei avea expresia unui animal fericit, gata să culeagă din jur admirațiile celor considera că i se cuvin. În ciuda picioarelor cam groase, silueta îi e destul de sveltă, ispititoare, și gesturile grațioase de pisicuță care-și găsește locul îi dau un aer de femeie emancipată.

Ceva mai tîrziu a apărut Sorana Gurian, cu-n picior de lemn, ca Lucia Dem. Bălăcescu. Ce ființă urîtă, aproape oribilă! Păr roș, rărit și încrețit, frunte teșită, gura largă, proeminentă, cu buze subțiri, ochi tăiați sub pleoape, cu gene mici, exprimînd vicii și rafinement, arși de alcool și nicotină - totul la aceasta distonează complet cu imaginile suave, florale pe care mi le amintesc din cele cîteva bucăți ale ei citite prin reviste sau ascultate aici, la cenaclu...

25 februarie 1940

M-AM odihnit puțin, și la ora 5 eram la Ateneul Grozăvești, unde aveam o „trimitere” pentru șezătoarea de acolo. Profesorul Vulpesco, în amintirea scurtei noastre conlucrări de acum 3-4 ani, cînd fusesem și eu numit la Mișcarea Culturală a Primăriei, înainte de a trece la Biblioteca Municipală, nu-mi refuză nici o solicitare, astfel că din cînd în cînd mă văd „conferențiar” pe la ateneul popular. Nu este o treabă nici glorioasă nici plăcută, dar îmi aduce cîteva sute de lei, care îmi prind foarte bine.

La întoarcerea în oraș, fiindcă mă aflam în drum și fiind tocmai ora potrivită, m-am oprit la Lovinescu, la cenaclu. Mă abat foarte rar pe aici, la 2-3 luni, și numai întîmplător, însă ușa o găsesc totdeauna deschisă, ca pentru toți dealtfel, iar Maestrul îmi acordă de fiecare dată o strîngere de mîna călduroasă. Astă seară era lume mai multă ca de obicei, și asta m-a surprins

ANUL acesta se împlinește o jumătate de veac de la trecerea în neființă a lui E. Lovinescu. Evenimentul va fi desigur marcat în lumea literară prin noi evocări, mărturii și contribuții teoretice menite să reprofileze aspecte din viața și activitatea marelui critic. În cele ce urmează sînt prezentate doar cîteva momente - disparate și cu un ușor sunet anecdotic - din diversele contacte cu personalitatea ilustrului mentor al literaturii noastre moderne. Principalul merit al acestor pagini rămîne acela că ele poartă girul nemijlocit al unei absolute autenticități. (P.M.)

23 august 1938

AZI după masă a sosit în București, întors din concentrare, Ștefan Todirașcu, și primul drum l-a făcut la mine, la Biblioteca Municipală. Am ieșit împreună de acolo, și fiindcă era aproape, la cîteva case, am trecut pe la Papu, pe Polonă. Edi a fost o lună în Italia cu Institutul italian, iar Letiția, sora lui, s-a întors acum trei zile din Franța, unde a stat un an de zile ca bursieră a Institutului francez. Am fost doar în trecere pe la ei, să-i salutăm. Letiția parcă s-a făcut ceva mai frumoasă decît o știam, dar și mai afectată, aproape insuportabil de afectată. A rămas să ne revedem și să reluăm „ședințele” noastre de simbăta seara, pe care le-am întrerupt de astă primăvară, de cînd unul dintre noi, Bob Băgaru, a plecat în lumea celor drepti...

M-am dus cu Ștefan și am luat cîte o cafea cu lapte la pensiunea Burcea, în Calea Victoriei, peste drum de Academie, apoi ne-am despărțit. El s-a îndreptat spre băieții Ghica, al căror preceptor este și unde locuiește, eu am apucat spre centru. Trecuse de ora zece, cînd, în Piața Fundației, mă întîlnesc cu Lovinescu. Ieșise să facă obișnuita lui plimbare de seară și m-a invitat la Corso, unde m-a cîntit cu o halbă și un covrig cu sare (parcă îl avea în buzunar). Am stat pînă la miezul nopții, la o masă de afară, spre grădina Ateneului, și am discutat tot timpul literatură. Mi-a spus că a scris un roman la Fălticeni și că pregătește un Maioreșcu „mare”, în două volume. Nu se mai aflau alți scriitori la Corso și pînă la urmă rămăsesem aproape singurii consumatori de acolo. Cred că eram foarte interesați: eu, un îns mărunt, și el, cel mai voluminos om din București. Am pornit-o astfel pe Calea Victoriei, de la Corso pînă la Cercul Militar, apoi l-am condus în jos pe Bulevard, pînă acasă, în fața Facultății de Drept. Era frumos, plăcut, răcoare, orașul respira liniștit, se odihnea după vijitoriile de peste zi. Domnul Lovinescu e un om cu suflet mare, nobil, cu toate că e vanitos și cam lăudăros, ca orice literat conștient de valoarea lui. E sensibil, afectuos, onest, blajin, și-e mai mare dragul să stai de vorbă cu el.

escu

din primul moment. Printre alții se aflau de față: Zaharia Stancu (vine și el foarte rar), Mircea Damian, Ludovic Dauș. Am remarcat de cum am intrat aceste prezențe, prin faptul că acum o săptămână în „Azi” (director Zaharia Stancu) Mircea Damian a publicat un articol foarte violent la adresa lui Dauș, făcând mare vîlvă în lumea literară, iar acum erau amîndoi la cenaclu. Curios! Dar aveam să-mi dau seama că prezența lor nu era întîmplătoare.

Damian se afla în odaia telefonului și fuma țigară după țigară. Mai tîrziu a ieșit de acolo și a venit în camera unde se fac lecturile și unde acum se discuta liber, se spuneau ultimele anecdote, se comunicau ultimele cancanuri literare, la care el - contrar obiceiului - nu participa astă seară. A trecut printre mine, cu figura lui de deținut, dar corect îmbrăcat, și s-a așezat în fund, alături de Stancu. Eu stăteam pe un scaun rămas liber, probabil fiindcă nimeni nu îndrăznește să-l ocupe, lîngă Dauș, care era vizibil ocolit. În atmosferă părea că plutește ceva, că se pregătește ceva. La un moment dat, Damian a aruncat, din fund, cu vocea lui cavernoasă și vehementă: „Maestre, noi,ăștia, am vrea să plecăm...” Lovinescu atunci a tras sertarul, a scos niște pagini scrise proaspăt și a spus: „Înți să vă citesc ceva, și apoi!” A chemat toată lumea răspîndită prin celelalte camere: „Domnu’ Strajă, Doamnă Sorana, luați loc...” și a rostit preambulul: „Vă rog să nu fiți malițioși. Am să citesc o...scrisoare persană, al cărei singur cusur e că autorul nu e Montesquieu, ci eu”.

Și a început să citească o proză destul de plată, plină de „care”, și fără nici o idee deosebită, fără nici o metaforă, fără stilul frumos cu care el obișnuia. Se vedea cît de colo că se afla într-o situație penibilă și se simțise dator să intervină în conflictul dintre Damian și Dauș, pe chestia atribuirii de pensii unor scriitori, dar în așa fel încît să nu supere pe nici unul. Primul era redutabil, al doilea era un fidel, din vechea gardă, al cenaclului. Totuși, din fiecare pagină reieșea că Dauș e sacrificat. Bietul bătrîn, mai suindu-se pe scaun, mai oftînd, mai din delicatețe, mai silit, a suportat supliciu, eroic, pînă la sfîrșit. Nu mă așteptam la asemenea gest din partea Maestrului. După ce a terminat, Damian s-a ridicat, s-a apropiat de birou și i-a adresat cîteva complimente de circumstanță - cu spatele ostentativ spre Dauș - apoi a plecat, însoțit de Stancu. Lovinescu, deși de obicei nu admite atitudinile lui Damian la cenaclu, și nu-l admite nici ca om, de data asta a discutat cu el jovial, l-a condus la ieșire, cu amabilitate, făcînd cu totul abstracție de prezența lui Dauș. După plecarea lui Damian, Maestrul a continuat comentariul, dar fără a arunca o privire spre Dauș, ca și cum el nici n-ar fi fost acolo. În timpul lecturei, cei prezenți - H. P. Bengescu, Peltz, Monda etc. - se uitau mereu, pe furie, spre bătrînul umilit, neputincios și delicat. La sfîrșit, Dauș, ca să facă ceva, simțindu-se izolat, a intrat în vorbă cu mine, comunicîndu-mi unele lucruri de la „Luna Bucureștilor”, unde e director și unde eu fi sînt colaborator, bineînțeles lucruri ce nu prezentau mare importanță sau urgență, dar era un prilej să stea de vorbă cu cineva, să iasă din izolarea ce simțeam că mă strivește parcă și pe mine. În cele din

Cenaclu Sburătorul (decembrie 1942). Sus: E. Jebeleanu, Sorana Topa, Pericle Martinescu, Maura Prigor, Cicerone Teodorescu, Pompiliu Constantinescu, Tudor Vianu, Vladimir Streinu, Dan Petrașincu (Angelo Moretta), Ion Larian Postolache. Jos: Ion Ojog, Ana Luca, Monica Lovinescu, E. Lovinescu, Stefania Zottoviceanu-Russu, Lucia Demetrius, Dinu Nicodim. (Fotografie comunicată de Ion Larian Postolache).

urmă, atmosfera încărcată a fost înlăturată, prin trecerea la lecturile obișnuite. Stăruia însă pe fața fiecăruia un aer de nedumerire. Toți erau curioși să audă o explicație, să vadă ceva, dar nimic. Și, firește, nimeni nu îndrăznește să spună ceva, să ceară vreo lămurire, să întrebe ce este cu această misterioasă „scrisoare persană”. Într-un tîrziu, Maestrul însuși a dedus, cu ambiguitate: „Nu s-a înțeles deci, fiindcă n-a răsuflat nimic”. Într-adevăr, asistența amuțise ca în fața unei enigme. Eu, unul, mărturisesc că n-am înțeles nimic. Personal, cred că a citit această „Scrisoare persană” în plenul cenaclului, la incitarea lui Damian care a vrut să-l „execute” astfel pe Dauș și în public, iar Lovinescu n-a avut curajul să-l refuze. Totul fusese aranjat mai dinainte, încît Dauș, care a fost „invitat” în mod special astă seară la cenaclu, nu bănuia ce-l așteaptă. Din locul unde mă aflam, am auzit cum Damian, la plecare, i-a spus Maestrului: „Așa ceva îmi place și mie!” Toți îl priveau însă cu antipatie.

28 noiembrie 1941

„Piața literară”, sărăcită mult din pricina evenimentelor, pare să-și recapete viața obișnuită. Una cîte una, cărțile ies de sub teascuri și împodobesc - cam timide! - vitrinele librăriilor, ca niște flori rare, scumpe, enorm, acum cînd hîrtia (și cerneala) se găsesc cu greu și la prețuri de speulă.

A apărut *Aqua forte*, al patrulea volum de *Memorii* al lui E. Lovinescu. L-am primit azi cu o dedicație din partea Maestrului. Pentru că în numărul trecut al „Vremii” scrisesem și eu un articol pentru aniversarea celor 60 de ani ai săi, autorul s-a simțit obligat să mă onoreze cu un exemplar din ultima sa carte. (De fapt, de la *Mite* încoace mi-a dat toate cărțile, cu dedicație, semn de simpatie, dar și de recunoștință sinceră că am scris „atît de frumos” despre primul său roman cu subiect eminescian.) Volumul *Aqua forte* îl văzusem, duminică seara, pe biroul său. Fiindcă era duminică, nu aveam ce face, iar acasă nu mă simțeam bine, nefiind familiarizat cu noua locuință, mă dusesem la Cenaclu (unde n-am mai fost de anul trecut). „Ai văzut, dom’ Pericle, cartea mea?” mă invită el să consult exemplarul de lux din fața lui. „Am să-ți dau un exemplar, unde să-ți las?”

A început apoi să citească mai multe pagini din proaspătul volum. Îmi plăceau, căci erau cîteva schițe alese de el, cu un umor fin, cu o ironie

simpatetică, scrise cu duiosia și causticitatea unui artist mare. După a doua lectură, am șoptit din colțul meu, în timp ce în încăpere se făcuse liniște și asistența tăcea, nefîndrăznind nimeni să „dea verdictul”: „Paginile acestea evocă *Momentele* lui Caragiale...” Ca și cum aș fi spus o formidabilă ineptie, Maestrul a sărit de pe scaun și m-a apostrofat cu un ton în care, în loc să văd recunoștință, vedeam mai curînd indignare: „Domnule, ești primul care spui lucrul ăsta. De doi ani de zile aștept să se găsească cineva să facă remarcă asta, dar n-a făcut-o nimeni. Toți spuneau ba una, ba alta, dar nici unul n-a observat ceea ce ai spus dumneata acum: Caragiale. E Caragiale, domnule!”

Textual. Asistența a încuviințat, prin murmure ambigue și dări din cap tacite, fără să adauge nimeni nimic. Maestrul a mai ales apoi o bucată și ne-a citit-o pînă la sfîrșit. După aceea: „Ei, nu-i Caragiale?” - „Da, un Caragiale evoluat, mai elegant...”, confirmă cineva. Maestrul a mai citit o bucată: „Nu-i Caragiale?! Asta-i, *Momentele* lui Caragiale!”

În realitate, sînt sigur că Lovinescu a avut în seara aceea o mică decepție: anume, să primească mult așteptata confirmare tocmai de la unul ca mine, un ins fără importanță, fără nici o autoritate în Cenaclu, unde mă duc din an în Paște. Dacă i-ar fi spus-o d-ra X, d-na Y, sau dl. Z, unul dintre „adeptii” săi, ar fi fost mai măgulit; așa însă, nu-mi putea face mie - cel totdeauna căzut întîmplător în casa lui - cinstea de a mă socoti „spiritul critic clarvăzător” între atîtea voci mai autorizate de acolo.

31 ianuarie 1943

Azi a apărut în „Vremea” o fotografie făcută la 18 decembrie, la Lovinescu acasă, cu ocazia împlinirii a 25 de ani de existență a cenaclului „Sburătorul”, în care figurez și eu. Nu m-a bucurat această fotografie dată publicității. Aș fi vrut să nu-mi apară niciodată chipul în ziare, să rămîn un „necunoscut”, o enigmă pentru cei ce, eventual, ar fi dorit să aibă date despre biografia și înfățișarea mea. Simt o voluptate mai mare pentru această viață ascunsă, secretă (și care e astfel nu din calcul, ci din plăcere), decît pentru publicitatea după care aleargă unii. Pînă acum n-am simțit nevoia de vreo publicitate și m-a jenat atunci cînd, uneori, a trebuit totuși s-o accept.

În legătură cu această fotografie, care mă consacră un „sburătorist”, aș avea multe de spus. Deși mă aflu într-o companie onorabilă (Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Cicerone, Jebeleanu, Petrașincu, Dinu Nicodim etc., în mijloc cu Maestrul însuși), trebuie să spun că nu am nimic comun cu „sburătorii”, și asta o spun cu destulă părere de rău, că n-am fost și nu sînt un membru consacrat al cenaclului. Dar am fost invitat de dl. Lovinescu, printr-o terță persoană, să mă duc pentru această fotografie „intîmă pentru noi” cum spunea. Mi-a trimis vorbă de două ori: prima dată nu m-am dus, dar a doua oară am socotit că ar fi o neobrăzare din partea mea, dacă n-aș răspunde invitației sale. Erau acolo numai „sburătorii” recunoscuți ca atare. Eu am fost de cîteva ori la ședințele cenaclului, fără să particip activ, fără să mă „produc”, ci mai mult din curiozitate și din plăcerea de a fi în preajma unei persoane ca E. Lovinescu. Faptul că acum m-a chemat dînsul, care a scris pentru fiecare din generația mea cîte ceva, numai despre mine n-a scris nimic - tocmai fiindcă nu i-am fost niciodată „fidel” - m-a cîstit, mărturisesc. Dar m-am simțit stingher. Ce căutam eu acolo? Îmi spuneam. Aveam sentimentul că sînt privit de ceilalți ca un intrus. Maestrul însă nu lăsa să se creeze această impresie, toți cei prezenți erau agreeți și invitați de dînsul, astfel că nu putea fi nimeni intrus.

Totuși, cred că m-a chemat și pe mine, în lipsă de alții, ca să fie „mai mulți” în poză. În vremuri normale ar fi avut destui „membri” ca să figureze la acest sfert de veac. Acum, însă, vechii prieteni l-au părăsit, unii îl ocolesc, alții l-au uitat, așa că se simte izolat. Îl vizitează mai ales femeile și cîteva interesați; prea puțin interesați. (Cei din fotografia din „Vremea” au fost și ei chemați pentru aceasta, căci unii nu-l mai vizitează de mult pe Maestrul, deși păstrează cu el raporturi amicale). De doi ani n-am fost la nici o ședință literară. Îmi repugnă completamente asemenea manifestări, mă ucid cînd trebuie să le suport și plec totdeauna de acolo zdrobit, parcă aș ieși dintr-o cameră de tortură.

Și acum sînt consacrat „sburătorist”. O fi mult? O fi puțin?...

România literară

la dispoziția
dumneavoastră

ȘCOALA

În dezbatere:

Bibliografia școlară

FIECARE nouă generație de elevi are nevoie în permanență de același tip de bibliografie: texte comentate, texte integrale, însoțite de cronologii, studii introductive sau postfețe, ediții de autor, ediții critice, monografii dedicate scriitorilor români și străini, curente de idei sau mișcări literare, culegeri de articole și studii critice.

Toți profesorii de literatură română și universală studiază în clasă, relativ în același timp, conform cerințelor programei, să zicem, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu, ori *Don Quijote* de Cervantes. Într-un liceu cu șase, șapte clase paralele, aproximativ două sute de elevi au obligația să citească titlurile menționate într-un spațiu temporal determinat. Dintre aceștia, aproximativ 20% au volumele în bibliotecile personale; un număr limitat de elevi împrumută cărțile de la bibliotecă, iar majoritatea școlarilor declară că „nu au găsit” textele cerute. Profesorul este obligat să accepte justificarea, deoarece știe că în biblioteca școlară exemplarele aceluiași titlu sînt limitate și numărul lor se reduce permanent, prin degradare progresivă continuă, din cauza superficialității cu care tipografiile leagă volumele.

Pînă în vara anului 1990, marile edituri: Minerva, Albatros, Eminescu, Univers asigurau bibliografia necesară formării viitorilor intelectuali. Colecțiile „Texte comentate”, „Lyceum” și „Monografii” ale Editurii Albatros au fost literalmente, în liceu, un auxiliar al manualului de literatură, contribuind la înțelegerea și interpretarea operelor esențiale ale literaturii române și universale, oferind modalități diverse de analiză și tehnici felurite de

decodare a textului. Aparatul critic al „textelor comentate”, de pildă, prezenta sintetic note de subsol, caracterizări ale personajelor, pasajele esențiale pentru dezvoltarea conflictului epic sau dramatic, tabele sinoptice, bibliografie și o selecție de referințe critice. „Lyceum” oferea elevului opere integrale: romane, piese de teatru sau dramatic, nuvele, însoțite de substanțiale prefete și comentarii, ce introduceau cititorul în universul creației. De un larg ecou s-au bucurat în școală micromonografiile dedicate scriitorilor clasici și contemporani, ce prezentau o sinteză asupra operei unui anumit scriitor.

Edițiile critice ale Editurii Minerva concepute ca instrumente de lucru indispensabile studenților în filologie, profesorilor și istoricilor literari puneau la dispoziția intelectualului texte științifice, comentarii istorico-literare, cronologii, glosare etc. În colecția „Scriitori români”, Minerva edita integral sau selectiv scriitorii tuturor vîrstelor literaturii naționale, într-o ținută riguros științifică; seria „Arcade” a pus la dispoziția școlii și universității o varietate de titluri, însoțite de postfețe ce relevau valorile stilistice și artistice ale textelor. „Introducere în opera lui...” publica studii de inițiere în opera scriitorilor români fundamentali, cu un pronunțat caracter eseistic, uînd de modalități variate de explorare critică. Lor li se adăugau seria „Universitas”, cuprinzînd lucrări de istorie literară cu structură exegetică, și seria „Momente și sinteze”, consacrată studierii principalelor curente și momente din evoluția literaturii române.

Adiacent, un rol esențial, prin consecințele imediate și de durată, l-a avut seria de critică a Editurii Univers,

contribuind, prin traduceri sistematice din literaturile străine, la sincronizarea informației tînrului intelectual român cu cercetarea europeană.

Din vara anului 1990, cu minime excepții, apariția volumelor în colecțiile amintite a fost stopată, dintr-o mulțime de circumstanțe, a căror cauză generală o constituie dezinteresul general al factorilor de decizie față de cultură în genere și de școală în special. De aceea, supunem atenției cîteva sugestii, fără pretenția de a crede că sînt exhaustive, dar cu teama că încă vorbim în pustiu.

Dacă statul este acela care scumpește continuu prețul hîrtiei, declanșînd scumpirea în lanț a procesului tipografic, este firesc ca statul să se implice în protejarea literaturii naționale și să finanțeze cîteva mari edituri: Albatros, Minerva, Univers, Eminescu ș.a. specializate în publicarea edițiilor de referință, a cărții incluse în bibliografia școlară, a literaturii critice și de informare. Să nu ni se spună că în economia de piață editurile trebuie să se descurce singure. Să ne amintim că în perioada interbelică a existat, alături de numeroase edituri particulare, o mare editură finanțată de stat: Editura Fundațiilor Regale. Fără a urmări profituri materiale, ea a pus la dispoziția cititorilor cele mai bune ediții ale operelor scriitorilor români și străini, clasici și contemporani, în serii diversificate, la un preț accesibil, și mai ales într-o ținută grafică de excepție.

Nu este un secret pentru nimeni că, din vara anului 1990, direcțiile județene de difuzare a cărții nu mai răspund decît rareori repetatelor cereri ale editurilor de a solicita tiraje pentru carte în general și pentru bibliografia

școlară îndeosebi. Iar atunci cînd o fac, cererile de tiraj sînt nesemnificative. Cei ce stabilesc numărul de exemplare ce pot fi difuzate pe teritoriul unui județ sînt adesea lipsiți de cultura generală adecvată pentru a aprecia reala valoare circulatorie a unei cărți. Așa, de exemplu, volumul *Cronici literare și recenzii, I, 1928-1932*, de G. Călinescu a primit pe întreaga țară un tiraj de 4000 de exemplare; deși volumul se adresa deopotrivă liceului și universității, zeci de județe nu au comandat nici un exemplar. În calea difuzării bibliografiei școlare a mai apărut un impediment. Difuzarea, care reține 20% din costul cărții, refuză, de regulă, sau acceptă cu mare dificultate contractarea titlurilor cu un preț de vînzare redus, preferînd volumele cu prețuri mari ale editorilor particulari, pentru că și cîștigul este substanțial.

De aceea, credem că este necesar ca statul să acționeze fără întîrziere și în domeniul difuzării cărții, să permită reorganizarea ei eficientă, să desființeze actualele direcții județene, vestigii parazitare ale centralismului birocratic, să aprobe privatizarea întregii rețele de difuzare a cărții, dar și a librăriilor pentru a le permite să încheie contracte directe cu editurile.

Evident, aspectele editării și difuzării bibliografiei școlare sînt numeroase, soluții de rezolvare se pot găsi, cu condiția ca problemele culturii naționale să devină o prioritate pe agenda de lucru a guvernanților noștri, deoarece cultura constituie cartea de vizită a unei națiuni în lume.

Ion Bălu

Tranziția și literatura română

S-A SPUS, și pe bună dreptate, că folosirea în exces, în ultimii doi ani, a cuvîntului *tranziție* nu poate fi concurată, probabil, decît de frecvența întrebunțării, într-un timp nici el prea îndepărtat, a sloganului despre *societatea socialistă multilateral dezvoltată*. Dacă *tranziția* este totuși o realitate pe care vrem, nu vrem trebuie să o acceptăm, direcția ei rămîne, cel puțin pentru domeniul de care ne ocupăm, o „frumoasă fără corp” capabilă, ca și în cazul personajului eminescian, să producă nostalgii, drame, dar, deocamdată măcar, nu și împliniri. Tocmai de aceea ar fi poate necesare cîteva „dezvăluiri” (vorba comperului Bengalski din romanul binecunoscut al lui Bulgakov) despre ceea ce reprezintă mai curînd un secret al lui Polichinelle, de vreme ce manualele școlare există în sute de mii de exemplare, iar Programele de învățămînt nu sînt nici ele nici măcar „secret de serviciu”.

Se știe că pînă în anul 1989 liceul era organizat în două trepte astfel încît, cel puțin în privința studiului literaturii române, programa școlară prevedea adaptarea materiei la această structură. Se parcurgea deci, într-o primă etapă, literatura română „de la origini pînă în prezent” stăruindu-se asupra unor mari scriitori (era vorba evident doar de cei considerați accesibili vîrstei elevilor, dar

și caracterului *de masă* al învățămîntului), pentru ca în treapta a doua să se reia ciclul prin amplificarea atît a numărului de autori studiați cît și a textelor.

Nu este momentul a aprecia acum dacă metoda a fost fericită sau nu, dar, în condițiile date, ea părea să fie cu siguranță o soluție bună, deși perfectibilă.

Prin renunțarea la examenul de treaptă s-a ivit necesitatea revenirii la mai vechiul mod de predare, cronologic, de-a lungul a patru ani. Programa școlară nu a fost însă schimbată, ci doar adaptată în așteptarea unei eventuale și viitoare transformări a sistemului de învățămînt. Necesitatea schimbării este acceptată de toată lumea (iată, în sfîrșit, un exemplu „pozitiv” de „consens”). Mai dificil este desigur să hotărîm încotro ne îndreptăm, așa că pînă se va obține și în acest caz mult doritul consens, rămînem în... tranziție. Urmarea, firească, a fost deci nu rescrierea manualelor, ci reorganizarea lor prin trecerea pur și simplu a unor capitole dintr-o carte în alta, cu urmările evident previzibile, adică o firească impresie de amestec al „limbilor”, pentru că s-a ajuns ca la un capitol să colaboreze, fără voie, doi autori care, nefiind Ilf și Petrov, își au fiecare nu doar ideile, ci și stilul propriu, adaptat, în plus, cum era și normal, și vîrstei elevilor cărora li se adresaseră inițial. A fost o intervenție

strict redacțională la care autorii au participat practic prea puțin. Tot ce s-a putut face a fost o încercare de omogenizare prin cîteva operații estetice nu prea reușite, e drept, avînd în vedere și reacțiile presei. Au rezultat astfel nu niște manuale noi, ci un fel de „altă pălărie cu aceeași Mărie”, dar o „pălărie” întrutotul asortată momentului (de tranziție, bineînțeles).

Cercul este vicios, căci manual nou înseamnă programă nouă, programa nouă presupune un sistem nou de învățămînt, imposibil însă de realizat în absența unei Legi a învățămîntului care deocamdată „lipsește cu desăvîrșire”. Dacă mai adăugăm și faptul că Editura Didactică nu plătește autorii, în virtutea unor reglementări mai vechi, dar păstrate cu grijă, considerînd noile cărți niște simple reeditări, este de înțeles de ce, în afara unor stilizări sau completări minore, totul a rămas ca în urmă cu patru, cinci ani, cînd au apărut primele ediții.

S-a îngrămădit astfel în trei manuale conținutul celor patru mai vechi (clasele a IX-a, a X-a, a XI-a). De exemplu capitolului Slavici - *Moara cu Noroc* din clasa a X-a i s-a adăugat cel dintr-o XI-a, *Mara*, elaborat de alt autor; la fel s-a procedat și în cazul lui Creangă, Eminescu, Sadoveanu, Camil Petrescu, Rebreanu.

Singura modificare majoră s-a putut efectua la clasa a XII-a, dar ea va acționa abia din anul școlar viitor, căci actuala promoție de elevi este și ea tot una de *tranziție*, învățînd încă după vechea programă.

Cea nouă, în schimb, este impresionantă, 49 de autori („literatură mică, valori multe”, vorba unui cunoscut prozator contemporan), în comparație cu doar vreo 40 în total studiați în primele trei clase, făcînd concurență cu brio unui curs universitar de specialitate. Sigur că alegerea unor texte și cu siguranță și unele nume pot naște, și au și făcut-o

deja, discuții, avînd în vedere perioada literară „gingașă” despre care e vorba, cu atît mai mult cu cît manualul școlar, se știe, poate „clasiciza” scriitorii (și nu numai pe cei din generațiile mai vechi). Este evident că de la discuții pot fi exceptate măcar cîteva capitole, cum ar fi cele despre esești (Zarifopol, Cioran, Noica), despre jurnalul perioadei postbelice (Radu Petrescu, Steinhart) ori despre scriitorii români realizați în alte literaturi (Elena Văcărescu, Martha Bibescu, Panait Istrati, Eugen Ionescu, Vintilă Horia ș.a.). Același lucru și despre doi scriitori a căror operă, începută înainte de război, se continuă și se împlinește în deceniile postbelice: Mircea Eliade (*Maitreyi, La țigănci*) și Vasile Voiculescu (*În grădina Ghetsemani, Sonete, Lostrîța*).

Nume noi mai sînt de asemenea Emil Botta, Ion Caraion, Leonid Dimov, Grigore Vieru, Petru Dumitriu, Augustin Buzura, Sorin Titel, Ion Băieșu, Teodor Mazilu, Ion Druță.

În ceea ce privește capitolul final, *Spiritul românesc în literatură: Mihai Eminescu; mituri fundamentale, posteritatea lui literară*, el are menirea nu de a imita un model german (Goethe încheie studiul literaturii în școlile din Germania), ci de a completa cunoștințele despre cel mai important scriitor român, comentat doar fragmentar în clasa a X-a, cu referiri la poezia filozofică și la proza literară: *Scrisoarea I, Glossa, Odă (în metru antic), Sărmanul Dionis*.

Puține lucruri ar mai rămîne de făcut apoi: aprobarea Programei, stabilirea colectivului de autori, redactarea capitolelor, tipărirea, difuzarea în școli, toate acestea bineînțeles pînă la 15 septembrie 1993!

Florin Ioniță

Kira Iorgoveanu-Manțu

Suflete

Suflete-al meu,
Brîndușă speriată
Cum să te liniștesc oare?
1, 2, 3, 4...
Ah, numărul cu exactitatea lui
Ucigătoare!
Suflete-al meu, -
Brîndușă speriată,
Te trimit, iată,
Pe-această cîmpie
Cu iarbă tăiată
Semănată, dar neadevărată...
Nu-ți place și
Te-nchizi în casă
Visînd la iarbă de-altădată
Suflete-al meu,
Brîndușă speriată!

Ceva

Ceva a rămas în întuneric:
O casă a cărei ușă
O deschid doar în somn
Și găsesc înăuntru
Mîinile mele alergînd după
Umede dîre de lumină
Cu care ochii mi-i spală...
Ceva a rămas în întuneric:
O casă clădită pe o dună de nisip
Pe care neștiute, flămînde hoarde
În fiecare noapte o dărimau peste
mine...
Dimineața o ridicam la loc
Pe aceeași dună de nisip...
Acum: doar amintirea
A ceva ce a rămas în întuneric!

Amintirea uitată

„Dacă ai să iubești această zi
Așa mohorîtă cum este
Cu cerul plin de ochi
Gata să plîngă -
Am să-ți aduc cea mai
Uitată-amintire -
Amintirea ce tu nu ți-o mai
Poți aminti și nu crezi
Că ți-o vei mai putea
Aminti vreodată!”

Nu-mi cerea prea mult
Dar n-am putut face schimbul.

Contur și părere

Lumea gîndurilor mi-a rămas
Cu adevărat numai a mea...
Totul în juru-mi: contur
Numai părere...
Și trupul meu de nimic
Nu se lovește
Și nimic nu-l atinge căci
Totu-i contur și părere...
Să nu alunec pe străzile zilei
Mă sprijin de fire de lumină...
Dar noaptea - unekirile umbrei
Mă leaga strîns: trag la galere
Corabia nopții: contur și părere.

Cuvintele

Cuvintele mele nu mai folosesc
nimănui
Urechile ce le-auzeau sînt prea
departe!
Ca o mare ce-așteaptă corăbiile
Ca o plajă ce-așteaptă pașii
Stă pagina mea alba

Cu umbra mîinii mele
Și-a creionului pregătît
Ca o sabie - să taie gîndurile
Și picurii de sînge să aștearnă
Rîndurile, rîndurile.....

Felii de pepene

Copiii-și duc de mînă-acum părinții
Înspre lumină...Oare or să vadă?
Minciuna-și va suna din nou arginții
Pe lîngă inocenta, de-azi, plămadă?

Copiii-adună mieii-njunghiați
Și sîngele pe caldarim se scurge...
Din ochii-nțîia oară speriați
Lacrima plînsă nu mai poate curge!

Pe ziduri, Adevăru-nțîia oară scris
Șters repede-i... Edili-s grijiului -
Iar e sărmanul urmărit, proscris
Sau împărțit ca pepene-n felii!

Derviși dansînd...

Derviși dansînd pîn' la cădere-n
transă
Sînt gîndurile noastre ostenite
La care mal statornic ancora-vor
De gît cu visele - iluzii terfelite?

Orașul meu se zvîrcolește încă
În pîntecu-i - doar bătălii pierdute?
Nici florile în parc nu se suportă
Mirosuri scuipă-nțepătoare, slute.

Din megafoane - vorbele-n delir
Rostite-mi par într-o străină limbă
Poporul meu nu-i încă-ngenunchiat?
Speranța-n zgardă, iar pe străzi și-o
plimbă!

Ștefan Baci

ÎN MOMENTUL
intrării în tipar,
aflăm vestea
morții, la Hono-
lulu, a poetului
Ștefan Baci, al
cărui *Cîntec de
Crăciun* 1992
apărea în ultimul
număr de anul
trecut al revistei
noastre. Probabil
că este cea din

urmă scriere a sa publicată antum.
Nu știm dacă *România literară* în care
ea apăruse i-a putut ajunge sub
priviri.

Ștefan Baci s-a născut la
Brașov, în 1918, unde a copilarit și a
fost elev al vestitului liceu „Andrei
Șaguna”. La București a frecventat
cursurile Facultății de Drept,
absolvite în 1941. Încă licean fiind, îi
apar, în 1935, *Poemele poetului tînar*,
carte socotită de critica timpului o
revelație, o fericită expresie a
precocității poetice. Au urmat *Poeme
de dragoste* (1936), *Micul dor* (1937),
Căutătorul de comori (1939), volume
care i-au conturat lui Ștefan Baci o
fizionomie distinctă în lirica romă-
nească a deceniului IV.

Comunizarea forțată a țării, după
război, pune capăt scurtei cariere de
diplomat a lui Ștefan Baci (între
1946 și 1948 fusese consilier de
presă al legației noastre de la Berna),
împingîndu-l pe drumul unui exil din
care nu s-a mai putut întoarce. A fost
ziarist și profesor universitar,
specializat în culturile american-
hispanice, ținînd cursuri la Rio de
Janeiro, la Washington și, din 1964, la
Honolulu, în Hawai, unde s-a stabilit
definitiv. A continuat să scrie poezie,
a desfășurat o activitate vastă de
eseist, de memorialist, de critic, de
traducător, toată risipită prin
nenumerate publicații din străinătate,
deci practic necunoscută cititorului
român din țară. Ea trebuie neapărat
recuperată, în interesul culturii
naționale, dar cît de dificil va fi!

Cu moartea lui Ștefan Baci
dispare un scriitor român important
și o figură de prim ordin a exilului
intelectual și politic românesc. În
numărul nostru viitor îi vom evoca pe
larg personalitatea. (R.I.)

PREPELEAC

Farnese

ÎN IULIE la Roma miroase
dulce a leandru ars de
soare, aroma unei culturi
fastuos descompuse. E un noaptea și
amicii lui Vincenzo zac întinși pe jos
doboriți de bere și de căldură în jurul
statuii bietului Giordano Bruno.
Vincenzo a fost generos cu noi. Toată
seara ne-a dat să bem bere cu pizza, și
eram vreo șapte. Cinci stau adormiți
cu fața în sus pe caldarimul încins din
preajma statuii. Numai noi doi
vegheam treji pe soclul înalt al marelui
răzvrătit contra Onoratăului Oficiu,
Inchiziția, și care a întors în silă capul
cînd i s-a oferit crucifixul să-l sărute
înainte de a fi aprinsă flacăra rugului.
Suntem uzi de apă din cap pînă-n
picioare de cită apă am cărat cu
sticlele de la cișmeaua de alături,
cișmea care e și ea un monument,
tardiv, remușcarea contemporaneității.
Tradiția te îndeamnă să stingi focul
pedepsitor. Toți turiștii se înghesuie cu
sticle goale, de ce-o fi, și le umplu
grăbiți la cișmea și le varsă pe trupul
de bronz strălucind umed în lumina
feerică a nopții toride. Călcînd obsedat,
pas cu pas, cu supliciul meu în minte,
făcusem de vreo douăzeci de ori cursa
între cișmea și statuie. Țin minte și ce
sticlă-purtam în mînă. Era o sticlă a
fabricii de bere *Gladiator*.

Degeaba, Vincenzo, îi spun obosit.
Focul ăsta nu se stinge cu apă. Ne-am
muncit de pomană. Cred că e nevoie de
altceva. Nu știu precis, dar Giordano

în *Umbrele ideilor*, în *Banchetul
cenusii*, în *Debitul bestiei
triumfătoare*, în *Cabala calului Pegas
însoțit de asinul din Arcadia*, în
tratatul lui de filosofie unde vorbea de
o substanță vie infinită în continuă
transformare, îmbrăcînd succesiv
forme, succesiv pierdute și iarăși
reluete, într-o veșnică evoluție,
enunțase formula, - *Cauza, principiul și
unitatea*, - totul se apără prin
elementul asemănător; nu apa stinge
focul, în acest caz, ci esența focului,
lumina; așa că noi, în loc de apă, ar fi
trebuit să fi turnat peste victimă
consecința focului universal, să fi făcut
aici deodată ziua, un răsărit, dacă asta
ne-ar fi stat în putere...

Vincenzo zice: să-i fie rușine
acestui mileniu care pretinde că e al
doilea de la mîntuirea omenirii! Să-i
fie rușine! repetă întorcînd spre mine
capul său chel, energic, de consul
roman. Lăsăm de o parte războaiele,
sistemele politice, lăcomia, jaful,
cinismul.Ce-au avut cu sărmanii
cărturari? ... Uite, Giordano, și se
întoarce spre cel din spate pe al cărui
trup apa încă se prelinge ușor sclipînd
în bătaia luminii electrice... Sau
Galileo,... nu, Galileo nu, că a întors-o
la timp... Descartes, care îi datorează
atîta lui Giordano Bruno, scapă și el
nepîrlit, îndoiindu-se. Ah, Spinoza! Am
uitat de Spinoza! Ce mai păți și el...
Știi ce scrie despre el Voltaire, - și nu
trecură nici o sută de ani de la drama

opticianului din Amsterdam... Am
verificat. Am deschis după aceea
volumul al șazeci și nouălea al ediției
din 1785, *Scrisori adresate Alteței sale
Printul de...* Vincenzo relatase exact:

... Rog pe Alteța voastră să-mi
îngăduie doar să fac o reflecție asupra
felului în care acest evreu, tînar încă,
a fost tratat de sinagogă. Acuzat de doi
tineri, de vîrsta sa, de a nu crede în
Moise, s-a început prin a se încerca să
fie adus pe calea cea bună. Apoi se
gîndiră să-l asasineze cu o lovitură de
cuțit la ieșirea din teatru, unii spun că
din sinagogă, ceea ce este mai
plauzibil. După ce dădura greș, se
hotărîră să nu-i rateze sufletul; s-a
recurs la excomunicarea majoră, la
marea anatema, la șammata... Spinoza
așadar a fost proscris de evrei cu
prilejul unei mari ceremonii: se rostiră
cuvintele excluderii, cornul sună, apoi
luminări negre aprinse fură stinse
picătură cu picătură într-un lighean
plin cu sînge... Este ciudat că s-a
permis un astfel de act de jurisdicție
semănfînd mai mult cu un sabbat
vrăjitoresc decît cu o judecată
cumpănită... Spinoza renunță la
iudaism, fără însă a deveni vreodată
creștin...

Alt stil. Aici conta ceremonialul
magic, ideologic. Pe cînd Inchiziția
creștină, brutală, credea că distruge
conștiința prin foc.

Dé peste treizeci de ani, pe talpa
dinăuntru a sertarului meu de lucru
stă lipită, roasă de timp, această
maximă din *Etica* lui Spinoza: *Cea mai
mare pedeapsă adusă lipsei de rațiune
este însăși lipsa rațiunii*. Sentința
eternă dată spiritului retrograd de
totdeauna, fanatismelor, exaltărilor
religioase, politice...

În fine, amicii adormiți în jurul
statuii se scoală mahmuri, și, pe la

două noaptea, o luăm cu toții înainte
ispitiți de o lumină de basm, ai zice un
răsărit, o pîrticică a Romei unde se
face mai repede ziua. Cînd ajungem,
orbiți, încet, încet, clipind ca de prea
mult soare, deslușim formele clădirii
ilustre. Este palatul *Farnese* făcut
după 1500 în plină Renaștere. Mă
apropii fascinat și pipăi fațada care azi
e a ambasadei franceze. Doi domni
italieni distinși, eleganți, privesc și ei
minunea. Domnilor, mă adresez lor, ca
beat, dar serios, ... domnilor, am
impresia că în noaptea aceasta în
palat se dă o recepție. N-ați fost
atenți?... L-am văzut pe Francisc
întîiul coborînd din caretă, ... pe urmă
l-am văzut intrînd și pe De Gaulle, cu
Malraux, desigur; ...veniră și Mozart, ...
Bach, ... Einstein, ... Platon, ... Goethe, ...
Schiller, ... Giordano Bruno, cam ars,
dar întreg, refăcut... Spinoza cu un
diamant în palmă, ... Copernic, și,
culmea, domnilor, Churchill, Sir
Winston Churchill cu Shakespeare
tînar-tînar de braț... Nu i-ați văzut?
Îmi pare rău. Cei doi domni frumoși se
uită la mine rîzînd. În noaptea aceasta
dogoritoare de vară la Roma probabil e
voie să spui orice nebunie. Iar palatul
acesta atît de armonios, al cărui nume
sună cum te-ai prăvăli ușor într-un vis
veșnic, ... *Far-ne-se*, ... și în care, în
acest moment, cînd mileniul se
încheie, petrec și Platon, ante-
mergătorul, și Mozart, și Einstein și
Copernic și *tutti gli altri* strălucește ca
o garanție posibilă a timpurilor ce vor
veni... Vincenzo mă ia de braț și zice în
româneasca lui: *haideți acasă! Ce
casă?*

Constantin Țoiu

N.T. Nota redacției de rîndul trecut la
articolul exaltat semnat S. Damian mă
scutește de orice replică.

Pușca din Cehov

UN PILOT de aviație împreună cu soția lui - actriță și pictoriță - doresc să-și petreacă una dintre Noptile de Sfinziene în cabana proprietate personală, frumos ridicată prin bălțile Brăilei. Extravaganțele noii burghezii! Curajosul pilot a salvat cîndva, cu ajutorul unui helicopter, viața unui bătrîn pescar, ridicîndu-l spre înaltul cerului cu luntre cu tot. Pescarul zburător i-a dăruit salvatorului un petec de pămînt cu vedere la Dunăre spre a se odihni și a petrece romantic clipe de neuitat cu frumoasa lui soție. Dar... ghinion! Liniștea căminului fericit este întreruptă și profund tulburată de un grup de gălăgioase pușcăriașe, tocmai atunci evadate și bine înarmate cu vorbă multă, vulgaritate cît încape și o pușcă. Se declanșează dramoleta! Una dintre ele îl recunoaște pe atît de sigurul bărbat: fostul logodnic al bieteii ei surori gemene, în locul căreia și pentru fericirea căreia a făcut ea pușcărie. Sedusă și abandonată, cealaltă s-a sinucis fără ca bărbatul iubit să știe, iar sora a îndurat pedeapsa. Clipa răzbunării a sosit odată cu Sfinzienele și cu prizonierile. Cu pușca în piept, pilotul este obligat să ducă în patul conjugal pe una dintre evadate spre desfătarea, pînă la urmă, a amîndurora și spre disperarea soției, care, ce să faci, se aruncă și ea în brațele altui bărbat.

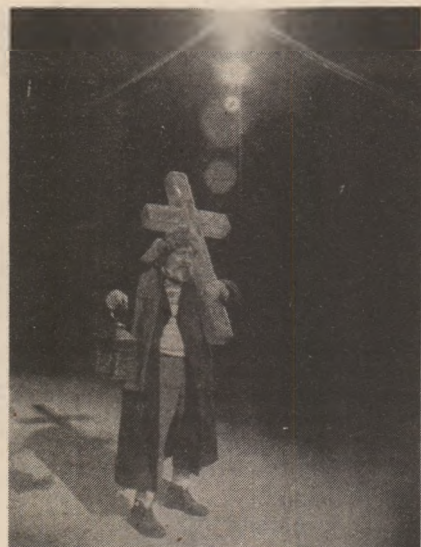
Poate ar trebui să mă opresc o clipă și să desfac o paranteză totuși necesară: ceea ce mai sus am povestit este primul

act al spectacolului *Paiața sosește la timp* de Fănuș Neagu, spectacol regizat de actorul George Motoi și jucat, n-o să credeți, la Sala Mare a Teatrului Național București. Acestea fiind spuse, să continuăm.

Al doilea act - noaptea de Revelion. Iarna a coborît intrucîtva doar pe decorul din prim-planul scenei. Pe imensa pînză din fundal domină în continuare tonurile de verde primăvăratec. Nu-i nimic, viața merge înainte chiar și pentru neprofesioniști! Dacă în actorie n-a izbutit și în pictura-moft doar s-a refugiat, frumoasa doamnă vrea să se salveze printr-o iubire sănătoasă pentru un tînăr ratat, sănătos și el: vine în cabana pingărită, dar proprietate, să-și petreacă noaptea dintre ani cu bărbatul căruia i s-a dăruit în cealaltă noapte, din disperare. Ea nu se gîndește nici la bătrînul pescar care suferă și bea, care bea și suferă că cei doi soți au apucat pe căi greșite. Dar surpriză! Sosește și pilotul cu o tînără, chiar una dintre pușcăriașe, eliberată între timp, dar nu tocmai vindecată de obiceiuri, acostată de pe aeroport. După priviri pline de reproșuri dar și de regrete, de speranțe pentru un nou început - care cuprind tot acest act - cei doi soți se împacă, iar tînăra zvîrlită în brațele partenerului soției, mult prea fericită că și-a găsit drumul ei în viață, se sinucide cu o pușcă de vînațoare găsită în camera conjugală. Cum textul nu ne furnizează absolut nici un motiv (psihologic, moral, poetic) pentru sinucidere, ne vine în minte unul pur

metaforic. Acela cu pușca din Cehov: dacă tot apare la începutul actului, pușca trebuie să tragă la sfîrșitul lui. Colindul lui Hrușcă inundă sala în timp ce, liniștită, cortina coboară.

Liniștiți cred că sînt și toți cei care au realizat acest kitsch absolut pe scena Teatrului Național. Numai lipsa de profesionalism, suficiența, orgoliile care nu cunosc limita decenței și a bunului simț pot aduce cu ele acest tip de liniște, o liniște a erorii, a inadecvării, a lipsei de talent, și, de ce nu, a ratării. Dovada tuturor acestora la un loc și a fiecăruia în parte este spectacolul lui George Motoi, un eșec din toate punctele de vedere. Am salutat cu toții intenția Teatrului Național de a monta în această stagiune texte din dramaturgia românească. Dar o minimă precauțiune era necesară: valoarea textelor. Cel ales acum, o dramoletă burgheză învelită într-un folclor fabricat, decorativ și neatestabil și într-un potpourri poetic (Nichita Stănescu, Arghezi, Minulescu) nu cred că s-ar fi cuvenit să fie jucat, din rațiuni pe care nu mai este cazul să le enumăr. Fără nici un efort, textul, regia și interpretarea concurează la cel mai slab spectacol al stagiunii, titlu greu de întrecut chiar și în alte stagioni. *Paiața sosește la timp* este un spectacol neprofesionist. Actorii nu știu nici măcar să rostească textul, fie că nu-i ajută dicția, fie că le este mult mai ușor să țipe. Mult zgomot pentru nimic. Un coșmar care începe cu un cîntec al lui Alifantis pe versurile lui Nichita și se termină cu un frumos colind al lui

În fotografie - Constantin Dinulescu

Hrușcă. Între aceste repere muzicale, regizorul George Motoi nu a făcut altceva decît să-și situeze un spectacol lipsit de creație, fie ea regizorală sau actoricească (exceptînd, poate, rolul eternului bătrîn hîtru Taliverde, ieșit direct din snoavele sămănătoriste - interpretat corect de Constantin Dinulescu), un spectacol-kitsch, pe un text (aproape de nerostit pe scenă) al lui Fănuș Neagu, care nu ne convinge nici de data aceasta că ar avea talent de dramaturg.

Teatrul Național București, Sala Mare - *Paiața sosește la timp* de Fănuș Neagu. Premieră pe țară. Regia - George Motoi. Scenografia - George Mosorescu. Muzica - Nicu Alifantis. Distribuția: Mihai Niculescu, Cezara Dafinescu, Constantin Dinulescu, Alexandru Georgescu, Carmen Ionescu, Maria Teslaru, Raluca Penu, Silvia Năstase, George Motoi.

Gala premiilor UNITER sau Operațiunea Reinstaurarea demnității

„ȚINUTA OBLIGATORIE”, scria pe invitațiile trimise de UNITER pentru întîlnirea din 11 ianuarie, de la Sala Majestic a ODEONULUI. Pentru că, una din intențiile evidente ale organizatorilor, exprimate fățiș de Ion Caramitru încă din primele momente ale serii, este aceea de a impune GALEI decernării PREMIILOR UNITER pentru stagiunea 1991-1992 o haină de gală. Efort de durată, consecvent și în totul de respectat, mai ales dacă ne gîndim că rosturile lui nu sînt nici pe departe acelea de a copia forme, ci acelea de a (re?)-instaura în anormala noastră viețuire gîfîită, răgazul unei normalități.

Cu siguranță, nu originalitatea acestui tip de spectacole a fost căutată aici, urmărindu-se chiar, cu disciplinată fantazie, modelele celebre, de la Oscar la César; ci recuperarea acelei secunde de entuziasm cu adevărat fertile, atît pentru artiștii și oamenii scenei, cît și pentru fanii de teatru, atîția cîți sînt (și mai ales cîți ar putea fi, avînd în vedere disperata înghesuială de pe scările ODEONULUI). Au intrat în acest joc, cu juvenila bucurie, pentru a asigura culoarea sărbătorii, Johnny Răducanu și echipa sa, grupul Divertis, Dan Aștilean și Dan Puric, și o sumedenie de mari actori, regizori, critici neimplicați în competiție, ca să nu mai punem la socoteală teatrul gazdă și Televiziunea Română, incluși în lista organizatorilor, precum și un număr solid de sponsori, prezenți spre cîntarea și cîntirea lor la fața locului. Înălțimea stachetei se poate ogîndi și în superbul gest al lui Ion Bitzan de a fi conceput și oferit trofeele și diplomele Galei, reușitei artistice a premiaților revenindu-i drept recompensă o operă de artă.

Sigur, spectacolul unei GALE nu poate fi cuprins într-o cronică decît aluneceînd, voluntar-involuntar, către suave mondenități. Este, deci, de notat, înaintea unor sumare comentarii subiective referitoare la premii, că asistența cuprindea oficialități, diplomați, virfuri administrative și, firește, puzderie de capete de afiș, iar „ținuta obligatorie” a fost respectată aproape cu rigoare, firește, după posibilități...

Fiindcă, neîndoielnic, momentul așteptat cu răsufierea tăiată de o bună parte a asistenței era, a fost, înmînarea de către Alțeta Sa Principesa Margareta a premiului pentru cea mai bună piesă a anului (acordat de Fundația care îi poartă numele) fericitului cîștigător, scriitoarea și publicista Alina Mungiu, autoarea piesei *Evangelhelistii*. Emoționant și emoționat, discursul Principesei s-a constituit într-un subtil elogiu la adresa culturii și teatrului românesc, forței lor de rezistență și regenerare.

Inutil să alcătuiam aici o înșiruire a premiilor și nominalizărilor, care au făcut deja să curgă multă cerneală.

E însă de remarcat structura riguroasă a concepției care a stat la baza lor, împărțind în două secțiuni situația „spectaculară”; pe de-o parte premiile ce se acordau chiar atunci, prin selectarea de către juriu a unuia dintre cei trei, patru, cinci nominalizați la fiecare disciplină; și premiile deja acordate, acelea pentru întreaga activitate și cele de „exelență”, un echivalent al „Premiului special al juriului” (cu spectru mai larg, menite să extragă din contextul concurențial propriu-zis fenomene ce aparțin vieții teatrale, dar mai greu de cuantificat: în cazul de față rolul excepțional jucat de critical George Banu întru stimularea vieții teatrale de aici și de aiurea, activitatea de pedagog a regizoarei Sanda Manu, coeziunea de echipă a actorilor ODEONULUI în „... au pus cătușele florilor”).

Ar fi o ipocrizie să nu cedezi, fie și pentru o repede ochire, tentației „de a avea păreri” cu privire la deciziile juriului, oricît de echilibrat tind ele să se ordoneze, la prima vedere. Spiridușul mondenității încuiat deci în debara de către diavolul opiniei, iată-mă păcătuiind la trei nivele: de principiu, de gust, de atitudine. În principiu, cred că premiul pentru critică, o disciplină - măcar în intenții - a rigorii, ar trebui să aibă la bază o motivație explicită: o carte sau, dacă în condițiile editoriale ale momentului lucrul ăsta nu e cu putință, o rubrică, un serial, mă rog, o idee propusă și urmărită cu consecvență în intervalul dat. Altminteri alegerea are ceva arbitrar, exterior corpusului și structurii celorlalte premii. (Mă simt dator să adaug că obiecția mea nu se referă, nicicum, la alegerea făcută de juriu, în persoana Aliciei Georgescu, al cărei scris „îmi place” la fel de tare ca și cel al contracandidaților ei; doar că nu de-a „îmi place/nu-mi place” e vorba aici.)

De gust: în întregul său, *Titus Andronicus* mi se pare a suferi de un soi de celebrate confectionărit, ușor comercială, în coada de cometă a splendeidei realizări semnate de Purcărete și Ștefania Cenean cu *UBU REX*. Ca și în Festivalul Național, concursul de bază, pînă în acest moment, al Galei UNITER, setul compact de premii obținute de spectacol mi se pare a semna o confuzie între „ține” și „este”; o confuzie ușor ipocrită și în întreg și în părți (adică, ce să-i faci, gustul meu ar fi optat pentru *Marat-Sade* la scenografie, respectiv Adriana Grand, pentru nimeni la debuturi și pentru Tompa Gabor la regie; și spun gust nu din modestie ci din lipsă de spațiu al argumentației).

Cît privește atitudinea, fie-mi îngăduit să cedez unei minime suspiciuni. Dacă e absolut firesc să recompensezi cu premiul cel mare atît regizorul cît și spectacolul, atunci e tot atît de evident că respectivele trofee ar trebui să aparțină

evenimentului stagiunii. Ori, dincolo de gust, coerența reacțiilor pe care le-am surprins atît la public cît și la oamenii de teatru semnalizează în cursul trecutei stagiuni două evenimente: *Cîntăreața cheală* a Teatrului Maghiar din Cluj și, măcar prin insolit, „cătușele” Odeonului. Le pun pe acestea din urmă de-o parte, pentru că sînt prea aproape de retortă. Și nu pot să nu visez la ora aceea de normalitate deplină, în care nimeni nu va mai ridica din umeri cu neputință, jucînd jocul pînă la capăt. Îmi aduc aminte de un film celebru despre culisele alegerii președintelui Statelor Unite; *Fostul* îi mărturisea unuia dintre potențiali că n-o să mai aibă vreme s-apuce ziua în care președintele să fie baptist, sau mozaic, sau... mai bine mă opresc.

Sper ca noi s-apucăm vremea aia senină, numai că timpul teatrului e clipa și ea fuge, „irreparabilis”... Așa că, momentan, pînă ne vin întăriri, să ne închipuim, pur și simplu, că *Titus Andronicus* a impresionat juriul nostru tot atît de tare cît i-a impresionat pe japonezii cei primitori.

Dincolo de aceste meditații strict confidențiale, se cuvine UNITERULUI, partenerilor săi și GALEI ca atare, o nobilă și de bun augur sluturare de pană, de felul aceleia în care Cyrano de Bergerac își saluta, cu egală generozitate, și camarazii și partenerii de duel.

Miruna Runcan

Juriul Concursului Cea mai bună piesă românească a anului a decis acordarea Premiului pentru piesa *Evangelhelistii* de Alina Mungiu. În Selecția finală au fost reținute următoarele piese: *Mașterul fără nume* de Radu Mărculescu, *Stăpînul tăcerii* de Horia Gârbea, *Toți am fost o turmă* (fără autor menționat), *Agățatoarea* de Laurențiu Voinea și *Petronius* de Liliana Borșan. Premiul este sponsorizat de Fundația Principesa Margareta a României. UNITER va sprijini punerea în scenă a piesei cîștigătoare, care a fost înaintată Teatrului Național din București. Ediția 1993 a Concursului are termen limită de înscrisuri a pieselor data de 1 martie 1993. Autorii vor expedia o lucrare dramatică: pe pagina de gardă a piesei va figura un motto. Același motto, împreună cu datele autorului, vor fi închise într-un plic ce va fi expedit odată cu piesa.

Prețiosul neostentativ

„Rivette este singurul care știe să folosească durata, care poate să povestească utilizând un ritm, o lentoare care face ca spectatorul să fie și mai mult în film. Cea mai mare calitate a filmelor lui e să provoace efectiv un apetit de a trăi chiar în timpul filmului, și nu altul. Filmele sale sînt niște planete.”

Peter Handke

RĂSPUNZÎND amabilei invitații lansate de *Lettre internationale*, iată că putem face astăzi bilanțul recentei „Gale a filmelor în premieră” de la Cinematecă... Am văzut, așadar, șase filme, sensibil inegale ca valoare - criteriul fiind mai degrabă „multietnic” decît estetic; unul dintre filme, (*Gaspar et Robinson*) era, de altfel, o simplă umplutură menită să înlocuiască în ultimul moment *Și va fi* lui Jireghie - pe care am fi dorit mult să-l vedem... N-aș ști unde să plasez „meșteșugul” de telefilm americanesc al filmului israelian (banalitatea inclusă), după cum declar fără nici o jenă că am „sărit” filmul chinez precum și preaumflatul István Szabo (un regizor care a încetat să mă intereseze încă de la *Mephisto*). Rămîn, așadar, cu doar două filme: *Howards End* și *La Belle Noiseuse*.

Howards End, ultimul James Ivory, este ecranizarea romanului cu același titlu publicat de E.M. Forster în 1910. Ca și în cazul filmului lui Rivette, este vorba de un film pe care-l mai văzusem deja, în condiții infinite mai bune, chiar în săptămîna care a urmat Festivalului de la Cannes - unde a primit diferite premii. Trebuie spus din capul locului că filmul (de 2h 22') a pierdut enorm din cauza prezentării sale - la București - pe 16 mm: între bunăvoință și meschinăria britanică, cea din urmă și-a spus cuvîntul...! Dacă ar fi să fac bilanțul în ceea ce-l privește pe Ivory însuși (al cărui „incondițional” eram, pînă nu demult) aș spune că *Howards End* este un film impecabil, de o mare densitate tensională, de o „tăietură” fără cusur (de la actori și pînă la ultimul tiv de rochie

care mătură gazonul...) - singurul său punct slab fiind, după părerea mea, însăși fidelitatea („high-fi”) față de Forster; căci, orice s-ar spune, simpatia „socialistă” pentru tînărul Leonard Bast ajuns șomer este clar o chestiune *period* - ca și impetuozitatea de aceeași sorginte a Helenei Shlegel, care împinge filantropia pînă la a-i face respectivului un fiu... Toată acea tușă de „critică socială”, atît de discret prezentă în celelalte filme ale lui Ivory (a se compara cu superbul *Dnul și Dna Bridge* din 1990!), devine aici roșu-monocromă - și ea, ca și improbabilul sfîrșit melodramatic ne sînt virfte pe gît fără a clipi. Nu consider *Howards End* capodopera lui Forster - dar este limpede (pentru mine) că Ivory a făcut filme ușor inferioare acestuia (în doze infinitesimale!) pornind de la romane forsteriene mai bune decît *Howards End*...! Dacă ar fi să aleg, din această ultimă producție Ivory-Merchant-Jhabvala, momentele de maximă beatitudine cinematografică, acestea ar fi (pe lîngă jocul actorilor) acele *fonduri* care apar în două rînduri în film, decupind scenele respective cu un simț al tempoului și o grație a gesturilor de cea mare clasă care se poate numi „the Ivory touch”: *a touch of class, please!*

Cu *La Belle Noiseuse*, filmul lui Jacques Rivette, premiat și el la Cannes, acum doi ani, se depășește totuși teritoriul strict al ecranizărilor făcute cu har și stil (ca la Ivory) pentru a intra în zona - inerent rarefiată - a marii Creații. Spre deosebire de Ivory, Rivette - care a mai ecranizat, printre altele, pe lîngă *Călugărița* lui Diderot cenzurată-cu-scandal în 1966, și *La răscruce de vînturi*, și Maupassant (aceasta fiind chiar debutul său ca cineast: *Le coup du berger*, scurtmetraj din 1956) - Rivette deci, care a fost și redactorul-șef al revistei *Cahiers du cinéma*, și asistent al lui Jean Renoir..., nu are acea timiditate (proprie americanilor, chiar britanizați... ca Ivory) în fața Literaturii: adaptarea *liberă* a „Capodoperei necunoscute”, povestirea (cam bombastică) a lui Balzac din 1837, o dovedește. Din

Michel Piccoli • Jane Birkin • Emmanuelle Béart

La Belle Noiseuse

Mise en scène Jacques Rivette

„Capodopera necunoscută” au mai rămas doar scheletul, cîteva personaje, precum și ideea - importantă dramatic - a Secretului; în rest, tiradele interminabile ale lui Frenhofer-pictorul, finalul romantic (în care acesta moare...) au fost înlocuite de inteligența concepției regizorale a lui Rivette, de acele tăceri (lungi) ale ședințelor de poză, de nervozitatea iluminărilor lui Frenhofer (genialul Michel Piccoli), care fac cît nu-știu-cîte tratate de pictură... La Balzac, Frenhofer este îndrăgostit de imaginea acelei „Frumoase gîlcevitoare”, de o utopie, de un tablou închipuit; Rivette îi dă lui Frenhofer o soție, fidelă dar și dificilă (Jane Birkin, într-unul din cele mai bune roluri ale ei), pe care acesta a pictat-o, odată... Această schimbare sporește tensiunea poveștii - ca și prezența inspirată a serei tînărului pictor (minunata Marianne Denicourt), o fac credibilă și emoționantă pentru spectatorul de acum. Paradoxul cinematografului lui Rivette este că totul pare aleatoriu - și nimic nu este așa! Prezența fetei (care o ajută pe Liz, soția lui Frenhofer, să împăieze păsări), a pisicii care intră o dată cu Liz în atelier și rămîne acolo - toate capătă o

funcție dramatică cu atît mai puternică cu cît ele par elemente discrete... Jocul crud pe care Liz și Frenhofer îl joacă cu ceilalți (Liz împăiază animale, Frenhofer oameni...) se încheie în acea reconciliere duioasă și delicată între soți - precum cea a Titaniei și Oberon din finalul *Visului unei nopți de vară*: precum acesta, filmul lui Rivette posedă acea calitate rară - de a fi prețios fără ostentație; farmecul său operează fără să-ți dai seama (cuvintele lui Handke puse ca motto oferă poate o explicație...). Cert este că a urmări un film de 4 ore cu o asemenea plăcere a descoperirii, a complotului pînă la urmă (în sensul aproape polițist al termenului!), a privi jumătate din acest timp o femeie goală fără cel mai mic gînd concupiscent constituie tot atîtea performanțe pentru spectatorul sensibil: Rivette, care se joacă cu durata (*Out One* durează 12 ore!), care înțelege atît de bine fermecătoarea *diferență* a Femeii (aici, ca și în încîntătorul *Céline și Julie merg cu vaporul*) este, pînă la urmă, un cineast mult mai puțin „dificil” decît vor unii...

Alex Leo Șerban

PLASTICĂ

În expoziții

SFÎRȘITUL anului a fost marcat, printre altele, și de prezența pe simezele galeriilor bucureștene a cîtorva expoziții personale și de grup care defineau deopotrivă personalități artistice în plină vigoare creatoare și tendințele de evoluție a artei românești pe diverse coordonate expresive și stilistice. Unele au fost semnalate în această rubrică la timpul potrivit, altele, din motive care nu mai necesită explicații, n-au putut fi prezentate așa cum ar fi meritat-o. Pentru evaluarea corectă a momentului, cîteva dintre ele trebuie rememorate cu sentimentul că orice notație, fie și sumară, are, în absolut, indubitabila ei utilitate.

Expoziția de pictură a *Irinei HORȘIA* (Căminul Artei, etaj), cuprinzînd ciclurile *Călătorie fantastică* și *India*, a definit o tînără artistă preocupată, în primul rînd, de problemele limbajului. Atît compoziția abstractă din primul ciclu, cît și cea cu aluzie etnografică și arheologică din cel de-al doilea n-au reprezentat decît subtile pretexte pentru punerea în valoare a unei mari disponibilități de a armoniza culoarea în registre restrînse și tonalități grave. Acuratețea lucrărilor și puritatea viziunii o așează pe Irina Horșia în vecinătatea lirismului rafinat și discret al unui Florin Mitroi.

Yvonne HASAN și-a deschis cea de-a șaptea sa expoziție la Galeria Orizont. Bine cunoscută în cercurile inițiate și ajunsă la deplina sa maturitate de creație, Yvonne Hasan nu mai are, de fapt, nevoie de nici o prezentare. Doar unicitatea prezenței sale artistice și remarcabila-i discreție fac necesare cîteva considerații. Traversînd experiențe creatoare diverse, artista și-a purificat expresia pînă la maxima esențializare. Semnul deposedat de orice atribut parazită, recuperîndu-și demnitatea primordială pînă în proximitatea mitologicului, generează compoziții la limita nonfigurativului cu abstractul, deopotrivă în gusa și în panoul textil. Acesta din urmă o individualizează pe Yvonne Hasan în raport cu întreaga noastră artă contemporană și îi creează un regim de exclusivitate. Vibrația tactilă a suprafeței, absorbția diafană a luminii surdineză culoarea și redimensionează registrele optice.

Pictură și serigrafie a expus, în Sala rondă a Teatrului Național, tînărul pictor din Zalău, *Gheorghe ILEA*. Gestul său amplu, susținut prin tensiuni compoziționale și cromatice expresioniste, se desăfoară pe suprafețe mari. Pinza convulsionată în aparență disimulează un lirism de fond provenit din aglutinările memoriei copilăriei. Serografiile, reluînd aceleași motive obsesive, aduc în plus remarcabilele performanțe tehnice ale genului.

Aflat la cea de-a patra sa expoziție personală (Galeria Simeza), *Rareș PANTEA* îmbogățește pictura generației tinere cu aerul proaspăt al unui imaginar

în care viziunea medievală se întîlnește cu feeria. O vastă tipologie umană și un la fel de bogat bestiariu conviețuiesc în compoziții lipsite de orice narativism exterior și respiră aceeași voluptate cromatică.

Pavel Șușară

BALET

București - Premiile Uniunii Interpreților, Coregrafilor și Criticilor Muzicali

ONORÎNDU-I cu premii pe o serie de creatori din domeniul muzicii și dansului, și onorîndu-se prin aceasta și pe sine, *Uniunea Interpreților, Coregrafilor și Criticilor Muzicali*, a sărbătorit în mod cît se poate de potrivit Crăciunul, pe 26 decembrie, în casa-muzeu George Enescu.

În domeniul dansului au primit premii doi clasicieni, prima balerină Anne-Marie Vretos, interpretă de mare puritate a liniei și deosebită expresivitate a brațelor, ce deține întreg repertoriul clasic al Operei, și Tiberiu Almosnino, prim-balerin cu o largă paletă interpretativă, de la genul dramatic la cel comic și de la partituri clasice la dans de caracter și la dans modern. În domeniul

dansului contemporan a fost premiată Liliana Iorgulescu (recent premiată și la Iași), pe cît de bună coregrafă tot pe atît de expresivă dansatoare, cu o plastică corporală de mare rafinament.

Unul dintre cele două mari premii ale Uniunii a fost acordat dansatoarei, coregrafei, creatoarei unui stil original de dans cult românesc, coreologului - inventator al unui sistem de notare a dansului popular - doamna Vera Proca Ciortea, pentru o viață închinată dansului.

PREMIILE ANULUI 1992

MARI PREMII: soprana VALENTINA CREȚOIU, coregrafa VERA PROCA CIORTEA. **PREMII:** dirijorul LUDOVIC BACS, bassul POMPEI HĂRĂȘTEANU, soprana FELICIA FILIP, formația instrumentală ARCHAËUS condusă de LIVIU DANCEANU, coregrafa și dansatoarea LILIANA IORGULESCU, dansatoarea ANNE-MARIE VRETOS, dansatorul TIBERIU ALMOȘNINO, dirijorul și compozitorul ION CRISTINOIU. **PREMIILE TÎNĂRULUI INTERPRET:** dirijorul GHEORGHE COSTIN, soprana IRINA SÂNDULESCU BĂLAN. **ATRIBUIREA CALITĂȚII DE MEMBRU DE ONOARE:** doamnei ILEANA COTRUBAȘ, doamnei VIORICA CORTEZ, doamnei MARINA CRIOVICI, domnului IONEL PANTEA.

Liana Tugearu

Spuma și supa

M-AU amuzat precauțiunile pe care și le-a luat dl Vartan Arachelian la începutul convorbirii sale cu dl Dinu Săraru. Să retorizezi pe tema a ceea ce se va spune despre tine, fiindcă ai fost văzut în compania unei persoane controversate, trădează o nesiguranță interioară pe care un comentator mai dur ar putea-o lua drept oportunism. Dl Arachelian ne-a asigurat apoi, de mai multe ori, că îl admiră pe fostul director al Teatrului Mic. Când admiri pe cineva e cu atât mai greu de înțeles că te întrebi ce se va spune despre tine, după ce ai dialogat cu persoana în chestiune. Ceva ce e și mai greu de înțeles: în acești trei ani de când dl Săraru a fost dat jos de la conducerea Teatrului Mic, dl Arachelian n-a găsit timp să-și exprime admirația față de el, ci numai după ce dl Săraru a devenit directorul „Universului”.

În privința spuselor dlui Săraru, din timpul aceleiași convorbiri, realizate după-amiaza, dar programate în noaptea, m-a făcut să rid o anumită afirmație a d-sale. Că a fost împiedicat, timp de trei ani, să-și iubească țara. Pentru unii dintre noi iubirea de țară nu se poate manifesta decât în funcții de conducere. De aici, ar rezulta un tablou al patriotismului destul de descurajant: cine nu ocupă o funcție de conducere e exclus de la sentimentul iubirii de țară. Dacă facem suma celor care ocupă, în România, funcții de conducere, cu tot cu directorii de prăvălii particulare, nu cred că ajungem la o sută de mii de oameni.

Plutind într-un vag polemic, dl Săraru spunea, în cursul aceleiași convorbiri, că în acești trei ani s-a ridicat la suprafață toată spuma mediocrității. Aș fi fost curios să aflu care e spuma și care e supa, în viața dlui Săraru. Fiindcă tot d-sa și-a luat distanță și față de mediocritatea primilor secretari de județ din perioada anterioară, pe care îi consideră niște ticăloși. Acum. Înainte, avea alte păreri. Nu foarte diferite, dar - oricum - altele. Politica sa culturală de la Teatrul Mic era a unui activist luminat și suficient de convingător în argumentație pentru a salva de la interdicere spectacole greu de digerat pentru cenzorul zelos. Ceea ce nu putea Pintilie izbutea Dinu Săraru din pricină că, spre deosebire de Lucian Pintilie, Dinu Săraru lucra în contabilitate dublă, având grijă să dea probe de fidelitate partinică ori de câte ori era nevoie. Încît dacă e să folosesc și eu imaginea cu spuma a dlui Săraru, d-sa și-a pilotat persoana în zona în care e greu de deosebit supa de spumă. N-a fost singurul, dar asta nu schimbă datele problemei. Dl Săraru se consideră nedreptățit din pricină că alte persoane care au navigat în același fel ca d-sa au cunoscut un cu totul alt tratament. Era acesta un motiv ca dl Săraru să intre în grevă de patriotism? Dacă ar fi fost un simplu activist, cum îi plăcea să repete, într-o vreme, aș mai fi înțeles. Dar ca un romancier să spună așa ceva, că i s-a interzis să-și iubească țara, numai pentru că nu s-a aflat în prim-planul mondenităților t.v., asta trădează o carență de vocație. Din partea unui publicist o asemenea afirmație nu m-ar fi făcut să reacționez. Când vine din partea unui prozator, mă face să rid. Pur și simplu nu mai sînt în stare să-l iau în serios. Unui prozator nu i se dă, ci își ia voia. Dacă e în stare. Psihologia dlui Săraru e una de ilustrator cu voie de la putere. Ideea de risc artistic de dragul adevărului în care crede, de provocare a unor reacții imprevizibile în numele unui crez, mă tem că îi e străină dlui Săraru.

Dl Arachelian, la rîndul său, m-a făcut să zîmbesc, la început, apoi să mă întreb, destul de nedumerit, dacă d-sa nu cunoaște și o cale de mijloc, între apologie și pamflet. Și se pare că nu cunoaște. Din '89 înc-oace dl Arachelian a trecut de la elogiul nemăsurat la înverșunarea pamfletară, încît au fost destule momente în care părea mai anticomunist decît reprezentanții partidelor istorice. Așa că, pentru un timp, a fost exmatriculat din televiziune. Reîntors, s-a ocupat de chestiunea transcendentalismului, apoi de groapa comună de la Căciulați, iar acum de cazul Dinu Săraru. Nu poți sări de la stînga la dreapta și înapoi, ca persoană publică, fără să-ți pierzi credibilitatea. Dl Săraru, cel puțin nu s-a jucat de-a uite popa nu e popa în privința convingerilor sale. Dl Arachelian a făcut-o. A sărit în brațele interlocutorului său, ca să zic așa, de parcă dl Săraru s-ar fi aflat în pericol de înec, deși, poate mă înșel, s-ar zice că dl Arachelian părea cel în primejdie. Altfel nu-mi explic de ce dl Arachelian n-a încercat să-și incomodeze interlocutorul cu nici o întrebare, măcar că ar fi avut cu ce. După o paranteză de aproximativ trei ani, dl Arachelian își amintește că a plîns văzînd *Niște țărani*, la Teatrul Mic, dar nu e curios să afle de ce a fost înlăturat dl Săraru de la conducerea acestui teatru. N-aș fi vrut ca dl Arachelian să-l probezească pe interlocutorul său, fiindcă nu-i asta treaba interviuului, dar pentru hazul discuției măcar, n-ar fi stricat dacă dl Arachelian ar fi fost ceva mai critic. Cel puțin cît în acel banc care se încheie cu recomandarea: „Mai dispersați, tovarăși! Mai dispersați!”

SPORT

Arca lui Dinu

IDEEA acestui turneu de patruzeci de zile în lumea largă al naționalei de fotbal ar fi excelentă, dacă Dinu ar fi putut să-i ia și pe selecționabilii din străinătate. Că antrenorul vrea să aibă în țară un lot pe care să se poată bizui la nevoie e bine. Dar pînă una alta cei care dau greutatea naționalei sînt jucătorii români de afară. Spre ghinionul nostru, n-avem bani încît să ne putem păstra marile valori sportive la cluburile din țară. Cei mai buni semnează contracte afară, și nu vîd de ce i-am învinovăți pentru asta. Iar dacă e să căutăm partea bună a acestui exod, fotbaliștii noștri se antrenează și își fac un rost pe banii altora și în campionate unde locul în echipă se cîștigă greu și se păstrează și mai greu. Hagi, care și-a pierdut postul la Real Madrid, a învățat lecția: aleargă acum în Italia mai ceva ca pe vremea cînd juca la Farul Constanța și trăgea după el toată echipa. Lăcătuș a schimbat și el o echipă; ce s-o mai lungim - vedetele noastre muncesc din greu pentru lea pe care o capătă în străinătate. Nenorocirea e că mai toți fotbaliștii care joacă în străinătate sînt vlăguiți la sfîrșitul campionatelor. S-a putut vedea asta la Campionatul European cînd odihniții danezi au învins și Olanda și Germania ale căror vedete mi s-au părut intoxicate de fotbal.

Se pare că Dinu a înțeles acest lucru și vrea să aibă o echipă în care unsprezece necunoscuți ambițioși să-și sufoce adversarii cu elanul lor și cu dorința de a deveni, la rîndul lor, vedete. S-ar putea însă ca la mijloc să se afle și orgoliul lui Dinu care mai mult ca sigur că nu se împacă lesne cu ideea de a-și solicita jucătorii să vină la națională de pe la cluburile lor din străinătate. Mai ales că aceștia joacă în națională mai mult de dragul gloriei decît pentru răsplata imediată.

S-ar putea deci ca adevărata semnificație a acestui turneu să fie una a ambiției antrenorului naționalei, care încearcă să-și facă echipa cu ce are acasă, încît - la o adică - să-i poată ține pe tușă pe selecționabilii din străinătate.

Tușier

Episodul 11,75

Fraza de romancier a sfîrșitului de '92 a fost aceea a lui Mitică Dincă, revoluționarul care a zis la televizor: „N-am mințit niciodată ca-n noaptea de 22, pe baricadă, la Inter, ca să tin oamenii acolo, le-am spus că în cîteva ore, vin și aia din Ploiești, din Buzău și de la „23 August”, i-am mințit de-am înnebunit!”, ca fraza de Mitică (deloc Dincă) de la începutul lui '93 să fie bună de pînă-nez-ul lui Caragiale: „Asteroidul din 2016, care asteroid? Pe noi n-are cum să ne atingă, că sîntem cu o sută de ani în urma”. Toată viața lui, tatăl meu a fost mai mare cu două săptămîni decît Marlene Dietrich. Pretind unei melancolii adevărate, să aibă nervii tari.

(va urma, d.m.t.)

*) inițialele, din jurnalul lui Tolstoi, pentru „dacă mai trăiesc”.

RADIO

de Antoaneta Tănăsescu

Evenimente

PENTRU unii comentatori, important este faptul că radioul asigură zilnic peste 50 de ore de emisie continuă. Pentru alți comentatori (sau, poate, pentru aceiași, dispuși a schimba perspectiva), important este faptul că orele nu au aceeași „greutate” și că unele dintre ele trec în categoria evenimentelor. În săptămînile de sfîrșit și început de an au existat, din fericire, asemenea evenimente. La 29 decembrie 1992, redacția de teatru planifica, în premieră absolută în România, *Marele teatru al lumii* de Calderon de la Barca (traducere Dan Munteanu, adaptare și regia artistică Nicoleta Toia). Cu un pas înaintea scenelor țării ce au amînat fără de termen spectacolul, scena radiofonică face un gest de cultură, adică de curaj, propunînd publicului acest text scris în urmă cu aproape 350 de ani, pregătît,

însă, să reziste ochiului scrutător al prezentului. Nu trece mult timp și la 12 ianuarie 1993, încă o premieră ce demonstrează, o dată în plus, amplitudinea intelectuală a repertoriului: *Mercier și Camier* de Samuel Beckett (traducere și dramatizare radiofonică Constantin Abăluță, regia artistică Cristian Munteanu). Plăcute surprize nu numai prin incontestabila lor nouitate sau prin exemplaritatea cu care devin realitate artistică, plăcute mai ales, și acum mă gîndesc la întreaga experiență acumulată după ianuarie 1990, prin aceea că ele semnalizează o atitudine a teatrului radiofonic în raport cu propriul său destin. Unde ne situăm, par a se întreba cu destulă impetuoșitate, săptămînă de săptămînă, redactorii de aici, unde ne situăm față de inițiativele colegilor din televiziune sau din teatrele țării? Răspuns: premiere precum cele menționate, și nu doar ele, le dau dreptul a se înscrie în avangarda mișcării teatrale de la noi, lucru ce nu poate fi, în nici un caz, trecut cu vederea nici de cronicar, nici (sînt sigură) de autorii unor viitoare sinteze. În același punct de vîrf al procesului cultural românesc se situează și emisiuni ale redacției muzicale din radio, precum *Lecturi paralele: dialogul platonician Parmenide - Arta fugii de Bach*, difuzate anul trecut în ciclul *Muzica - sferă a interferențelor* (realizator Despina Petecel-Theodoru) și reluat, la cererea ascultătorilor, începînd cu 10 ianuarie 1993. Platon/Bach, iată o corespondență la care se referă și Constantin Noica în *Note despre structura dialogului*, însoțind ultima versiune *Parmenide* datorată lui Sorin Vieru și apărută în *Opere*, VI, 1989: „În istoria culturii se cunosc puține cazuri în care exercițiul într-un domeniu să devină o adevărată operă a domeniului. S-a putut cita *Kunst der Fuge* a lui Bach, ce ne apare astăzi drept o adevărată operă, deși a fost concepută ca un exercițiu. Ne întrebăm dacă - la nivelul ei, firește - opera lui Brâncuși sau unele din sculpturile lui nu au caracterul acesta de exercițiu devenit operă. Platon prezintă singur dezbaterile despre Unu și Multiplu, din dialogul *Parmenide*, drept exercițiu. Din acesta, istoricii filosofiei desprind de obicei o lecție de filosofie, în speță primatul necesar al Unului. Ni se pare că dialogul spune mai mult, filosoficește, și o spune tocmai atunci cînd te adîncești mai bine în exercițiu ca atare, negrăbindu-te să vezi „la ce duce”. Victoria exercițiului, a drumului spiritual față de fatalitatea reperului materialității, confruntare dramatică înscrisă în liniile partiturii (proposta/riposta) și ale dialogului elin. Muzică/filosofie, omologia unor sisteme de alcătuire, așadar, și ar fi suficient să menționăm că la scurt timp după *Ofranda muzicală* (declanșată de un pariu de improvizație propus compozitorului de regele Friedrich al II-lea al Prusiei, în 1747), Bach termină *Arta* în ultimul an al vieții sale (1750), *Arta* ca triumf al ideii căci cele 15 fugi și 4 canoane sînt destinate (ne învăță dicționarele) „unor voci ideale, fără specificarea vreunui instrument”. Anul teatral și muzical începe, la radio, în forță.

Premiile Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor pe anul 1992

Marele Premiu

1. Pascal Bentoiu, pentru întreaga, bogata și valoroasă sa creație muzicală și muzicologică.
2. Premiu pentru muzică simfonică, vocal-simfonică și camerală Wilhelm Berger - *Missa de Crăciun, Op.84*, pentru cvartet de coarde, orgă și soprană.
3. Premiu pentru muzică de cameră.
Dan Dediu - *Voci de corn dintr-un Requiem necunoscut*
Myriam Marbe - *E - Y - The*, pentru clarinet și patru violoncelle.
4. Premiu pentru muzică corală
Theodor Grigoriu - *4 Psalmi*, cor mixt pe text religios.
5. Premiu pentru o lucrare didactică
Gabriela Munteanu, Dan Buciș și Doina Rotaru - *Caiet de exerciții la muzică pentru începători*.
6. Premiu pentru muzică de jazz
Johnny Răducanu - *Colind*.
7. Premiu pentru muzică ușoară
Marius Teicu - *Ce va fi cu iubirea mea*, versuri Eugen Rotaru.
8. Premiu pentru musical
Edmond Deda - *Cheia succesului*, musical după comedia *Titanic* vals de Tudor Mușatescu.
9. Premiu pentru lucrare teoretică
Luminița Vartolomei - *Soclu pentru efemeride*, București, Ed. Muzicală, 1992.
10. Premiu pentru istoria muzicii
Gheorghe Ciobanu - *Studii de etnomuzicologie și bizantinologie*, București, Ed. Muzicală, 1992.
11. Premiu pentru critică muzicală
Viorel Cosma.

Fototeca României literare

Stockholm, 1975 - apariția unor volume de versuri și proză românească în Suedia (N. Stănescu, M. Preda, Al. Ivăsiuc, N. Breban, G. Melinescu - editor R. Kockelberg): Alexandru Ivăsiuc, Nicolae Breban, Gabriela Melinescu, Renée Kockelberg.

În expoziții

Elena PANTEA, pictură (Căminul Artei, etaj)

De un decorativism opulent sînt lucrările Elenei Pantea, reunite în ciclul „Grădina”. Vegetația luxuriantă, cu note autohtone sau exotice, nu este decît un pretext pentru revărsări compoziționale și cromatice în care reveria se întîlnește cu senzualitatea, jubilația adolescentină cu semnele unei aprige carnalități. Însă tonalitățile plastice minore lasă lucrurile, din păcate, în faza unor simple promisiuni.

Maria DULHAN, modă, decorative (Căminul Artei, parter)

Viziunea scenografică este elementul cel mai ușor sesizabil în expoziția Mariei Dulhan. Modelarea spațiului urmărește traseele unor ritmuri spectaculare în care intră materiale, forme, culori, semne etc.

Figurația costumului și nonfigurativul panourilor decorative, ca zone limită ale unei mari diversități, dovedesc nu numai elementara comunicare cu materialul, ci și conviețuirea voluptoasă cu o ficțiune devenită fapt.

Pavel GUȚU, pictură, grafică (Galeria municipiului București)

Tînărul pictor din Chișinău își caută cu hărnicie o identitate. Nefixat încă stilistic, el oscilează între spectacolul optic postimpresionist și meditația plastică discretă. Peisajul, în variile sale ipostaze, este cea mai frecventă sursă a imaginii și solicită multiple soluții tehnice. În acest sens tachismul, pointilismul, tușa fugară sau pasta virtuoasă, n-au decît un singur scop - apropierea de un real pe care pictorul îl trăiește cu exuberanță, dar fără suficientă rigoare.

Constantin DRĂGHICI, pictură, pastel (Galeria Orizont)

O pictură bătrînicioasă și posacă expune, la Orizont, Constantin Drăghici. Fidelitatea față de model (peisaj) îl aruncă într-un soi de stereotipie, iar resursele cromatice insuficiente nu-l pot ajuta să iasă în mod convingător. O anemie severă plutește pe deasupra întregii expoziții și doar pastelurile (convenționale în fond, dar pline de prospețimea și catifelarea specifice acestei tehnici) mai salvează cîte ceva dintr-un cenușiu fără melancolie.

Pavel Șușară

În librării

- Mihail Sadoveanu - *MĂRIA SA PUIUL PADURII*. Ediție îngrijită de Cornel Simionescu. (Editura Eden, București, 216 p., 125 lei).
- Petre Țuța - *REFLECȚII RELIGIOSE ASUPRA CUNOAȘTERII*. Ediție îngrijită de Ion Aurel Brumaru. (Editura Nemira, București, 160 p., 200 lei).
- Anton Dumitriu - *PHILOSOPHIA MIRABILIS*. Încercare asupra unei dimensiuni necunoscute a filosofiei grecești. Ediția a II-a. (Editura Fundației Culturale Române, București, 206 p., 348 lei).
- Ion Băieșu - *BALANȚA*. Roman. (Editura Nemira, București, 224 p., 300 lei).
- Mircea Horia Simionescu - *BIBLIOGRAFIA GENERALĂ. INGENIOSUL, BINE TEMPERAT*. (Editura Nemira, București, 318 p., 350 lei).
- Petre Sălcudeanu - *BIBLIOTECA DIN ALEXANDRIA*. Roman. Ediția a III-a. Postfață de Gabriel Dimisianu. (Editura Fundației Culturale Române, colecția „Excelsior”, București, 464 p., 468 lei).
- Andrei Marga - *INTRODUCERE ÎN METODOLOGIA ȘI ARGUMENTAREA FILOSOFICĂ*. (Col. „Prope-deutică”, Editura Dacia, Cluj, 196 p., 350 lei).
- Eugen Șerbănescu - *DINCOLO*. Roman. Prezentare de Alex. Ștefănescu. (Editura Romfel, București, 254 p., 280 lei).

- Aurel Codoran - *FILOSOFIA CA GEN LITERAR*. (Editura Dacia, Cluj, 172 p., 282 lei).
- Smaranda Jelescu - *ALO, TELEVIZIUNEA!* „Un Jurnal de front pe programul 1”. (Editura Libra, București, 120 p., 150 lei).
- Corneliu Gavrilescu - *FIIL TUNELULUI*. Versuri. (Editura Libra, București, 86 p., 50 lei).
- Doina Cetea - *TRIUNGIUL BERMUDELOR*. Versuri. (Editura Dacia, Cluj, 72 p., 150 lei).
- Marin Mihalache - *AVRAM IANCU - EROU AL CAUZEI NAȚIONALE*. (Editura Libra, București, 176 p., 208 lei).
- Edward Lear & Comp. - *LIMERICKS*. Antologie, tălmăciri și note de Șerban Foartă, cuvînt explicativ de Andrei Bantaș, ilustrațiile de Edward Lear. (Editura de Vest, Timișoara, 100 p., 120 lei).
- Arthur Schopenhauer - *AFORISME ASUPRA ÎNTELEPCIUNII ÎN VIAȚĂ*. Traducere de Titu Maiorescu. Ediție îngrijită de Domnica Filimon. (Editura Albatros, colecția „Eseu”, 252 p., 265 lei).
- Charles Dickens - *VIAȚA LUI DAVID COPPERFIELD*. Traducere și note de Ioan Comșa. Tabel cronologic de Ana Cartianu. (Col. „Cartea de succes”, Editura Minerva, București, 294+336+320 p., 850 lei).

Post-restant

CU SIGURANȚĂ că demersul dv. epistolar și-ar fi atins scopul și ar fi fost gustat dacă v-ați fi dactilografiat și textul, precum poemele, posibilități existînd. Dar cum să fi ajuns să mă bucur deplin de amuzanta intenție de a-mi transmite într-un plin de dulceață și tilcuior limbaj cronicăresc, vești despre sufletul auctorial cînd, luînd, iată, un căpețel de frază, acolo: *Dar ne temem de aproapele nostru, Doamnă, Părinte, ne temem de acel pre care îl iubim ...*, în excesiv de buclata dv. caligrafie apare următoarea aberație: *Dor ue teeeeeeee de aproapele vostru, Doaueuă, Păriute, ue teeeeeeee de acel pre care îl inbine... ?* Astfel că, dragă *Claudia Ioana Doroholschi*, 21 ani, lugoiancă născută în Timișoara, actualmente studentă și, după cum te autoprozinți, *filolog împătimit scufundat în engleză și română*, simțindu-mă, firește, frustrată, nu pot decît să mă rezum la a-mi spune părerea despre poezii. Singura corectă și oarecum frumoasă, *Cuvinte*. În *Morfologie* există un vers de final care m-a lăsat paf: *și-atunci mă ieder împrejurul tău*. Citez cu stupoare și din *Epitalf*: *coama leului pute-a pîrlit/ ce strîmt e geamul de foc-/ cătea fidelă care-a murit/ cu puii în pîntec în loc/ să se lase în sfîrșit de fătat/ să se-apece de somn și de / Tricotat.*, și, străduindu-mă să-mi revin, mă abțin să privesc, măcar un timp, spre locul de lîngă sobă unde stă covrig o cățelușă și coșulețul meu cu gheme și andrele. *Am 16 ani, sînt din Cluj, elevă la liceul „Gh. Șincai”, pasionată de limbi, în special engleză, germană și latină... și de literatură*. Aș zice toate bune și frumoase, deși nu sînt cine știe ce motive. Cum autoarea a uitaț să se semneze, o rog să se recunoască după rîndurile subliniate mai sus. În fond nici n-ar fi mare lucru de spus, decît că poemele sale nu sînt decît vălurelele unei infatuări adolescentine, care o conduc repede și sigur spre rîul deloc iluzoriu al unor viitoare amărăciuni.

Constanța Buzea

Calendar

23. XII. 1924 - s-a născut Ion Trandafir.
23. XII. 1930 - a murit Constantin Z. Buzdugan (n. 1870).
24. XII. 1922 - s-a născut Victor Tornyopol (m. 1985).
24. XII. 1935 - s-a născut Ion Tugui.
24. XII. 1941 - s-a născut Ștefan Melnic.
24. XII. 1872 - a murit Radu Ionescu (n. 1834).
24. XII. 1979 - a murit Ion Bălan (n. 1909).
25. XII. 1901 - s-a născut Ion Stoia Udrea (m. 1977).
25. XII. 1919 - s-a născut Horia Deleanu.
25. XII. 1927 - s-a născut Mihai Stoian.
26. XII. 1912 - s-a născut Neagu Rădulescu (m. 1972).
26. XII. 1920 - s-a născut Felix Mijorad.
26. XII. 1943 - a murit Gh. Proca (n. 1867).
26. XII. 1962 - a murit Radu Stanca (n. 1920).
27. XII. 1897 - s-a născut Tudor Vianu. (m. 1964).
27. XII. 1906 - s-a născut Emil Giurgiuca (m. 1992).
27. XII. 1911 - s-a născut Ion Schintee.
27. XII. 1926 - s-a născut Nicolai Savostin.
27. XII. 1962 - a murit Erwin Wittstock (n. 1899).
28. XII. 1917 - s-a născut Ștefan Stănescu.
28. XII. 1941 - s-a născut Ioana Em. Petrescu (m. 1990).

28. XII. 1920 - s-a născut Nagy Olga.
29. XII. 1876 - s-a născut Lia Hârsu (m. 1964).
29. XII. 1873 - s-a născut Ovid Densușianu (m. 1938).
29. XII. 1894 - s-a născut Emilian I. Constantinescu (m. 1977).
29. XII. 1907 - s-a născut Petre Iosif (m. 1978).
29. XII. 1912 - s-a născut Radu Popescu (m. 1980).
29. XII. 1978 - a murit Franyo Zoltán (n. 1887).
30. XII. 1826 - s-a născut Iancu Alecsandri (m. 1884).
30. XII. 1892 - s-a născut George Magheru (m. 1952).
30. XII. 1894 - s-a născut Al. Marcu (m. 1955).
30. XII. 1924 - s-a născut Traian Bălăceanu.
30. XII. 1975 - a murit Zoe Verbiceanu (n. 1893).
31. XII. 1842 - s-a născut Iacob Negruzzi (m. 1932).
31. XII. 1889 - a murit Ion Creangă (n. 1837).
31. XII. 1919 - s-a născut Jean Grosu.
31. XII. 1953 - a murit Mărgărita Miller Verghy (n. 1865).
31. XII. 1956 - a murit Eugen Herovanu (n. 1874).
31. XII. 1980 - a murit Ana Mășlea-Chirilă (n. 1938).

Tonalitatea crepusculară

PENTRU a turna în imagini și într-o acțiune romanescă tema obsesivă a timpului inexorabil și, ca un corolar al ei, a morții, Dino Buzzati recurgea, în 1940, la scenariul, acum arhicunoscut, al «deșertului tătarilor». Garnizoana de la capătul lumii - o lume metaistorică și metageografică - cu o existență structural mecanică, rigidă, ducând la automatism, dar mai ales parabola protagonistului, puneau sever sub semnul întrebării zbuciumul nostru cotidian, aspirația agonică de afirmare individuală. După o viață consumată în tensiunea așteptării marii ocazii de a-și dovedi tăria în fața unui dușman, pe scena bine luminată a istoriei, particularizată într-un cîmp belic, ofițerul Drogo descoperea că marea șansă de participare la o luptă sublimă nu numai că există pentru fiecare om, dar este inevitabilă. Obligat să părăsească terenul operațiilor, singur, părăsit într-o cameră tristă de han, Drogo își îndrepta ținuta, făcea efortul dureros de a zîmbi, pentru a întâmpina moartea naturală, conștient că o face în cel mai eroic și demn mod posibil.

La aceeași temă, dar în contextul altă perspectivă, revine Sergio Maldini, cu *La casa a Nord-Est*, ce a fost distins cu premiul Campiello 1992. În sine, dar mai ales în raport cu volumul buzzatian, aceasta este o carte de tonalitate «crepusculară», în accepțiunea consacrată de istoriografia literară italiană pentru poezii revolte prin melancolie, postpascolieni și postdannunziani, precum Corazzini sau Gozzano. Așadar, nu vom regăsi perspectiva, chiar dacă regăsim problematica; într-adevăr nici urmă de conflict interior, de schimbare a opticii în cazul personajului principal, Marco Gregori, care rămâne egal cu sine însuși de la prima la ultima pagină. În cazul

Sergio Maldini, *La casa a Nord-Est*, Venezia, Marsilio, 1992

lui, timpul nu face altceva decât să-i accentueze oboseala, parcă nativă, adăugându-i o blazare molcomă, niciodată agresivă. El își trăiește viața cu detașare, participant docil, dar, parcă, mai ales spectator al ei.

În cazul de față urmărim protagonistul - totul este focalizat în jurul lui, acțiunea fiind riguros liniară - într-un răstimp extrem de limitat. Buzzati și-a urmat pas cu pas personajul de-a lungul întregii cariere, înțesând paginile cu elemente lexicale legate de noțiunea temporală; Maldini, conșcruindu-se aceleași prezentări a timpului, îl comprimă. Incursiuni dispartate în trecut ne permit însă să reconstituim, prin mozaicare, existența precedentă a personajului.

Aflăm astfel că Marco Gregori este un plictisit din naștere, în ciuda succeselor obținute cu ușurință, grație calităților sale, din primii ani de școală. Starea de lindezeală îi este accentuată de munca plicticoasă, prin rutina implicită, de ziarist la televiziunea din Roma. Imaginea acestor activități creionate de Gregori nu este citiți de puțin entuziasmantă: monotonie, un șef protector dar incult, un altul asferat, în fața agitației căruia se întreabă dacă a cunoscut vreun moment de fericire în îndepărtata-i copilărie. I se adaugă, agravând-o, senzația de obstinație în a se apăra de orice solicitare, lăsată de public. Într-o străfulgerare, Marco Gregori are revelația acestui fapt, într-o zi obișnuită, remarcând expresia neutră, impersonală, care se degajă de pe chipurile călătorilor dintr-unul din autobuzele capitalei și se întreabă dacă merită să cauti noi întreprinderi de frază. Atunci ia hotărârea să nu mai scrie și începe să proiecteze, apoi să-și construiască pas cu pas, retrăgerea, să-și organizeze ultima parte a vieții. Avea patruzeci și șase de ani. De la acest punct începe de fapt acțiunea cărții.

Reprezentant al Italiei înstărite, gentile, deși se plinge generic de lipsa de duioșie a Romei, Marco Gregori hotărăște să-și schimbe viața, căreia nu

are de fapt să-i reproșeze decât convenționalitate intrinsecă, resimțită doar de el, nu și de cei din jurul lui. Echilibrată, blinda-i soție (de care îl leagă acum și sentimentul de recunoștință pentru grija de a nu-i face apăsătoare viața) și fiul reușit (chiar dacă, reprezentant tipic al noii mentalități, nu-i împărtășește entuziasmele tardive, provinciale și campestre) sînt împăcați cu viața, dar în același timp înțelegători și protectivi cu el.

Schimbarea radicală Marco Gregori o leagă de cumpărarea și amenajarea unei case, investită conștient cu funcția de «depozit de iluzii», necesar, asemenea arsenalului utopic, după cum remarcă, al revoluționarilor și copiilor. Căutarea unui nou drum îl duce, cum era de altfel scontat, la propriile-i origini. Deși numai enunțat, motivul regăsirii de sine prin revenirea la matricea originară este operant în romanul lui Maldini. Într-adevăr, personajul său, după ce trece în revistă posibilele zone unde și-ar putea găsi casa, optează pentru Varmo, în Friuli, unde își petrecuse prima parte a vieții, în acel ținut «deloc frumos», chiar «aspru, anonim, lipsit de napolitanisme și toscanisme», resimțit însă ca o «entitate prietenoasă, reapărută din negura timpului», recuperînd o «legătură pierdută». El cumpără aici o casă de țară de la o contesă adaptată, cu aristocratică eleganță, timpurilor noi.

Din acest moment romanul devine și poemul unui colț de Italie atât de diferit de toate celelalte. Friuli, prezent încă din 1947 prin versurile dialectale ale lui Pier Paolo Pasolini, ni se impune acum prin proza lui Sergio Maldini, mai exact prin optica protagonistului său, care zăbovește mai puțin asupra unor elemente diacronice, și mai mult asupra configurației geografice (investită cu o aură sentimentală) și mai ales umane, a locului, pentru că dincolo de diferențele de rang și temperamentele - sintem asigurați - chintesența friuliană persistă. Marco Gregori comuște să se reintegreze în restrînsa comunitate umană, regă-

sindu-și vechi colegi, făcînd noi cunoștințe, și acceptînd o aventură care, firesc, în ținutul autenticității, al esențialului, devine pasiune, lipsită de spectaculos, dar tenace, o reală sursă vitală.

De acum existența lui pendulează, cu sentimentul unei necesare complementarități, între doi poli geografici și sentimentali, cel familial, la Roma, și al Antoniei, la Varmo.

Totul se sfîrșește neașteptat de repede pe drumul dintre Latium și Friuli, cînd Marco Gregori, decis să treacă cele două prefixe telefonice, pe care ar vrea să le formeze, cu jetoanele în mîna asudată, are presentimentul morții iminente. Se pregătește, așa moară în discreția cu care a trăit, așezîndu-se în mașină și lăsînd portiera deschisă. Departe de orice gînd romantic sau eroic, «începu să aștepte ca timpul să treacă», cu speranța că nu își va da seama cînd avea să vină ultima clipă.

Asemenea lui Buzzati, nici Maldini nu mai adaugă nici un cuvînt după scena ultimă a personajului său. Dar nici asemănările de detaliu, nici tematiche, nu estompează discrepanța dintre viziunile oferite. Cîci diferența de istorie densă, dramatică, dar și de meditație asupra destinului individual, despart cele două cărți.

Doina Condra Derer

CRONICA TRADUCERILOR

BIOCHIMIST și profesor la Universitatea din Boston, legîndu-și însă celebritatea de activitatea de scriitor, Isaac Asimov este considerat un «monstru sacru» al literaturii science-fiction. Transformat el însuși în personaj S.F. de către australienii Rory Barnes și Daniel Broderick, Asimov apare în romanul *Valencies* (1985) în postura de creator al unei fabuloase «Enciclopedii Galactice» în 5000 de

* Isaac Asimov, *Caverne de oțel*, Editura Univers, 1992, versiune românească de Ruxandra Todiraș

Lungul drum al omului către robot

volume, pe care intenționa să o continue la nesfîrșit: «avea optzeci și nouă de ani cînd s-a perfecționat procesul de nemurire...».

Dincolo de această perspectivă, scriitorul american, dispărut în 1991, este inițiatorul mai multor serii de întîmplări spațiale, extinse pe parcursul a zeci de volume în care urmărește cu predilecție relația omului cu «mașinile vii» ce populează universurile viitorului. Printre altele, Isaac Asimov este creatorul noțiunii S.F. de *robot pozitronic*, ființă cu statut umanoid avansat, în a cărei structură a fost impus un *sistem etic* prin «Cele Trei Legi», prohibitive în legătură cu putința de a face vreun rău speciei umane.

Rezolvarea literară a «sindromului Frankenstein» fiind astfel găsită, autorul o va tematiza în *seria robotică*, începînd cu prozele scurte din *Eu, robotul* (1950) și continuată în romanele *Caverne de oțel* (1953), *Soarele gol* (1957) - apărut și la noi în traducere -, *Roboții în zor* (1983) și multe altele.

Caverne de oțel, ca și urmarea sa, *Soarele gol*, combină povestirea polițistă cu proza S.F., implicînd elemente de logică, sociologie și psihologie futuristă într-o rezolvare de tip *puzzle* a unui «murder mystery». Istoria unei crime va fi cercetată de detectivul Elijah Baley împreună cu partenerul lui spațial, Robot Daneel Olivaw, personaje care au ca patent literar pe Sherlock Holmes și

asociatul acestuia, Watson. Acțiunea se petrece, deci, într-un viitor nu foarte departe, de epoca noastră, extrapolație socială și tehnologică peste trei milenii. Atunci, «ajunsă într-un punct mort», civilizația urbană își îndeplinește menirea, închizîndu-i pe locuitorii Pămîntului în orașe gigantice, separîndu-i, prin agorafobie, de exterior.

Locuitorii periferici ai galaxiei pe care tot ei o colonizaseră cîndva, pămîntenii întrușchipează o serie de prejudecăți anti-mașină, deși trăiesc într-un mediu super-tehnologizat și super-computerizat. Robotul Daneel are, în afară de înfățișarea umană ireproșabilă, și un comportament mult mai civilizat decît corespondenții lui ne-artificiali, purtarea lui provocîndu-i adevărate probleme de conștiință lui Elijah, «polițistul-filozof», cum îl numește la un moment dat cineva în carte. Evident, incertitudinile stîrnite răscoală în psihologia personajului, adevărata tîntă fiind cititorii, invitați implicit să își ridice semne de întrebare. Asimov manifestă de fiecare dată în cărțile lui subtilitatea, care îl face să nu pară atât de imun la influențele literare ale secolului XX, de a pendula între diverse deschideri de tip aforistic sau filozofic.

O mult-prea-citată expresie englezească nu poate fi aplicată de această dată transpunerii românești «lăsată la urmă». În ciuda titlului bine ales (au circulat prin literatura de

specialitate, la noi, variante mai puțin relevante pentru «caves», cum ar fi «peșteri» și «vizuini») și a echivalenței pentru termeni S.F. (cerebroanaliză, blaster, plastofil etc.), există o serie de neglijențe. Frustrarea cititorului poate deveni cu atît mai mare, cu cît, pe ansamblul său, traducerea este curgătoare, dar, unde există inadvertențe, acestea sînt de-a dreptul deranjante. Cîteva exemple: reproduceri inadecvate după forme gramaticale anglo-americane («cu conștiința acută de vreme pierdută» plus cacofonia, «s-a avut multă grijă»); neglijențe de tipică («nu se cunoștea vreun iubit pe care să-l fi avut»); calchieri după expresii inexistente ca atare în limba română («în ciuda Treimii și a tuturor Sfinților»); cuvinte improprii în context («se îmbătoșă»); reproduceri pur și simplu («date fiind prelunga lui față și ochii lui căprui și triști»). Însă acest lucru nu poate umbri bucuria de a citi o carte de acum «clasică» a literaturii S.F., pentru că, așa cum scria Brian Aldiss în *Istoria sa consacrată science-fiction-ului*, *Trillion Year Spree*, «numele lui Asimov pe copertă, minimalizînd orice altceva tipărit aici, este un talisman care îi încurajează deopotrivă pe redactor, librar și cititor să cumpere, să cumpere, să cumpere...». Iubitorii speciei nu pot fi decît mulțumiți.

Cosana Nicolae

Tornai József

Cîntărețul enigmelor

POETUL, prozatorul și eseistul ungar Tornai József nu are o biografie ieșită din comun. Născut la 9 octombrie 1927 la Dunaharaszti, își dă bacalaureatul comercial în 1946 devenind muncitor. Între anii 1948 - 1962 lucrează ca dispecer la Uzinele CSEPEL, iar din 1962, dobîndind statutul de liber profesionist se dedică în întregime muncii literare. Apoi este atras de presă și din 1976 pînă la pensionarea sa prestigioasa revistă lunară KORTÁRS il are ca șef de secție.

Debutează cu volumul de poezii „Paradicsommadár” (Pasărea paradisului) în 1959, urmate de alte 20 de cărți de poezie și proză, dobîndind o notorietate justificată.

În anul 1975 este distins cu premiul JÓZSEF ATTILA. Stima și aprecierea confrăților îl ajută să devină președinte al Uniunii Scriitorilor Maghiari. Noul președinte al confrăților noștri din Ungaria și-a exprimat dorința de a semna acordul de colaborare între cele două Uniuni la București. Dorința poetului de a trăi în pace și bună înțelegere cu vecinii este prezentă și în lucrările sale. Iată cîteva versuri din poemul intitulat „Enigma pămîntului înflorit”: „Dacă undeva două națiuni rîd împreună -/ acela este rîsul meu;/ Dacă undeva se cîntă melodiile vecinilor -/ acela este concertul meu.”

Să te culci pe pămînt

Să te culci pe pămînt,
Unde-i noroi și rece
și se surpă,
ca sub o piatră crăpată.

Doamne, ia-ți mîna țintuită de pe mine,
Doamne, nu mă strangula.

Am deschis ușa: nu era în cameră,
așteptam trenul: nu era acolo,
m-am oprit la capătul scării: nu era acolo.

Să te culci pe pămînt
și să urli.

Pietrele albe

Aici urca scările,
aici trecea pe trepte:
noaptea, pietrele albe sînt băltoace.
Luna golașă se culcă în patul meu
să-i iubesc carnea verde de hoit.

Insula care n-are sfîrșit

Insulă care n-are sfîrșit:
soarele dogorește resturile de scoici.

Printre rădăcini se întind
îndrăgostiți,
spuma valurilor le colorează coapsele,
briza de zi, briza de noapte
le astupă porii cu nisip.

Fiecare piatră este osul tău.

Umbra de toamnă a păsărilor,
vîjîitul stelelor, destrămarea albului
peste mal.

Din somnul tău țîșnește un copac:
în trunchiul lui, plîns de copil.

În jurul stîncilor roșii,
abatorul îngerilor.

Pădurea se zbate cu frunzele-lilieci
ale rugilor de mure;
prin luminișul lung se salvează drumul

din iarnă, din vară, din primăvară.

În funingine pînă la sprîncene

E greu să cari orașul
să încolăcești rîul

să fii crăpătura pietrei
să zbori ca muștele în vidul unui glob

să sfărîmi capul rînjind al unui cal cu aripi albe

să te întorci înot de pe malul celălalt
să stingi peștișorii-soare ai inimii

să stai în funingine pînă la sprîncene.

Caii albi din oasele noastre

N-am dormit noaptea,
spre dimineață ai aprins flamura ta
în ferestrele mele.

Murdărea ploaia,
îți mîzgălea obrazul cu lumina neonului,
în oasele noastre
cai albi își frecau boturile.

N-are nume mînia îngerului

1. Aveam palton ca și alții,
aveam organe: îmi măsurau drumul spre dezamăgire.

Mi-amintesc fata:
a vrut un copil de la mine și a plîns
cînd m-a părăsit.

Am numărat minutele pînă în epoca glaciară.

Zilnic mîncam lumina.
2. Și așa m-au înfulecat anotimpurile,
cu o sete nepămînteană de răzbunare,
fiindcă am rămas fidel oaselor răsărite

între firele de iarbă
și mie însumi.

Timp de refugiu,
timp de speranță.

Picioare lipăie în ape înghețate,
să se afunde,
să încremenească.

3. Dacă ar fi existat pasărea cu pene de piatră,
o găseam,
dac-aș fi avut glas puternic mă certam

cu marea,
dacă lumea ar fi avut față, pe dinafară
sau pe dinăuntru,

aș fi dibuit orbita cerească a ochiului,
aș fi învățat cuvintele-fîntîni adînci ale gurii.

Nici nume n-are mînia îngerului.

Îmi plec capul de animal sălbatic.

Poți pleca, pasărea paradisului

Dimineața mă clădesc,
pînă seara mi se năruie umerii, toracele,
gura devine strîmbă: indicator de drum dislocat,
picioarele, peninsule de nisip îndepărtate.

Ceasul gropilor,
ceasul brațelor de rîuri, moarte, umplute cu sticle, oale, cioburi.

Pasărea paradisului înghesuită în gură de canal,
penele ei de oglinzi sînt tocate,
în gîtul ei s-a înșepenit noaptea.

Craniul meu se montează pe pietre:
ladă de gunoi a amintirilor.

Nu m-a iubit pămîntul,
nu m-a iubit vara cu carnea ei de pietriș.

Mă prăbușesc departe,
pe partea cealaltă a lunii.

Tobe

Dumnezeu e gol, spui tu,
fiindcă tu ești femeia.

Pielea lui Dumnezeu e întinsă pe tobe, spun eu,
fiindcă eu sînt bărbatul.

Spatele lui Dumnezeu răsună din urechile copilăriei mele
și din pîntecul tău.

Auzi tobele?

Din umerii tăi țîșnesc, noaptea, pene,
te rotești, noaptea, deasupra casei.

Îmbrac pajiștea ca pe o fustă, spui tu,
fiindcă tu ești femeia,

dar sîngele meu se scurge:
spiritul meu, ușa mea deschisă.

Spiritul meu este sînge de negru:
este cenușa unei vetre pîrjolite,

spiritul meu este sînge evreiesc, sîngele lui Isus,
s-a scurs la Varșovia, s-a scurs la Birkenau;

spiritul meu este sîngele fiecărui Dumnezeu jupuit,
al zeilor arși:
E sîngele lui Doja.

Auzi tobele?

Cel care re-vrăjește copilăria,
îi cheamă pe morți.

Sus! viermi, gheare și oase,
orașe-cenușă, sîni calcinați,

carne și sînge fumegînd în cer,
sînge vărsat în vîlvătai:

iubirea mea,

explozia mea solară,

arma mea.

În românește de
Balogh József

Simpozion la New York

● Între 27 și 30 decembrie 1992 a avut loc la New York congresul anual al asociației Modern Language Association of America, cea mai importantă organizație profesională a literaților și filologilor din America de Nord. Grupul de studii românești al organizației a ținut o sesiune de lucrări pe 28 decembrie, pe tema „Intercomunicarea etnică în Europa centrală înainte și după 1989: aspecte culturale și politice”. Organizată și prezidată de Dr. Roxana Verona, lector, Dartmouth College, președinta grupului pe 1992-1993, sesiunea a cuprins următoarele prezentări: „Imagini ale unei adolescențe dezrădăcinată”, de Marianne Hirsch,

profesor la Dartmouth College; „De la conflict la mediere: modele de acțiune interetnică în Europa estică post-totalitară”, de Marcel Corniş-Pop, conferențiar la Virginia Commonwealth University; „Un ochi magic asupra Naționalismului: despre unele eseuri recente de Nicolae Manolescu”, de Eliza Miruna Ghil, profesor la Universitatea din New Orleans; „Stereotipuri etnice în cultura populară românească”, de Nicolae și Doina Harsanyi, lectori la Universitatea din Michigan, Ann Arbor.

La sesiune au asistat un numeros public, precum și reprezentanți ai mass-mediei.

Doctorul cel doct

● La Bordeaux trăiește și lucrează un doctor foarte doct, pe nume Philippe Brénat (în imagine). Antropolog, doctor în medicină și științe, dar și în litere, psihiatru, Brénat a publicat lucrări despre originea limbajului, despre somn, durere, articole de sexologie clinică, iar la Universitatea din Bordeaux predă un curs de ecologie umană. Din 1989 are propria sa editură numită „Spiritul timpului”, în care publică pe lângă altele o originală colecție, „Contraste”, ce reunește între aceleași

coperti două texte cu același subiect: al unui mare predecesor și al unui contemporan (de exemplu Seneca și Paul Morand - *Arta de a muri*, Darwin și Chauvin - *Instinctul animal* etc.).

Din nou la Paris

● Ultimul film al Isabellei Adjani (în imagine) fusese realizat cu trei ani în urmă. Ea juca rolul titular din „Camille Claudel” al regizorului Bruno Nuytten, după care starul francez a trăit în Anglia, alături de actorul englez Daniel Day Lewis, de care se îndrăgostise cu prilejul galei londoneze a filmului. Ea a revenit acum la Paris, unde la începutul lui noiembrie a început turnările la filmul „Toxic Affair” al regizoarei Philomène Esposito, jucând rolul unui manechin. În acest film vor fi incluse și secvențele de la o paradă a modei creată de Gianfranco Ferré, pentru care Isabelle Adjani a fost manechin de o zi.

Desene și acuarele de George Sand

● Hotărât lucru, doamna din Nohant avea o multime de talente. Frumoasa serie a „mizgălelilor”, cum le numea ea, expuse recent la Paris, a fost o dovadă uimitoare: o sută cincizeci de desene și acuarele miniaturi de factură clasică, dar care denotau un profund simț al observației.

De la filosofie la literatură

● „Literatura e periculoasă, e un soi de magie” - spune Iris Murdoch (în imagine), filosof de formație, autoare a unui eseu despre Sartre și a altuia, mai recent, despre raporturile dintre morală și metafizică (*Metaphysics as a Guide to Morals*, ed. Chatto & Windus, 1992). Ea a abandonat totuși cariera universitară în filosofie, pentru a se consacra total acestei

magii speciale și periculoase care e literatura. Romanele sale, traduse în multe țări (între care și la noi) se bucură pretutindeni de succes.

Mișcarea artiștilor caraibieni

● Între 1966 și 1972, Londra a fost Mecca pentru intelectuali din Indiile de Vest. Fiecare artist, scriitor sau critic caraibian important (în afară de V.S. Naipaul) care a trăit sau a lucrat în Marea Britanie în perioada aceea, a luat parte la activitățile Mișcării Artiștilor Caraibieni (M.A.C.). Aceasta a fost prima „comunitate” autentică pan-caraibiană a artiștilor, vorbitori de engleză, și s-a sperat că ea va

ajuta la dezvoltarea esteticii Indiilor de Vest, ferm înrădăcinată în culturile indigene din regiune. Vreme de cinci ani, M.A.C. a fost un forum pentru poeți, romancieri, dramaturgi, unde să se citească, să se vadă și să se discute creația fiecăruia. A fost încurajată crearea unor lucrări care să fie în mod distinct specifice în formă, limbă și subiect pentru Indiile de Vest și să definească un nou criteriu critic de evaluare a lor.

Monografie Magritte

● La editura Flammarion a apărut o monografie Magritte,

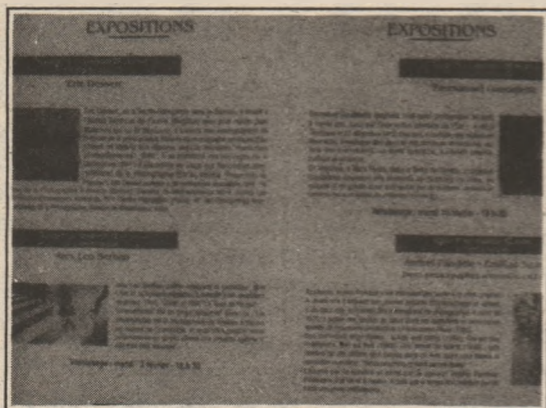
datorată lui David Sylvester, cel care, de mulți ani, se ocupă de organizarea expozițiilor, alcătuiește catalogul complet al operelor și le consacră analize. Cele 448 de pagini de text sînt însoțite de 400 de ilustrații, dintre care 220 în culori. Volumul costă 950 de franci. În imagine: pictura lui Magritte *Omul largului*, 1926.

Expulzarea din labirint

● Undine Gruenter este o autentică și originală voce apărută recent în beletristica germană. Primul roman l-a publicat în 1986, după care au urmat două culegeri de proză scurtă în 1991. Opera ei are un caracter distinct care a afirmat-o în mod convingător. „Expulzarea din labirint” este cel de al doilea roman al Undinei Gruenter, publicat la editura Hanser din München, fiind cea mai substanțială și ambițioasă scriere a ei, o lucrare mai mult de atmosferă și de meditație decît de acțiune.

Spectacol-manifest

● Mare succes al stagiunii trecute, reluat la Milano pentru a pleca apoi în turneu, „La bottega del caffè” de Rainer Werner Fassbinder (Teatrul dithalia), această genială rescriere după o capodoperă goldoniană, cu mici deplasări de accente, fără să atingă structura și personajele, se transformă în cea mai modernă dintre parabole și într-un spectacol-manifest al unei idei de teatru, care recunoaște în Fassbinder pe maestrul unei arte predominante, nerăbdător să descrie și să comunice.

INTR-O elegantă broșură, tipărită pe hîrtie cretată, cu ilustrații și frumos concepută grafic, Institutul Francez din București (director, Norbert Dodille, director adjunct, Etienne Louys) își prezintă programul din primul trimestru al acestui an, atît pe domenii - expoziții, teatru, concerte, conferințe, filme - cît și calendaristic, fiecare lună cuprinzînd peste 20 de manifestări culturale.

Astfel, în perioada ianuarie-martie sînt anunțate șase expoziții de fotografii avînd ca temă România văzută de francezi și Franța, de români. Între ele, și aceea a colaboratorului nostru Alex. Leo Șerban, eseist, traducător, prozator, poet și, iată, artist fotograf. El prezintă, între 1 și 12 februarie, o suită originală și polemică de imagini din Franța, intitulată *Fransurfaces*. Ca pendant, îi

La Institutul Francez din București

va urma, de la 15 la 26 februarie, expoziția tînrului grafician și fotograf francez Emmanuel Gaudellette, care a fost la Timișoara în 22 decembrie 1989 și de atunci a revenit de mai multe ori, fascinat de descoperirea tradițiilor și aspectelor cotidiene, a peisajelor din Moldova, Maramureș și Delta Dunării. Arhitectul Andrei Pandeles și inginerul Emilian Săvescu, primul, laureat al unor premii internaționale pentru fotografie, cel de al doilea, corespondent fotoreporter al unor prestigioase reviste („Paris Match”, „Actuel”, „Time” etc.) - își vor etala pe simezele Institutului Francez lucrările fotografice prilejuite de un voiaj în Franța, iar Dominique Braverman de la Agenția Magnum va expune, între 15 și 26 martie, fotografii recente făcute în țara noastră.

Dacă în domeniul teatral se prezintă trimes-trul acesta o singură realizare (în 4 spectacole - 1, 4, 5 și 8 martie) cu *Jacques Fatalistul* după Diderot, în regia Cristinei Ioviță și în interpretarea lui Radu Duda, Bogdan Caragea, Florin Busuioc, Dragoș Ionescu, a Marinei Procopie și a Mariei Junghietu - concerte și recitalurile de muzică românească și franceză sînt numeroase și

atrăgătoare. Cîteva exemple: sîmbătă 30 ianuarie, trio-ul de jazz Claude Barthélémy; joi 11 februarie, muzică franceză de inspirație românească (în program, Shencker, Gounod, Satie, Lucien Lambert, Joseph Canteloube); un recital de pian Jeffrey Grice (26 februarie), francez de origine neozelandeză, laureat al Fundației Yehudi Menuhin și deținător, în 1986, al premiului Academiei de disc francez, care s-a remarcat și ca actor de cinema. Conferințele acoperă o arie tematică largă, de la politologie și psihologie socială, la istorie și pediatrie, invitații Institutului fiind reputați specialiști francezi; cadre universitare și cercetători ce au publicat lucrări de referință în domeniile lor. De un interes aparte pentru noi se anunță conferința lui Michel Simonin, director al colecției „Livre de Poche Classique” de la Editura Hachette (26 ianuarie, ora 18,30) și cea a romancierului și editorului Yves Berger, director literar la Grasset, care va vorbi, la 22 martie, despre „Viața unei mari edituri în Franța, astăzi”. În sfîrșit, la capitolul Cinema, ne e oferită, printre altele, o retrospectivă Jean-Luc Godard, 14 filme, între 8 ianuarie și 5 februarie. (A.B.)

Depoziția unui scriitor

● În iulie 1940, Léon Werth părăsea Parisul și se refugia în „zona liberă”, în casa sa de vacanță din munții Jura. Avea 62 de ani. Timp de 4 ani, acest scriitor, critic de artă și jurnalist francez de origine evreiască va nota într-un jurnal toate evenimentele ocupației, va medita asupra vieții sale dinainte și asupra scriitorilor preferați, va rămâne tolerant, lucid și pacifist, încercând să înțeleagă spre ce se îndreaptă omenirea. În decembrie 1943 se va întoarce cu toate

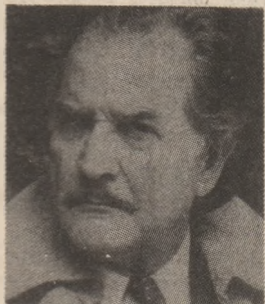
riscurile la Paris iar jurnalul va surprinde în toată veridicitatea capitala Franței sub ocupație. Cel căruia Saint-Exupéry i-a dedicat *Micul Prinț*, autor la rândul său a peste 15 cărți, va muri sărac și uitat, în 1955. Jurnalul lui Léon Werth din 1940-44, intitulat *Depoziție*, un volum masiv de 734 de pagini, a apărut recent la Ed. Viviane Hamy și e considerat cea mai bună carte a sa, rezistând excepțional la proba timpului. În imagine, Léon Werth și fiul său Claude.

„Regele Lear” la Montréal

● Ajuns la cea de a 40-a sa stagiune, Théâtre du Nouveau Monde din Montréal a pus în scenă „Regele Lear” în limba franceză. Este pentru prima dată când montrealezii au putut vedea această piesă în orașul lor. Regizorul spectacolului este Jean Asselin, care nu este un nou venit în lumea lui Shakespeare. El și-a dobândit faima prin ciclul de nouă ore

„Piese Regilor („Richard II”, „Henric IV”, și „Henric V”) ce i-a adus Premiul pentru cel mai bun spectacol atribuit de Asociația din Québec a criticilor de teatru. I-a mai fost decernat și Premiul I al Consiliului artelor al comunității umane din Montréal. „Regele Lear” a fost tradusă de Jean-Louis Roux care interpretează și rolul titular.

Carlos Fuentes între originalitate și convenționalism

● Iubirea și moartea, împletirile lor misterioase și imprevizibile - ca în *Capriciile* lui Goya, pentru care are un adevărat cult - acestea sînt temele majore ale „povestirilor pentru fecioare” scrise de Carlos Fuentes (în imagine) și apărute de

curînd în traducere la Gallimard, sub titlul *Constancia și alte povestiri pentru fecioare*. Alături de aceste excepționale nuvele cu tentă fantastică, scriitorului mexican i-a mai apărut, aproape simultan și tot la Gallimard, o carte ce reunește sub titlul *Surful lui Erasmus* cursurile ținute de el în universități anglosaxone despre marile figuri ale romanului hispano-american, conferințe convenționale, „un uragan de idei generale” ale acestei „mașini de vorbit”, care e Carlos Fuentes.

Evocare Hemingway

● Extraordinara evocare a vieții lui Ernest Hemingway de către Michael Reynolds (*Blackwell Publishers* din Cambridge-Massachusetts) continuă în cel de al treilea volum apărut recent sub titlul „Hemingway: The American Homecoming”. Acest volum prezintă apariția versiunii publice a lui Hemingway și dezvoltarea unui matur și semnificativ talent literar. Amintita biografie e destinată să stea lîngă portretele lui Joyce și Wilde înfățișate de Richard Ellmann și lîngă volumele despre O'Neill semnate de Louis Sheaffer.

Nuvele complete

● Editura Gallimard din Paris a publicat de curînd volumul întîi (1152 pag.) din „Nuvele complete” ale lui Paul Morand (în imagine). Acest volum din Biblioteca Pléiade conține primele povestiri scurte ale lui Paul Morand, de la „Tendres Stoks” (1921) la „Flèche d'Orient” (1932). De atunci încoace povestirile lui sînt mai bune decît romanele lui, iar scrierile timpurii mai bune decît cele tîrzii, „Nuvele complete” conținînd cele mai bune lucrări ale lui Morand. Amintim că Paul Morand a fost, între august 1943 și mai 1944, trimis special la București al regimului de la Vichy. În afara unor nuvele, editorul Michel Colomb publică în același volum și o curiozitate literară: „East India and Company”, o serie de povestiri pe care Morand le-a scris pentru „Variety Fair” în 1926-27 și pe care nu le-a publicat niciodată în Franța.

Pagină realizată pe baza lecturilor din revistele: *Livres de France*, *Paris Match*, *Maclean's*, *Libre*, *T.L.S.*, *La Quinzaine littéraire*, *La Stampa*, *Gioia*, *L'Événement du jeudi*.

REVISTA REVISTELOR STRĂINE

The New York Review of Books

CA ÎN FIECARE an de Crăciun, *The New York Review* oferă cititorilor un sumar interesant. Două articole ample se referă la China și Cehoslovacia. Ultima campanie a lui Dung (Roderick Mac Farquhar) dezvăluie eforturile depuse de șefii marelui partid comunist din Est de a păstra structura politică comunistă într-un sistem economic tot mai flexibil și mai deschis pieței libere și concurenței. Sînt eforturi susținute de paisprezece ani susținute de așa-numiții progresiști în frunte cu Deng Xiaoping, și care, în ciuda singeroaselor evenimente din Piața Tiananmen, înregistrează succese vădite în multe orașe și ramuri industriale. Sînt încă foarte multe întrebări la care evenimentele locale și cele din Europa de Est și din Rusia vecină nu au oferit răspunsuri satisfăcătoare: sînt ele reformele atît de încununate de succes încît să reziste unei reveniri în forță în virful piramidei a bătrînilor conservatori? Victoria aripii reformatoare nu este deplină. Ei vor trebui să facă sacrificii în fața vechilor valori „socialiste” pentru ca țara lor să poată continua pașnic pe drumul schimbărilor și prosperității.

Cehia și Slovacia s-au despărțit la 1 ianuarie 1993. Un divorț dureros și problematic, întrucît partajul dezvăluie mult mai multe puncte fierbinți decît se bănuia. De la recunoașterea internațională a două țări diferite pînă la rezolvarea aspectelor sociale interne ținînd de naționalitate, liberă circulație, acceptare a separării, de la diviziuni economice, politice, culturale, militare, pînă la împărțirea responsabilităților privind barajul Gabčíkovo-Nagymaros, toate acestea se dovedesc mult mai complicate decît păreau la prima vedere în euforia declarării divorțului. „Situația este cu adevărat paradoxală - a declarat Martin Simecka - și absurdă, absurdă pentru că

întregul proces depășește capacitatea noastră de a-l controla, absurd pentru că, în esență, doi oameni își dau telefon și împart țara, fără să mai poată apoi schimba destinul pe care tot ei l-au declanșat.”

Epoca de Aur se intitulează comentariul semnat de Tatiana Tolstaia, pe marginea a două cărți despre Ultimul Țar. „Imagini învăluite în ceață despre un paradis rusc, o Epocă de Aur, chinuie pe vizitorii noștri de azi, provocînd crize puternice de nostalgie după ceva ce probabil nu a existat niciodată, căci revoluțiile nu izbucnesc în paradis.” Există multe semne de întrebare privind destinul familiei Țarului. Se crede chiar că au existat supraviețuitori. Sînt întrebări care nu-și vor găsi niciodată răspuns. În Rusia de azi, însă, se face tot mai auzită opinia că toate suferințele îndurate în acești peste șaptezeci de ani sînt, de fapt, o pedeapsă pentru masacrul comis într-un subsol de casă din munții Urali.

Au existat germani buni - ne convinge Gordon A. Craig în comentariul său, pornind de la cele citeva cărți recent apărute despre acei cetățeni germani simpli sau politicieni direct implicați în nebunia hitleristă, care s-au opus lui Adolf Hitler, încercînd să atragă atenția lumii vestice asupra politicii duse de Führer și apoi să organizeze lupta de partizani menită a pune mai repede capăt războiului. Dacă cei din interior au fost singurari și acțiunile lor, la fel de singulare și temerare pînă la nebunie, au fost sortite eșecului, tentativele făcute pe lîngă guvernele celorlalte puteri occidentale au fost la fel de zadarnice din pricina suspiciunii generale privind sinceritatea acestor demersuri. Disidenții de atunci au pierdut bătălia, dar războiul a fost totuși cîștigat, plătit și cu sîngele lor. (I.H.)

Entwürfe

REVISTA *Entwürfe für Literatur und Gesellschaft* (Proiecte pentru literatură și societate) nr. 3/ 1992, apărută la Berna are ca temă munții Alpi. De ce o asemenea temă? Editorialul (pronunțat poetic) semnat de Markus Bührer explică semnificația alegerii: „Să te gîndești că ar exista un loc unde să nu te găsească nimeni; în care să te poți retrage oricînd, înăuntrul căruia să te strecoari ca o marmotă și să-ți mistui grăsimea strînsă-n vară, în timp ce afară se rostogolesc în vîiet avalanșele, iar un giulgiu frumos des alb ușor acoperă și netezește construcțiile nebuliei tale din vară...”

Acest eden înzăpezit este „gîndit” în principalele două capitole ale revistei. Primul, *Alpi*, justifică în bună măsură jumătatea a doua din subtitlul revistei, orientarea spre social. Semnăturile textelor de aici aparțin unor jurnaliști, fotoreporteri, redactori radio, cum aflăm din scurta notiță biografică ce însoțește articolele.

A doua parte a revistei, de altfel cea mai substanțială, *Alpensagen* (*Legendele Alpilor*) strînge semnăturile unor poeți, prozatori și publiciști care, fie prin loc de naștere, fie prin orașul în care trăiesc, fie numai prin firele „literare” sînt legați de tema montană a acestui număr al revistei. Citim aici pagini literare limpezi, puternice, fără manierisme, arareori ludice (la Renato P. Arlati) și nici din întîmplare post-moderniste, deși autorii sînt de vîrstă foarte variate.

Poemul *Sfîrșit de an* al lui Rotraud Sarker (n. 1942), de pildă, deși inovează la nivel grafic (scrie substantivele cu literă

mică deși ele se scriu în germană cu majusculă) este totuși de un modernism cuminte: „Nu te caută nimeni. stai/ între umbrele vremii, pîrlul/ e cenușiu, sînge și apă ard/ în ochii tăi. Chipuri/ și glasuri coboară din mîntea ta/ te joci cu capetele slobode/ ale orelor precum cu-al lentelor amieze/ mărunțiș, încă te mai întrebii/ cap sau pajură, care dintre ele/ ți-ar aduce oare un dram de noroc, apropii/ o veche poză îngălbenită/ din memorie, strîngi bine degetele/ mîinii drepte. Pași zornăie de departe/ pe caldarîm, metal lovind ușor/ pe piatră. Cefurile care se-ntind/ să te prindă, cefurile se-ndesesc.”

Imediat ce se iese din paradisul ALPI (N), revista devine mai animată printr-o rubrică (*Disensiuni*) care conține polemici, fie epistolare, fie sub formă de interviu sau discuție, cum este și în acest număr al revistei. Jean Ziegler, Andi Gross și Manfred Züfle au o dispută legată de poziția politică a Elveției în Europa, de atitudinea ce ar trebui să fie adoptată în viitor. Cei trei au meserii diferite (profesor universitar de sociologie, cercetător-sociolog, scriitor), au orientări politice diferite și știu să-și apere cu eleganță îndrăgite păreri. Tot vie este și rubrica *Chronik* alcătuită din „tăieturi de ziar”, fragmente ce se constituie într-un pestrîț jurnal *sui generis*. Inevitabil expresivele scrisori ale cititorilor încheie această revistă ilustrată de 72 de pagini care costă 14 franci elvețieni sau 16 DM (ceea ce la cursul actual ar însemna aproximativ 4.500 de lei, motiv suficient, credem să preferați acest rezumat cumpărării revistei). (I.P.)

Revista revistelor

Traversarea cortinei

• Într-un colț al *ORIZONT*-ului nr. 23 (în care am căutat zadarnic semnăturile Adrianei Babeș și a lui Mircea Mihăieș), Corul zețarilor ne îngână cu ironie colegială: „Preludiu o sugestie a *României literare*, să facem și noi un clasament: *Ateneu* ar fi cea mai bună revistă de cultură din țară, cu excepția revistei *Orizont*. Pe locul trei ar fi *Apostrof*, iar pe locul al patrulea, *România literară*. E un clasament provizoriu, dat fiind faptul că la Timișoara doar aceste reviste de cultură mai ajung. Tocmai când încheiam această propoziție poștașul ne-a adus *Poesis* nr. 11-12 care apare, cum bine se știe, la Satu Mare. [...] Citim revista și refacem clasamentul: pe locul întâi urcă revista domnului George Vulturescu (dacă nu luăm în seamă revista noastră, cea mai valofoasă dintre toate), pe locul șase,

poate chiar șapte, coboară *România literară*. Ridicăm mînușă cu un deget (arătător) aruncată de la Timișoara, ne-o punem pe mîna înghețată și dreaptă, revizuiam clasamentul, apoi îl punem într-un plic cu un motto din Edward Lear & Comp., tradus extraordinar de Șerban Foarță (o proaspătă apariție la Editura de Vest pe care o recomandăm cu entuziasm cititorilor noștri): „Are doi ochi, două urechi/ Ba chiar cinci dește la o mînă/ Cîntă divin în evi mai vechi/ Azi tace cîte-o săptămînă”. Ghici, bilunar al Uniunii Scriitorilor, pe ce loc te-am pus? • În paginile de mijloc ale aceluiași număr sînt publicate cîteva scrisori, datele 1982, din volumul *Traversarea Cortinei* (în curs de apariție tot la Editura de Vest) ce va conține, am înțeles, corespondența lui I.D. Sîrbu cu Ion Negoitescu, Mariana Șora și Virgil Nemoianu. Judecînd după mostrele din *Orizont*, valoarea literară și de document social și psihologic a acestei corespondențe e excepțională. O spune și Virgil Nemoianu într-un preambul: „jurnalul, corespondența și (nu știu încă) romanul postum (ale lui I.D. Sîrbu, n.n.) dau adevărata măsură a scriitorului și îl vor plasa mult mai sus pe scara valorilor estetico-morale ale culturii române din secolul 20 decît am

fi putut crede acum zece sau chiar cinci ani”. Necrutător și tandru, ironic și exasperat, „de o jovialitate feroce”, personajul I.D. Sîrbu, așa cum reiese din această corespondență, e profund atașant. Iată două fragmente de scrisoare, pentru a vă face o idee: „Cu Drîmba m-am întîlnit, era amărît, aproape fără catedră. Nu am putut să nu-i spun: «tant et tant d'arrivisme, pour si peu d'arrivage», s-a făcut că nu știe franțuzește. [...] Am întîlnit-o într-o zi pe Bombonica Hoplrteanu, fata cea blondă din Blaj, căreia Radu îi făcea curte (ea mă iubea pe mine în mare taină): era pe bulevard, în dreptul bisericii italiene, o văd pe Bombonica, mă luminez, desfac brațele și strig: «Bombonica!» Ea se lasă îmbrățișată, sărutată. Apoi, zîmbind îmi pune un pumn delicat în piept, mă împinge ușor și, zîmbind, îmi spune: «Da, numai că eu sunt fiica Bombonicăi!». Povestea asta idioată o povestesc mereu, poate că și-am mai spus-o, iartă-mă, îmi vine în minte din cauza lui Radu Stoichiță, care a ajuns la catedra de logică. [...] Se alcoolizase în așa hal în ultima vreme, că după ce îl întîlneam, o săptămînă nu mai puteam eu să mă ating de vodcă. O duc greu, Nego, parcă aș fi depus viu la morgă. Gary.” • *MONITORUL OFICIAL* ne aduce, în nr. 336 din 29 decembrie 1992, surpriza uhu! text guvernamental referitor la Ministerul Culturii. Textul enumeră șase principii fundamentale pe care Ministerul Culturii ar trebui să-și desfășoare activitatea. Între acestea, ne-a atras atenția principiul „interdependenței dintre patriotismul cultural național, ascensiunea spirituală și simțirea românească”. Limba română și logica universală sînt deopotrivă în suferință în formularea principiului. Despre ce „interdependență” e vorba, cine ar putea ghici? Poate de o dependență, și încă! Ne place grozav și „ascensiunea” spirituală, care ne poate duce pe culmi înalte. Cît despre „simțirea românească”, ce să zicem ca să nu fim considerați nesimțitori? Textul Hotărîrii guvernamentale l-ar fi făcut fericit pe Caragiale.

Radu mamii, Radule

• Noutăți, noutăți... Via *EVENIMENTUL ZILEI* (166): „De la Washington, Dr. Liviu Turcu, fost ofițer superior al serviciilor secrete române, dezvăluie fără drept de apel: dl. Mișu Negrițoiu a lucrat ca ofițer al serviciilor de informații externe, al serviciului de contraspionaj extern și al Direcției de Contraspionaj Economic. Ofițerul său de legătură a fost subordonatul meu direct”. Ce mică-i lumea! Dar nouă nu ne e frică, oricum nimeni nu mai pică. • Zice *ORA* (59): „Persoanele care îl iubesc de nu mai pot pe simpaticele ministru Negrițoiu îl plasaseră pe dl. Mișu pe dric. Doamne ferește! Domnul ministru este sănătos tun, stă călare zdravăn pe reformă și dă cu tifla răutăcioșilor. Să ne trăiești, nene Mișule!”. Muzica! Muzica! • „Deci, (aceeași *Ora*) ceea ce vedem cu toții este chiar adevărat: a început lupta pentru monopolizarea puterii economice; o luptă cumplită, oarbă, cinică. Și dacă prefecții sînt schimbați și presa se reasează în formule noi gazetărești ca niște chițcăituri de soareci, este și fiindcă cineva a pus

palma-i grea peste porțile de grăunțe”. Și acum ce facem?, se întreabă în final editorialistul (Nicolae Cristache), aidoma ilustrului predecesor rus: Ce-i de făcut? Pînă una-alta, probabil, așteptăm să vedem pînă unde poate merge palma grea. Românul e răbdător, conform tradiției. Dar, citim în același ziar, la pagina „Ulițele orașului”: „În atenția taximetriștilor bătași și a altor specii de huligani: nu puneți la încercare răbdarea oamenilor. Să ne ferească Dumnezeu ca românii să intre, brusc, nu în Europa, ci în America secolelor trecute, însușindu-și arta lingajului.” A bon entendeur... • În altă ordine de idei (sau în aceeași ordine de idei), e de știut că „în penitenciarele românești este permisă folosirea hîrtiei igienice, a săpunului, a pastei și periutei de dinți, precum și a aparatelor de ras proprii. În celule pot fi instalate aparate de radio și televizoare color personale. Deținuții au dreptul să-și formeze o bibliotecă și pot fi făcute abonamente (achitate de membrii familiei celui deținut) la orice publicație. Este de asemenea permisă folosirea echipamentelor sportive și a jocurilor de șah. Cu toate acestea sînt preferate cărțile de joc”. Pe cînd și în afara închisorilor un trai la fel de tihnit ca înăuntrul lor? • Ne întrebăm și noi (ca și *ROMÂNIA LIBERĂ* nr. 843) oare ce mai face aparatul „Radu”? „Pe vremea primului împușcat se dusesse vestea prin capitala noastră arestată că odiosul botezase un instrument de represiune al securității „Radu”. De la raze, cu care oponenții regimului erau iradiați, adică ruinați în sănătatea lor, fără să o știe. Nu numai cei arestați - deținuții politici numiți și „borfași” - ci și cei reținuți sau chemați sistematic ori ocazional la anchete și „extemporale” beneficiau de criminalul tratament. După revoluție, „așii” securității n-au mai suflat o vorbă despre jucăria cu care îl distrau pe falnicul lor comandant suprem. Actualul ce zice? Sau, mai bine zis, (de) ce tace? Strict secret.” • În același număr, o confesiune a lui Octavian Paler: „Și dacă n-am ascuns, și nu ascund nici acum, că mă pronunț împotriva actualei puteri, o fac nu din perspectiva opoziției, ci fiindcă actuala putere e întemeiată, cred eu, pe minciună, pe intenții restauratoare și e antinațională. Îmi iubesc prea mult țara pentru a asista indiferent la felul cum mafia din jurul d-lui Iliescu, succesoare a clicii lui Ceaușescu, își bate joc de șansele noastre și de deruta unei țări sărăcite”...

Nostalgia mîinii părăoase

• Deși nu sîntem o revistă cu profil economic, vă semnalăm o excelentă descriere a raporturilor dintre leu și dolar pe piața bancară și la bursa neagră semnată de Ilie Șerbănescu în nr. 2 al revistei *EXPRES*. Titlul: *Leul sfîdează F.D.S.N.-ul*. N-ar strica dacă acest articol ar fi citit și de acei politicieni pe care o crasă ignoranță în domeniu îi face să afirme că ieșirea României din criză se poate produce prin simpla emisie de monedă în cantități mari. • În nr. 4-5 al revistei *ASTRA* remarcabile paginile de memorialistică și poemul lui Caius Dobrescu, *Doar urma lor caldă, înfiptă-n plămîni*. • Întrebarea pe luna noiembrie pentru Ștefan Aug. Doinaș

din revista *RAMURI* sună astfel: „Cu ocazia unei recente apariții la Televiziune, ați recitat o poezie proprie care începea cu versurile Cînd poporul acesta tembel/ va plăti pentru tot pentru toate... Acest poem a stîrnit riposte vehemente. Cum ați răspunde - în caz că ați fi dispus s-o faceți - unor acuzații precum «dispreț față de popor», «elitism», «denigrare a valorilor naționale» etc.?” Cum spațiul acestei rubrici nu ne îngăduie să cităm în întregime răspunsul poetului, vă propunem cîteva fragmente semnificative: „N-am să răspund atacurilor la persoana mea, care s-au dezlănțuit

cu acest prilej. Voi preciza doar că poemul *Anno Domini*, despre care e vorba, a fost conceput în 1988 și definitivat în 1990; așadar el n-are nimic comun cu «situația politică» actuală. Problema care se pune e aceea dintre poet și contemporanii săi. (...) Romantismul, făcînd din poet un glas al poporului căruia acesta-i aparține, l-a investit pe bard ca port-drapel al idealurilor populare. În lumina acestora, poetul romantic laudă trecutul (legenda și istoria), căruia-i dă mereu o nouă expresie, înălțîndu-l la rang de normă: prezentul se măsoară în funcție de trecut. Această misiune implică o exaltare a valorilor originare, o vocație profetică și, implicit, o critică la adresa vremurilor pe care le trăiește: «De-așa vremi se-nvredniciră cronicarii și rapsozii/ Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii și irozi», strigă Eminescu, după ce slăvise timpurile de glorie ale lui Mircea cel Bătrîn. (...) A iubi ceva, fără un ideal al iubirii, înseamnă de fapt a profana. Numai «Rrromânii verzi» - sfîchiuți de batjocura lui Caragiale - își iubesc boborul, indiferent de slăbiciunile acestuia, cocoloșindu-le, și detestă toate celelalte popoare, indiferent de calitățile acestora. Numai proștii sadea, numai cei ce n-au creat nimic cînd nimic îi urăsc pe creatori, numindu-i - cu ce invidie! - elitiști. (...) În timp ce poezii «de curte» au nostalgia mîinii părăoase, pe care s-au obișnuit s-o sărute, chiar atunci cînd nu le-a arătat decît biciul, cei care - poeți sau nu - se simt și sunt cu adevărat «suflet în sufletul neamului» nu-și linguesc nici măcar poporul: îl iubesc prea mult, ca să nu-i pretindă să se autodepășească.”

Cronicar